

Olennaisuusanalyysin merkitys vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä

Reeta-Kaisa Kemppainen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Olennaisuusanalyysin merkitys vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä

yhteiskuntavastuun johtaminen

Reeta-Kaisa Kemppainen
YAMK Kestävän kasvun ja

Opinnäytetyö
Joulukuu 2023

Reeta-Kaisa Kemppainen

Olenaisuusanalyysin merkitys vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä

Vuosi

2023

Sivumäärä

87

Koska rakentamisen sekä rakennetun ympäristön osuus jätteistä, CO₂-päästöistä ja luonnonvarojen kulutuksesta on huomattava, rakennusalan tulisi pyrkiä kehittämään toimintatapojaan vastuullisempaan suuntaan. Myös yritysten vastuullisuusraportointi on yhtenäistymässä yritysten kestävän kehityksen raportointidirektiivin (Corporate Sustainability Reporting Directive eli CSRD) tultua voimaan huhtikuussa 2021. Direktiivi velvoittaa yhä useampaa yritystä raportoimaan vastuullisuudesta eurooppalaisten kestävän kehityksen raportointistandardien eli ESRS-standardien mukaisesti.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli tutkia, voidaanko olenaisuusanalyysiä käyttää kehitystyön toimeksiantajan vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen sekä vastuullisuusraportoinnin tukena. Tavoitteena oli määrittää toimeksiantajan, monialaisen rakennusliikkeen, tärkeimmät ESRS-standardien mukaiset vastuullisuuden aihealueet olenaisuusanalyysiin perusteella. Tämän lisäksi halusin selvittää kaksinkertaisen olenaisuuden teorian avulla, muodostavatko jotkin vastuullisuusaiheet jännitteitä toimeksiantajan liiketoiminnan ja yrityksen yhteiskunnallisten vaikutusten välillä, sekä kokevatko eri sidosryhmät samat vastuullisuusaiheet olenaisiksi.

Tietoperusta käsittelee vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin lisäksi olenaisuusanalyysiä sekä sidosryhmäteoriaa, jotka ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena ja se perustui monivaiheiseen olenaisuusanalyysiin, jossa yhdistyivät olenaisuusanalyysiteoria sekä ESRS-standardien asettamat vaatimukset olenaisuusanalyysille. Osana olenaisuusanalyysiä kartoitettiin sekä sisäisten, että ulkoisten sidosryhmien mielipiteet toimeksiantajan yritystoiminnan kannalta olenaisimmista vastuullisuusaiheista sekä pisteytettiin vastuullisuusaiheet kahdenkertaisen olenaisuuden teorian mukaisesti.

Kehittämistyön tuloksena määritettiin viisi toimeksiantajan liiketoiminnan kannalta olenaisinta eli strategista vastuullisuusaihetta, joiden perusteella yritys tulee kehittämään vastuullisuusstrategiaansa. Strategisten vastuullisuusaiheiden isäksi määritettiin olenaisimmat vastuullisuusaiheet ESRS-standardin mukaista vastuullisuusraportointia varten. Tutkimustulosten perusteella suurempia jännitteitä toimeksiantajan liiketoiminnan ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten väliltä ei löytynyt, mikä kertoo siitä, että yritys on riippuvainen kestävästä kehityksestä ja vastuullinen yritystoiminta tukee myös toimeksiantajan liiketoimintaa taloudellisesti.

Kehittämistyö osoittaa, että olenaisuusanalyysi on tehokas keino vastuullisen liiketoiminnan sekä vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä. Tulokset osoittavat myös, yritysvastuun lisääminen sekä sidosryhmien osallistaminen vastuullisen liiketoiminnan kehittämiseen luo lisäarvoa sekä yritykselle itselleen, että sen sidosryhmille. Kehittämistyössä käytettyä olenaisuusanalyysimallia sekä työn tuloksia voidaan käyttää kehitettäessä vastuullisempaa liiketoimintaa rakennusalalla.

Asiasanat: olenaisuusanalyysi, arvonluonti, vastuullisuusraportointi, yhteiskuntavastuu, ESRS

Reeta-Kaisa Kemppainen

The Purpose of Materiality Analysis in Developing Corporate Social Responsibility and Sustainability Reporting in an Organization

Year

2023

Pages

87

As the share of construction and the built environment in waste, CO₂ emissions and the consumption of natural resources is considerable, the construction industry should strive to develop its operating methods to be more sustainable. Corporate sustainability reporting is also becoming more unified after the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) came into force in April 2021. The directive obliges growing number of companies to report about corporate social responsibility in accordance with the European sustainability reporting standards also known ESRS standards.

The purpose of this thesis was to investigate whether materiality analysis can be used to support the development of the company's corporate social responsibility and sustainability reporting. The goal was to determine the most important sustainability topics according to ESRS standards for the client, a multidisciplinary construction company, based on materiality analysis. Another goal was to find out whether some sustainability topics create tensions between the company's business and company's impacts to its environment by using double materiality analysis, and whether different stakeholders perceive the same materiality topics as essential or not.

The theoretical part deals with corporate social responsibility and sustainability reporting, as well as materiality analysis and stakeholder theory, which are strongly interconnected with each other. The research was carried out as a case study and it was based on a multi-stage materiality analysis that combines existing theory of materiality analysis and the new requirements set by the ESRS standards. As part of the materiality analysis, the opinions of both internal and external stakeholders were studied on the topics most relevant to the client's business operations. Lastly the materiality topics were scored based on the theory of double materiality.

As a result of the study, the five most relevant, i.e., strategic sustainability topics were determined, on the basis of which the company will develop its sustainability strategy. In addition to this, the most essential sustainability topics were determined in order to carry out sustainability reporting according to the ESRS standard. Based on the results, no major tensions were found between the client's business and its effects to environment, which indicates that the company is dependent on sustainable development and that sustainable business operations will also support the client's business.

This thesis indicates that materiality analysis is an effective tool in the development of corporate social responsibility and sustainable reporting. The results also show that increasing corporate responsibility and involving stakeholders in the development of sustainable business practices creates added value for both the company itself as well as its stakeholders. The materiality analysis model used in this thesis, as well as its results, can be used in developing corporate social responsibility in the construction industry.

Keywords: Materiality assessment, sustainability reporting, value creation, CSR, ESRS

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tietoperusta	8
2.1	Sidosryhmäteoria.....	9
2.2	Olenaisuusanalyysi.....	12
2.3	Yritysten yhteiskuntavastuu	14
	2.3.1 Vastuullisuusraportointi	17
	2.3.2 Eurooppalaisen kestäväen kehityksen raportointistandardit.....	19
3	Kehittämisasetelma	23
3.1	Yhteiskuntavastuu rakennusalalla	24
4	Menetelmälliset ratkaisut, olenaisuusanalyysi vastuullisuusraportoinnin pohjana	28
4.1	Olennaisten vastuullisuusaiheiden kartoitus	30
4.2	Tietolähteiden määrittäminen ja tiedonkeruu sidosryhmiltä	31
	4.2.1 Haastattelututkimus ulkoisille sidosryhmille	34
	4.2.2 Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille	38
	4.2.3 Sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien vertailu	39
4.3	Olenaisuuspisteiden määrittäminen ja olennaisten aiheiden valinta	40
4.4	Olenaisuusmatriisi tulosten havainnollistamisen apuna	47
4.5	Olenaisuussyklin valinta	49
5	Tulokset	49
5.1	Haastattelututkimus ulkoisille sidosryhmille	50
5.2	Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille	55
5.3	Sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien tulosten vertailu	58
5.4	Olenaisuusanalyysin tulokset olenaisuusmatriisin muodossa	59
5.5	Olennaismat vastuullisuusaiheet ja olenaisuusanalyysin sykli.....	64
5.6	Vastuullisuusraportoinnin tarpeellisuus ja ESRS-standardin vaikutukset vastuullisuusraportointiin	67
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	68
6.1	Eettinen pohdinta ja tutkimuksen luotettavuus	71
6.2	Yhteenveto ja jatkokehittämisaiheet	74
	Lähteet.....	76
	Kuviot	81
	Liitteet	82

1 Johdanto

Koska rakennusala aiheuttaa suuren osan rakennetun ympäristön päästöistä, jätteistä sekä luonnonvarojen kulutuksesta, on tärkeää, että ala etsii keinoja luoda vastuullisempaa liiketoimintaa ja myös alkaa todentaa vastuullisuuttaan vastuullisuusraportoinnin avulla. Aiemmin vastuullisuusraportointi on ollut vapaaehtoista suurimmalle osalle yrityksistä ja yritykset ovat itse saaneet valita vastuullisuusraporttinsa muodon ja sisällön vapaasti. Tähän on kuitenkin tulossa muutos, sillä huhtikuussa 2021 hyväksytty kestävä kehityksen raportointidirektiivi (Corporate Sustainability Reporting Directive eli CSRD) tulee velvoittamaan yhä useampaa yritystä raportoimaan eurooppalaisen kestävä kehityksen raportointistandardien (European Sustainability Reporting Standard eli ESRS) mukaisesti lähitulevaisuudessa. Tämä muutos tulee myös samalla yhdenmukaistamaan vastuullisuusraportointia, sillä standardi asettaa tarkat ehdot raportin sisällölle sekä vastuullisuuden mittaustavoille. (EFRAG 2023a.)

Myös kehittämistyön toimeksiantajana on havahtunut tarpeeseen kehittää vastuullista liiketoimintaansa sekä aloittaa ESRS-standardia mukailevan vastuullisuusraportin julkaisu vuonna 2024, vuoden 2023 tiedoista. Toimeksiantajaorganisaatio on monialainen rakennusliike, joka työllistää noin 270 henkilöä. Yrityksen toimialoja ovat infra-, viher- ja ympäristörakentaminen, linjasaneeraukset, toimitilarakentaminen sekä betoni- ja siltarakentaminen. Yritys toimii pääkaupunkiseudun lisäksi, Pohjois-Suomessa, Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla.

Tämän kehittämistyön tavoitteena onkin tutkia, voidaanko olennaisuusanalyysiä käyttää yrityksen vastuullisuusraportoinnin ja vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen apuna. Tarkoituksena on myös käyttää olennaisuusanalyysiä määrittäessä yritykselle olennaisimmat vastuullisuuden aihealueet ESRS-standardin mukaista raportointia varten. Edellä mainittujen aiheiden lisäksi, kehittämistyön tarkoitus on tutkia millaisia yhteneväisyyksiä ja jännitteitä sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien väliltä saattaa mahdollisesti löytyä, kartoitettaessa sidosryhmien mielipiteitä olennaisimmista vastuullisuusaiheista. Vaikka vastuullisuusraportoinnista löytyy paljon akateemista tutkimustietoa, ei ESRS-standardeista ja sen mukaisesta raportoinnista ole sen uutuudesta johtuen, vielä julkaistu juurikaan tutkimustietoa. Myöskään vastuullisuusaiheita, jotka saattavat muodostaa jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä, ei ole juurikaan tutkittu rakennusalan osalta.

Toimeksiantajan tarpeiden kartoituksen jälkeen kehittämistyön tehtäväksi muodostui löytää vastaus seuraavin tutkimuskysymyksiin: ”Voidaanko olennaisuusanalyysiä käyttää vastuullisen

liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä?”, ”Mitkä ovat tärkeimmät vastuullisuusaiheet toimeksiantajan yritystoiminnan kannalta?”, sekä ”Onko toimeksiantajan liiketoiminnan ja sen toiminnasta johtuvien yhteiskunnallisten vaikutusten välillä jännitteitä?”

Jotta tutkimuskysymyksiin pystytään löytämään vastaukset ja asetettuihin tavoitteisiin tullaan pääsemään, on tärkeää ymmärtää ymmärtämään, mitä yhteiskuntavastuu tarkoittaa organisaation näkökulmasta, sekä tutkia, miten kansalliset ja kansainväliset lait vaikuttavat yhteiskuntavastuuseen sekä vastuullisuusraportointiin. Tästä syystä kehittämistyön teoriaosuudessa keskitytäänkin näihin edellä mainittuihin aiheisiin. Koska sidosryhmäteoria ja olennaisuusanalyysi toimivat vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen, arvonluonnin sekä vastuullisuusraportoinnin pohjana, aiheita käsitellään myös teoriaosuudessa ja ne luovat yhdessä vahvan tietopohjan tälle tutkimukselle. Työssä tutkitaan myös niitä olennaisia vastuullisuusaiheita, jotka saattavat muodostaa jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välille käyttäen Garst, Maasa & Suijsin vuonna 2022 luomaa olennaisuusmatriisia, jossa niin kutsutun paradoksilogiikan avulla kartoitetaan sekä yritykselle, että yhteiskunnalle tärkeitä vastuullisuusnäkökohtia.

Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena, sillä tarkoituksena oli tarkastella organisaation tilannetta syvällisesti sekä tuottaa tutkimuksen avulla ratkaisuja ja kehitysehdotuksia havaittuihin ongelmiin (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2015, 37). Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tutkittiin ulkoisten sidosryhmien mielipiteitä yritykselle olennaisimmista vastuullisuusaiheista teemahaastattelujen muodossa. Tulokset analysoitiin ja niistä esille nousseiden vastuullisuusaiheiden pohjalta tehtiin sähköinen kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille, minkä avulla kartoitettiin sisäisten sidosryhmien mielipiteet eri vastuullisuusaiheiden tärkeydestä. Tutkimuksen toisessa vaiheessa toteutettiin kaksinkertaisen olennaisuuden teoriaan perustuva olennaisuusanalyysi, jonka apuna käytettiin haastatteluista ja kyselytutkimuksesta saatuja tuloksia. Tarkemmin sanottuna määritettiin, kuinka vahva vaikutus yrityksen toimintaympäristöllä on yrityksen toimintaan sekä, kuinka vahvasti yrityksen toiminta vaikuttaa sen ympäristöön jokaisen, esille nousseen vastuullisuusaiheen osalta. Samalla tutkittiin vastuullisuusaiheiden mahdollisesti luomia jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä.

Yhdistämällä olemassa olevaa teoriaa olennaisuusanalyysistä sekä ESRS-standardien vedoksen ohjeistusta olennaisuusanalyysin toteutustavasta, saatiin muodostettua konsepti, joka antoi kokonaisvaltaisen kuvan olennaisista vastuullisuuden aihepiireistä. Tämä mahdollisti yrityksen toiminnan kannalta olennaisimpien vastuullisuusaiheiden määrittämisen. Lopulta tutkimustulokset esitettiin olennaisuusmatriisin muodossa yrityksen johtoryhmälle, joka teki lopullisen valinnan yrityksen liiketoiminnan kannalta olennaisimmista vastuullisuusaiheista. Kehittämistyössä käytettyä olennaisuusanalyysimallia sekä työn tuloksia voidaan käyttää kehitettäessä vastuullista liiketoimintaa rakennusalailla.

2 Tietoperusta

Sidosryhmäteoria ja olennaisuusanalyysi toimivat vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen sekä vastuullisuusraportoinnin pohjana. ”Olennaisuus tarkoittaa yritykselle ja sen sidosryhmille merkittävien asioiden tunnistamista ja ymmärtämistä sekä niiden priorisointia” (Sustainability Strategy: Simplified 2015, 5). Sidosryhmäteoria taas selittää ja ennustaa, kuinka organisaatio toimii ja tulee toimimaan suhteessa sen ulkoisessa ympäristössä vallitseviin suhteisiin ja sidosryhmien ymmärtäminen sidosryhmäteorian kautta on tärkeä osa olennaisuusanalyysiä (Pinheiro & Pillay 2015, 43; Sustainability Strategy: Simplified 2015, 6).

Sidosryhmäteorian, yritysten yhteiskuntavastuun sekä olennaisuusanalyysin perimmäinen tavoite on arvonluonti niin itse yritykselle, kuin sen sidosryhmillekin. Kaikki nämä aiheet siis pohjautuvat ajatukseen, että yrityksen taloudellista asemaa markkinoilla voidaan parantaa kuuntelemalla sidosryhmiä ja tuoden niille lisäarvoa ottamalla niiden tarpeet huomioon ja luomalla vastuullisempaa liiketoimintaa. Vastuullisuuskysymykset saattavat myös luoda jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä (Garst ym. 2022, 83), ja olennaisuusanalyysi voikin toimia näiden jännitteiden esille nostamisen ja käsittelyn apuna. Oikein toteutettu olennaisuusanalyysi auttaa myös ottamamaan kaikkien tärkeimpien sidosryhmien mielipiteet huomioon ja edistää vastuullisuuden ankkurointia kaikkien sidosryhmien toimintaan.

Vastuullisuusraportointi ei ole irrallaan vastuullisesta liiketoiminnasta, vaan osa yritysten yhteiskuntavastuuta. Sen avulla pyritään asettamaan vastuullisuustavoitteita sekä seuraamaan asetettujen tavoitteiden toteutumista. Vastuullisuusraportointi on yleistynyt viime vuosikymmenien aikana ja Corporate Social Responsibility eli CSR-standardin mukainen ESG-raportointi tulee koskemaan lähitulevaisuudessa yhä useampaa yritystä. ESG-lyhenne tulee englannin kielen sanoista environmental, social ja governance eli ESG standardien mukaisessa vastuullisuusraportoinnissa otetaan huomioon ympäristövastuu, sosiaalinen vastuu sekä vastuullinen johtaminen eli hyvä hallintotapa. (EU:n neuvosto, 2022).

Eurooppalaisen kestävä kehityksen raportointistandardit ovat tuomassa muutosta vapaamuotoiseen ESG-raportointiin ja onkin tärkeää ymmärtää, millaisia vaatimuksia uusi standardi asettaa organisaatioille. Olennaisuusanalyysi on kasvava ilmiö myös vastuullisuusraportoinnin saralla (Beske, Hausteine, & Lorson 2020, 1) ja kaksinkertaisen olennaisuuden periaate on vakiinnuttamassa paikkaansa vastuullisuusraportoinnin perustana, sillä eurooppalaisen kestävä kehityksen raportointistandardi vaatii yrityksiä perustamaan vastuullisuusraportointinsa juuri kaksinkertaisen olennaisuuden, eli taloudellisen ja sidosryhmäolennaisuuden yhdistelmän periaatteen varaan.

2.1 Sidosryhmäteoria

Sidosryhmäteoriaa on käytetty tutkittaessa useita erilaisia organisaatioilmiöitä yritysten sosiaalisesta vastuusta aina arvon maksimointiin. Sidosryhmäteorian suosiota on selitetty sen kyvyllä selittää ja ennustaa, kuinka organisaatio toimii ja tulee toimimaan suhteessa sen ulkoisessa ympäristössä vallitseviin olosuhteisiin ja niiden vaikutuksiin. (Pinheiro & Pillay 2015, 43.)

Sidosryhmät ovat sidosryhmäteorian perusta. ”Sidosryhmät ovat ryhmä, joka voi vaikuttaa yrityksen ydintavoitteen saavuttamiseen tai johon ydintavoitteen saavuttaminen voi vaikuttaa ” (Freeman, Freeman, Harrison & Wicks 2007, 48). Sidosryhmäteorian mukaan yritys menestyy niin pitkään, kun se luo arvoa keskeisille sidosryhmille ja pitää ne tyytyväisinä (Freeman ym. 2007, 48). Näin ollen yrityksen sidosryhmien tarpeiden ymmärtäminen on tärkeä osa yrityksen yhteiskuntavastuun kehittämistä.

Tutkijat ovat luokitelleet sidosryhmiä eri tavoin, mutta Freeman ym. (2007, 50) jakavat sidosryhmät ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin. Ensisijaiset sidosryhmät ovat tärkeimpiä, sillä ne takaavat yrityksen selviämisen ja kasvun. Näihin sidosryhmiin kuuluvat muun muassa asiakkaat, työntekijät, toimittajat, paikalliset yhteisöt sekä rahoittajat. Toissijaisiin sidosryhmiin taas kuuluvat ne toimintaympäristön toimijat, jotka voivat vaikuttaa yrityksen ensisijaisiin suhteisiin. Näitä sidosryhmiä ovat esimerkiksi hallitukset, kilpailijat, media, ympäristönsuojelijat, aktivistit ja yrityskriitikot. (Freeman ym. 2007, 50-51.)

Sidosryhmät voidaan jakaa myös sisäisiin ja ulkoisiin sidosryhmiin, kuten Freeman (1984) ja Gibson (2000) ovat tehneet (Atkinn & Skitmore 2008, 549). Sisäisiä sidosryhmiä ovat esimerkiksi työntekijät, yrityksen johto ja osakkeenomistajat. Asiakkaat, liikekumppanit, toimittajat, viranomaiset, voittoa tavoittelemattomat organisaatiot ja media taas lukeutuvat ulkoisiin sidosryhmiin. (Sustainability Strategy: Simplified 2015, 6.)

Eurooppalaisten kestävä kehityksen standardien luonnoksessa sidosryhmät taas jaetaan vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin sekä vastuullisuusraporttien käyttäjiin. Vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin kuuluvat ”henkilöt tai ryhmät, joiden etuihin yrityksen toiminta ja sen arvoketjussa olevat suorat ja välilliset liikesuhteet vaikuttavat tai voivat vaikuttaa - myönteisesti tai kielteisesti”. Vastuullisuusraporttien käyttäjiin puolestaan kuuluvat ”yleisen taloudellisen raportoinnin ensisijaiset käyttäjät (nykyiset ja mahdolliset sijoittajat, lainantajat ja muut luotonantajat, sekä muut käyttäjät, mukaan lukien yrityksen liiketoiminta kumppanit, ammattiliitot ja työmarkkinaosapuolet, kansalaisyhteiskunta ja kansalaisjärjestöt, hallitukset, analyytikot ja tutkijat.” (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements / EFRAG. 2022, 9.)

Edellä mainittujen sidosryhmien lisäksi yleisiä sidosryhmiä ovat: ”työntekijät, toimittajat, kuluttajat, asiakkaat, loppukäyttäjät, paikalliset yhteisöt ja haavoittuvat ryhmät sekä viranomaiset” (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 28). Myös luontoa voidaan pitää standardien luonnoksen mukaan hiljaisena sidosryhmänä, jolloin ekologiaan ja lajien suojelua koskevaa tietoa voidaan käyttää olennaisuusanalyysin tukena (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 28). Miten tahansa sidosryhmät jaotellaankaan, on selvää, että sidosryhmien tarpeiden ymmärtäminen on tärkeää.

Tutkimustietoa sidosryhmäteorian soveltamisesta yritysten yhteiskuntavastuun kehittämisessä rakennusalalla löytyy vain vähän. Atkin B. & Skitmore M. (2008, 549) tutkivat kuitenkin sidosryhmien hallintaa vastuullisuuden näkökannalta rakennusalalla ja totesivat jo viisitoista vuotta sitten, että yhä monimutkaistuva globaali rakennusala tuo haasteita organisaatioiden liiketoimintapäätöksiin, sillä päätökset ovat lopulta myös moraalisia päätöksiä. He korostivat tutkimuksessaan vahvaa tarvetta yhtenäiselle kestävän kehityksen arviointimallille, jonka avulla pystyttäisiin maksimoida uusien konseptien hyödyt kestävän kehityksen välineenä. (Atkin & Skitmore 2008, 550.)

Atkin B. & Skitmore M. (2008, 550) mukaan vastuullisuuden osalta ”rakentamisessa on perinteisesti korostettu vahvasti sisäisiä sidosryhmäsuhteita, kuten hankintoja ja työmaajohtamista, kun taas ulkoisten sidosryhmäsuhteiden hoitaminen on jossain määrin katsottu virkamiesten tehtäväksi sääntöjen ja lainsäädännön kautta.” Tutkimuksessaan he korostivat sidosryhmien hallinnan tärkeyttä kestävyyskysymysten noustessa yhdeksi rakennusprojektien keskeisimmistä asioista. Voidaan todeta, että myös ulkoisten sidosryhmien vastuullisuuteen liittyvien tarpeiden kartoittaminen on tärkeää ja uusi ESRS-standardien mukainen raportointimalli voi mahdollisesti toimia tulevaisuudessa yhteneväisenä kestävän kehityksen arviointimallina, joka pystyy antamaan vertailukelpoista tietoa rakennusalan yritysten vastuullisuuden tilasta.

Toisin kuin sidosryhmäteorian soveltamista yritysten yhteiskuntavastuun kehittämisessä rakennusalalla, yritysten yhteiskuntavastuun ja arvonluonnin välistä suhdetta on tutkittu enemmän. Freeman ym. (2007, 52-53) tutkivat arvonluontia sidosryhmissä ja totesivat, että yrityksen kaiken toiminnan tulisi palvella sen sidosryhmiä. Heidän mukaansa suurin osa yrityksistä on olemassa, koska ne palvelevat jotain ulkopuolista tarvetta. Onkin tärkeää pitää tämä seikka mielessä, sillä yrityksen keskittyessä liikaa sisäisen johdon tarpeisiin, ne kilpailijat, jotka keskittyvät palvelemaan paremmin sidostyhmien tarpeita, tulevat ajan myötä menestymään hyvin todennäköisesti paremmin kilpailussa. (Freeman ym. 2007, 52-53.)

Myös Hoerisch, Freeman & Schaltegger (2014) tutkivat myös vastuulliseen liiketoimintaan pohjautuvaa arvonluontia sidosryhmille. Heidän tutkimuksensa osoitti, että yritykset voivat

luoda taloudellista menestystä panostamalla vapaaehtoisesti vastuullisiin toimintatapoihin, joka taas puolestaan edistää kestävästä kehitystä. Jos yritys toimii vastuullisesti, voivat sen työntekijät olla siitä ylpeitä, mikä auttaa pätevän työvoiman saannissa ja säilyttämisessä. Vastuullinen liiketoiminta voi tuoda myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia, jonka tuomasta taloudellisesta vakaudesta hyötyvät monet sidosryhmät mukaan lukien työntekijät, omistajat, toimittajat sekä rahoittajat. (Hoerisch ym. 2014, 339-340.)

Voidaankin olettaa, että yritykset, jotka panostavat vapaaehtoisesti vastuullisuuden kehittämiseen, pystyvät houkuttelemaan paremmin pätevää henkilöstöä, luomaan taloudellista vakautta sekä uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Hoerisch ym. (2014, 336) mukaan kestävä kehityksen johtaminen vaatii sidosryhmien yhteistyötä, ja vastuullisuuden ankkuroiminen kaikkien sidosryhmien ajattelutapaan saattaa muodostaa myös haasteita. Ongelmia saattaa ilmetä etenkin silloin, jos yhteisiä kestävä kehityksen etuja koitetaan luoda yksittäisten sidosryhmien kestävä kehityksen etuihin perustuen (Hoerisch ym. 2014, 336). Atkin & Skitmore (2008, 550-551) törmäsivät tutkimuksissaan myös eri sidosryhmien ja eettisten vaateiden väliseen ristiriitaan, joita tulisi heidän mukaansa tutkia eettiseltä, sosiaaliselta ja yritysvastuun näkökulmasta. Organisaatioiden tulisi osoittaa sitoumuksensa sidosryhmiään kohtaan ja pyrkiä omien tavoitteiden lisäksi auttamaan sidosryhmiään saavuttamaan niiden omat tavoitteet (Freeman ym. 2007, 54). Kaikkien sidosryhmien tarpeiden ja etujen huomioon ottaminen onkin tärkeää, jotta pystytään luomaan kaikkia osapuolia hyödyttäviä, kestävä kehityksen muodostamia etuja. Organisaatioiden tulisi myös miettiä, miten sen omat ja sidosryhmien tarpeet eroavat toisistaan tai löytyykö niistä mahdollisesti yhdenmukaisuuksia tai jännitteitä ja miten näitä jännitteitä tulisi käsitellä.

Hoerisch ym. (2014) tutkimusten mukaan on myös tärkeää lisätä tietoutta kestävästä kehityksestä, jotta voidaan mahdollistaa vastuullisempien liiketoimintatapojen ja -mallien luominen ja yleistyminen. Myös säännösten ja standardien luonnilla on tärkeä asema kestävässä kehityksessä. Maiden hallitusten tulisi keskittyä arvon luomiseen vastuullisen liiketoiminnan avulla ja antaa kannustimia, jotka rohkaisevat sidosryhmiä innovoimaan ja edistämään kestävästä kehitystä yhteistyössä pelkkien rangaistusten sijaan. Vapaaehtoisuus on myös avain arvonluonnille. Hoerisch ym. (2014) mukaan arvonluonnin mahdollistaminen vastuullisen liiketoiminnan avulla kaikille sidosryhmille onnistuisi, on löydettävä kaikille sopiva yhteistyömuoto, jotta jokainen sidosryhmä osallistuisi hankkeeseen vapaaehtoisesti. Sidosryhmiä tulisi myös kouluttaa vastuullisen liiketoiminnan eduista ja hyödyistä, jotta he ymmärtäisivät heille itselleen tästä muodostuvan arvon. (Hoerisch ym. 2014, 338-340.)

2.2 Olennaisuusanalyysi

Olennaisuus on keskeinen käsite rahoituslalla ja tarkoittaa niitä olennaisia tietoja, joita yritysten on annettava rahoittajilleen. Olennaisena tietona voidaan pitää tietoa, joka vääristeltynä tai poisjätettynä voi vaikuttaa päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät, raportoivan yrityksen antamien taloudellisten tietojen perusteella. (Delgado-Ceballos, Ortiz-De-Mandojana, Antolín-López & Montiel 2023, 3-4.)

Olennaisuuden analysoiminen ei rajoitu enää vain rahoituslalle, sillä olennaisuusanalyysi on kasvava ilmiö myös vastuullisuusraportoinnin saralla (Beske, Hausteine, & Lorson 2020, 1). Olennaisuusanalyysiä käytetäänkin yhä yleisemmin myös vastuullisuusraportoinnin tukena, raportoitaessa yrityksen ympäristö- ja sosiaalisesta vastuusta sekä hallinnosta vastuusta eli ESG tekijöistä. Olennaisuusanalyysin käytön laajentuminen on tuonut haasteita olennaisuuden alkuperäiselle määritelmälle ja Delgado-Ceballos ym. (2023, 4) ovat kritisoineet rahoitusalan olennaisuuden määritelmää ja todenneet, että jos yritykset käyttävät tätä taloudellisen olennaisuuden määritelmää raportoidessaan ESG tekijöitä, ne keskittyvät vain taloudellisiin riskeihin ja mahdollisuuksiin, joita ESG tekijät voivat luoda yritykselle, jolloin ne tarjoavat tietoa lähinnä sijoittajille. Kritiikki on aiheellista, sillä myös muut sidosryhmät, kuin sijoittajat ovat kiinnostuneita yrityksen toiminnasta. Esimerkiksi hallituksilla, asiakkaila, kansalaisjärjestöillä ja yrityksen työntekijöillä on huoli yritysten toiminnan ulkoisista vaikutuksista yhteiskuntaan ja luontoon. Tähän tarpeeseen vastaamista, eli tiedon tarjoamista yrityksen ulkoista vaikutuksista, kutsutaan sidosryhmien olennaisuuteen vastaamiseksi. Koska myös sijoittajat ovat alkaneet käyttää näitä muille sidosryhmille tarkoitettuja tietoja hyväkseen, on taloudellisen ja sidosryhmäolennaisuuden yhdistelmää alettu kutsua kaksinkertaiseksi olennaisuudeksi (double materiality). (Delgado-Ceballos ym. 2023, 4.)

Kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulman avulla voidaan siis saada täydellisempi kuva yrityksen liiketoiminnan ulkoisista vaikutuksista ja sen suhteesta globaaliin kestävyteen. (Delgado-Ceballos ym. 2023, 4.) Kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulman on nähty myös toimivan mekanismina, joka yhdistää ESG-aiheet ja Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) kestävä kehityksen tavoitteet. Nämä yhteiskunnalliset kestävyystavoitteet vaikuttavat sijoittajien päätöksiin, tehden niistä taloudellisesti olennaisia yrityksille. Yrityksien pyrkimykset muuttaa toimintaansa kestävämmäksi, tuovat samalla hyötyä sidosryhmille ja edistävät kestävä kehitystä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että yhteiskunnan hyväksi toimiminen vaikuttaa sijoittajiin pitkällä aikavälillä ja kaksinkertainen olennaisuus ottaa niin taloudellisen, kuin sidosryhmienkin olennaisuuden huomioon ja sitä voidaan käyttää apuna tutkittaessa investoijien halukkuutta investoida vastuullisiin yrityksiin sekä yritysten vaikutuksia yhteiskuntaan ja luontoon. (Delgado-Ceballos ym. 2023 4.)

Olennaisuusanalyysi ja sidosryhmäteoria ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa, sillä sidosryhmien ymmärtäminen sidosryhmäteorian kautta on tärkeä osa olennaisuusanalyysiä. Sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien kuuntelu voi auttaa yritystä vastaamaan tehokkaammin yritykselle merkittävien ryhmien tarpeisiin ja näin parantaa yrityksen liiketoimintaa. Sidoryhmät ovat myös hyviä antamaan varhaisia varoitusmerkkejä, ja kuuntelemalla sidosryhmien huolenaiheita nousevista ongelmista, yritys voi minimoida riskejä, sopeutua muutoksiin nopeasti sekä pysyä kilpailijoidensa edellä. Ulkoisten sidosryhmien kuuntelu voi taas auttaa yritystä tunnistamaan tärkeitä asioita, joita yritys ei itse pystyisi tunnistamaan ja näin tarjota innovatiivisia oivalluksia. Olennaisuusanalyysin ydin onkin se, että sidosryhmien prioriteetit tulee punnita yrityksen liiketoiminnan prioriteettien rinnalla. (Sustainability Strategy Simplified 2015, 6.)

Sidosryhmät tulisi osallistaa olennaisuusanalyysiprosessiin, sillä ilman laajaa sidosryhmien osallistamista yritys ei pysty toteuttamaan prosessia, joka ottaa huomioon sidosryhmien kannalta olennaiset näkökohdat, eikä se pysty myöskään toteuttamaan asianmukaista ja hyvää viestintää vastuullisuudestaan sidosryhmilleen. (Balluchi, Furlotti & Torelli 2019, 12.) Koska yritykset eivät voi kuitenkaan käsitellä kaikkia sidosryhmien kiinnostuksen kohteina olevia asioita, olennaisuusanalyysi auttaakin yrityksiä tunnistamaan olennaisimmat eli yritykselle ja sen sidosryhmille merkittävät vastuullisuusaiheet sekä priorisoimaan ne (Sustainability Strategy: Simplified 2015, 5).

Käytettäessä kahdenkertaisen olennaisuuden näkökulmaa olennaisuusanalyysin pohjana, yritykset törmäävät usein jännitteisiin liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmien välillä. Toisin sanoen, jokin aihe on toisen näkökulman kannalta olennainen ja toisen näkökulman kannalta taas ei. Yrityksille ja kuluttajille on luontaista tarkastella liiketoimintaa lyhyellä aikavälillä, kun taas yhteiskunnan muut toimijat arvioivat yrityksiä sen mukaan, miten ne panostavat luomaan hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Vaikka ympäristö- ja sosiaaliset tavoitteet eivät edistäisikään yrityksen lyhyen aikavälin kannattavuutta, ei niitä tulisi silti sulkea pois olennaisuusanalyysistä, sillä niillä voidaan nähdä olevan suuri itseisarvo. Yritysten ei tulisi keskittyä myöskään pelkästään niihin olennaisuusanalyysin aiheisiin, jotka ovat tärkeitä sekä yrityksille, että yhteiskunnalle, vaan tutkia myös niitä olennaisia aiheita, jotka luovat jännitteitä näiden kahden välille. Tässä niin kutsutussa paradoksilogiikassa molemmat olennaisuuden näkökohdat arvioidaan itsenäisinä ja ne asetetaan olennaisuusmatriisin vastakkaisille akseleille. (Garst ym. 2022, 83.)

Tutkijat ovat julkaisseet erilaisia malleja olennaisuusmatriiseista ja matriisit toimivatkin selkeän tapana kuvata olennaisuusanalyysin tuloksia. Garst ym. (2022, 84) laatiman olennaisuusmatriisi eroaa kuitenkin osittain aiemmista olennaisuusmatriiseista, sillä sen tarkoituksena on tarjota yrityksille mahdollisuus käsitellä kestävästä liiketoiminnasta syntyviä näkemyksellisiä jännitteitä sekä raportoida avoimesti kamppailustaan näiden jännitteiden

kanssa. Jännitteistä raportointi lisää avoimuutta ja voi toimia myös keskustelun avaajana sisäiselle ja ulkoiselle vuoropuhelulle ja mahdollisesti auttaa myös löytämään innovatiivisia ratkaisuja ongelmiin. (Garst ym. 2022, 83-84.)

2.3 Yritysten yhteiskuntavastuu

Kestävä kehitys voidaan määritellä usealla eri tavalla, mutta yksi yleisimmin käytetyistä määritelmistä on Maailman komission vuonna 1987 julkaisema määritelmä, jonka mukaan kestävä kehitys on ”kehitystä, joka kohtaa tämänhetkiset tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä kohdata heidät omat tarpeensa” (World Commission on Environment and Development 1987). Tämä määritelmä sisältää ajatuksen siitä, että maailman köyhien välttämättömät tarpeet tulisi asettaa aina etusijalle ja ympäristön kantokyvyn tulisi pystyä vastaamaan sekä nykyisen, että tulevien sukupolvien tarpeisiin (World Commission on Environment and Development 1987).

Yhteiskuntavastuu on osa kestävästä kehityksestä ja se rakentuu käsitykselle organisaation oman toiminnan sekä sen arvoketjun vaikutuksista ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Yhteiskuntavastuun teemat voivat siten vaihdella työelämän oikeuksien kunnioittamisesta yksityisyydensuojaan ja korruption torjunnasta maankäyttökysymyksiin. Yhteiskuntavastuu ei koske ainoastaan yrityksiä, vaan myös julkinen sektori voi kantaa omaa yhteiskuntavastuutaan esimerkiksi tekemällä vastuullisia julkisia hankintoja. (TEM, 2023.) Yritysten yhteiskuntavastuu on kuitenkin erittäin tärkeä osa yhteiskuntavastuuta ja siitä käytetään usein synonyyminä yritysvastuu. Euroopan Komissio (2023b) on määritellyt yritys vastuun yritysten vastuuksi sen vaikutuksista yhteiskuntaan ja sen tähden yhteiskuntavastuun tulisikin olla yritysjohtoista. Euroopan Komission mukaa yritykset voivat tulla vastuullisiksi sisällyttämällä sosiaaliset, ympäristölliset, eettiset, kuluttaja- ja ihmisoikeuskysymykset osaksi liiketoimintastrategiaansa. Viranomaisilla taas tulisi komission mukaan olla tukirooli, jota ne toteuttavat vapaaehtoisilla poliittisilla toimenpiteillä ja tarvittaessa täydentävällä sääntelyllä. (Euroopan Komissio 2023b). Komission mukaan yritysten yhteiskuntavastuu ”tarjoaa yrityksille merkittäviä etuja riskienhallinnan, kustannussäästöjen, pääoman saatavuuden, asiakassuhteiden, henkilöstöhallinnon, toiminnan kestävyden, innovaatiokyvyn ja lopulta kannattavuuden suhteen” (Euroopan Komissio 2023b).

Vastuullinen johtaminen on perusta yrityksen yhteiskuntavastuulle ja Shi & Ye (2016, 878) ovat määrittäneet vastuullisen johtamisen olevan ”johtamisen etiikan ja yhteiskuntavastuun yhdistämistä, jonka tavoite on vastuullisuus organisaatiosta ja sen sidosryhmistä.” Heidän mielestään vastuullinen johtaminen tulee perustua etiikkaan ja yritysten yhteiskuntavastuu on vastuullisen johtamisen ulkoinen vaatimus, joka edellyttää johtajilta laajempaa sidosryhmien huomioonottamista ja sosiaalisen vastuun kantamista. Heidän mukaansa

organisaatiossa voi tapahtua vastuullista johtamista vain yhdistämällä yritys vastuun sekä yksittäisten johtajien vastuun. (Shi & Ye 2016, 878.)

Vastuullisuusraportointi on organisaatioiden keino viestiä vastuullisuudestaan. Vaikka vastuullista liiketoimintaa on koitettu todentaa raportoinnin avulla jo 1970-luvulta alkaen, vastuullinen yritystoiminta nähtiin silti pitkään vain yritysten tavoitteena minimoida niiden kielteiset vaikutukset ympäristöön sekä yhteiskuntaan. Hiljalleen alettiin kuitenkin pyrkiä myös myönteisten vaikutusten maksimointiin sekä auttamaan muita toimijoita vähentämään heidän toiminnastaan aiheutuvia kielteisiä ympäristö- ja yhteiskuntavaikutuksia. Näin alettiin lopulta keskustella myös ekologisesta ja yhteiskunnallisesta kädenjäljestä sekä ilmastokysymyksien kohdalla hiilikädenjäljestä. (Hahn & Kühnen 2013, 2; Koipijärvi & Kuvaja 2020, 22.)

Myös useita, erilaisia vastuullisen liiketoiminnan malleja on kehitetty viimeisten vuosikymmenten aikana. Yksi tunnetuimmista vastuullisen liiketoimintamallin viitekehyksistä on John Elkingtonin vuonna 1994 kehittämä kolmen pilarin malli (triple bottom line eli TBL), joka ottaa huomioon sekä yrityksen sosiaaliset, taloudelliset, että ympäristövaikutukset. Kolmen pilarin mallin tarkoitus oli aloittaa systemaattinen muutos kapitalismissa. Sen tarkoitus oli luoda niin kutsuttua huomisen kapitalismia, jossa keskityttäisiin läpimurto muutokseen, kestävämmät sektorit syrjäytettäisiin epäsymmetrisen kasvun avulla ja skaalattaisiin seuraavan sukupolven markkinaratkaisuja. Kolmen pilarin mallia ei siis ole suunniteltu alun perin kirjanpitovälineeksi, mutta viitekehys on kuitenkin vaikuttanut yritysten kirjanpitoon ja kannustanut niitä seuraamaan niiden taloudellisesti, sosiaalisesti sekä ympäristölle luomaa lisäarvoa tai arvon hävittämistä. Vuosien mittaan kolmen pilarin malli on innoittanut myös luomaan erilaisia alustoja, kuten Global Reporting Initiativen (GRI) ja se on vaikuttanut myös yritysten strategioiden suunnitteluun. (Elkington 2018, 3-5.)

Usean tutkimuksen mukaan, vastuullisen liiketoiminnan ja arvonluonnin väliltä voidaan löytää yhteys. Vaikka kolmen pilarin malli on toiminut pitkään hyvänä pohjana yritysten vastuullisuustyölle, tulisi Koipijärven ja Kuvajan (2022, 26) mukaan siirtyä tästä mallista kohti strategisempaa vastuullisuutta ja tunnistaa, miten vastuullisuus voi vaikuttaa yrityksen arvonmuodostukseen ja luoda mahdollisesti kilpailuetua yritykselle edelläkävijyyden muodossa. Edelläkävijyys tarkoittaa tutkijoiden mukaan yrityksen kykyä luoda vastuullisia ratkaisuja ja tuotteita ensimmäisenä ja erottua näin joukosta. Yritysvastuu voi siis suoraan tuoda lisäarvoa parantuneen myynnin, pienentyneiden kustannusten tai korkeamman hinnan muodossa. Epäsuorasti yritysvastuu voi parantaa yrityksen mainetta ja brändin arvoa sekä parantaa asiakasuskollisuutta sekä henkilöstön sitoutumista. (Koipijärvi ja Kuvaja 2022, 26.)

Vastuullisuus ei saisi olla irrallinen aihealue yritystoiminnassa ja voidaankin puhua strategisesta vastuullisuudesta, jossa vastuullisuustavoitteiden asettaminen ja vastuullisuuden

mittaaminen ovat tärkeää. Koipijärven & Kuvajan (2020) mukaan vastuullisuuden tulee olla sidoksissa yrityksen strategiaan, prosesseihin ja riskikartoitukseen. Organisaation tulee myös asettaa yritys vastuuta koskevat, yhdistävät tavoitteet, jotta vastuullisuutta koskevia asioita ei käsitellä vain yksittäistapauksina, kuten vuosittain tehtävinä johdonkatselmuksina. Yritysvastuuta koskevien mittarien asettaminen tulisi tehdä huolella ja mittarien tulisi koskea tarpeeksi laajaa aluetta, sillä pelkona saattaa olla, että vastuullisuuden tarkastelusta tulee liian suppeaa, jos organisaatio asettaa vain muutaman seurattava mittarin. Koska joidenkin vastuullisuuden aihealueita on vaikea mitata lyhyellä aikavälillä, tulisi vastuullisuuden mittareita arvioida riittävän pitkällä aikavälillä. Tulee myös huomioida, että yritys vastuun mittarit tukevat liiketoiminnan strategiaa ja, että ne ovat tarpeeksi eteenpäin katsovia. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 27-28.)

Vaikka yritys vastuuta on pitkälti ollut vapaaehtoista yrityksille, on sitä koitettu edistää myös erilaisten sitoumusten, sopimusten ja lakien voimalla. Vuonna 2015 Yhdistyneitten Kansakuntien sopima Pariisin ilmastopöytäkirja on kansainvälinen ja oikeudellisesti sitova sopimus, jonka tavoitteena on ”pitää maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle kahdessa asteessa suhteessa esiteolliseen aikaan ja pyrkiä toimiin, joilla lämpeneminen saataisiin rajattua alle 1,5 asteeseen” (Ympäristöministeriö, 2023). Sopimuksen tavoitteena on kääntää kasvihuonepäästöt laskuun mahdollisimman nopeasti ja saamalla kasvihuonepäästöt ja niitä sitovat nielut tasapainoon. Sopimus sisältää myös pitkän aikavälin tavoitteen ilmastomuutokseen sopeutumisesta sekä tukea rahoituksen avulla ilmastokestävää kehitystä. (Ympäristöministeriö, 2023d.)

Samoihin aikoihin eli vuonna 2016 voimaan tullut YK:n kestävän kehityksen ohjelma Agenda 2030 ”tähtää äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon” (Suomen YK-liitto 2023). Kestävän kehityksen tavoitteita on yhteensä 17 kappaletta ja niiden alatavoitteita yhteensä 169 kappaletta. Tavoitteet ovat universaaleja ja linkittyvät vahvasti toisiinsa. Tärkeää onkin huomioida se, ettei yhtään tavoitteista tavoitella toisen tavoitteen kustannuksella, ja luonnon kestävyys sekä luonnonvarat on otettava myös aina huomioon kehityksessä. (Suomen YK-liitto 2023.)

Vaikuttaa siltä, että nykyinen yritysten yhteiskuntavastuu sekä organisaatioiden vastuullisuustyö perustuvat yhä vahvasti kolmen pilarin malliin, YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin sekä Pariisin ilmastopöytäkirjaan. Viime vuosina vastuullisuus on noussut yhä enemmän pinnalle, kun mukaan ovat astuneet myös Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (Green Deal), erilaiset vastuullisuus- ja hiilineutraalius sitoumukset, EU taksonomia sekä Eurooppalaisen kestävän kehityksen raportointistandardi. Jotta organisaatiot pystyvät todentamaan vastuullisuuspyrkimyksensä sekä seuraamaan vastuullisuustavoitteidensa toteutumista, on niiden tuotettava tietoa toimistaan vastuullisuusraportoinnin muodossa.

Vastuullisuusraportointi on itsessään laaja aihealue ja sen kehittymistä tutkitaankin seuraavassa osiossa.

2.3.1 Vastuullisuusraportointi

Vastuullisuusraportointi on osa yritysten yhteiskuntavastuuta ja raportoinnin tavoitteena on auttaa organisaatioita asettamaan vastuullisuustavoitteita, mittaamaan suoritustaan tällä saralla sekä hallinnoimaan muutosta kohti kestävämpää liiketoimintaa.

Vastuullisuusraportointi täydentää tilinpäätöstä ja antaa kuvan organisaation toiminnasta sekä sen luomasta arvosta. Vastuullisuusraportoinnissa yhdistyvät taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu, sekä organisaation hallinnon vaikutukset yritystoimintaan. Se kertoo myös, pyrkikö organisaatio jatkuvasti parantamaan toimintaansa vai ei. (Font, Guix & Bonilla-Priego 2016, 2.)

Voidaan nähdä, että vastuullisuusraportointi on saanut alkunsa 1970-luvulla, jolloin perinteisiin taloudellisiin raportteihin alettiin satunnaisesti täydentämään sosiaalisilla raporteilla. 1980-luvulla huomio siirtyi ympäristöasioiden hallintaan, kuten jätteiden ja päästöjen syntymiseen ja ympäristöraportointi korvasi monessa tapauksessa sosiaalisen raportoinnin. (Hahn & Kühnen 2013, 2.) Vaikka raportointia tehtiin 1970-1980-luvuilla, ei vastuullisuudella vielä ollut varsinaista yhteyttä yrityksen tulokseen (Renard Y.J. 2015, 181). 1990-luku toi kuitenkin muutoksen asiaan, sillä silloin sosiaalista- ja ympäristövastuuta koskevia asioita alettiin julkaista ensimmäistä kertaa yhdistetyssä raportissa, yleensä talousraportin rinnalla (Hahn & Kühnen 2013, 2). Samaan aikaan vastuullisuuden kolmen pilarin malli, joka ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset sekä ympäristönäkökohdat, alkoi myös yleistyä (Renard Y.J. 2015, 181). Tämän uuden suuntauksen pohjalta Global Reporting Initiativen (GRI) alkoi myös kehittämään vapaaehtoisia standardeja ja ensimmäinen versio GRI Sustainability -raportointiohjeistosta julkaistiin vuonna 1999. GRI-standardit nähdään yhä nykypäivänä yhtenä tärkeimmistä vastuullisuusstandardeista. (Hahn & Kühnen 2013, 2.)

Vastuullisuusraportointi tunnustetaan yhä kasvavassa määrin yritysvastuuta edistäväksi tekijäksi. Julkaisemalla tietoa vastuullisuudestaan yritykset pyrkivät lisäämään toimintansa läpinäkyvyyttä, mahdollistamaan vertailua kilpailijoiden välillä, motivoimaan työntekijöitään sekä tukemaan omia tiedotus- ja hallintoprosessejaan. Vastuullisuusraportointi voi myös olla yrityksen tapa viestiä kilpailukyvystään, pyrkiä parantaa yrityksen mainetta, uskottavuutta tai lisätä brändin arvoa. (Hahn & Kühnen 2013, 2.) Myös useiden vastuullisuusraportointityökalujen kehittäminen viime vuosikymmenien aikana kertoo vastuullisuusraportoinnin yleistymisestä ja sen suosion kasvusta. Näiden työkalujen avulla pystytään viestimään organisaatioiden edistymisestä niiden asettamien vastuullisuustavoitteiden saavuttamisessa. Vastuullisuusraportointityökalujen erilaiset

kriteeristöt ja erilaiset mittausmenetelmät aiheuttavat kuitenkin hankaluuksia raporttien vertailun suhteen sidosryhmille. (Renard 2015, 180.)

Jotta on helpompi ymmärtää vastuullistyökalujen eroja, on hyvä havaita, että ne voidaan luokitella viitekehyksiin, standardeihin, luokituksiin sekä indekseihin. Viitekehysten tarkoituksena on auttaa yrityksiä julkaisemaan tietoa vastuullisuudesta käyttäen apunaan viitekehysten viitoittamia periaatteita, ohjeita tai aloitteita. Globaalisti tunnetuimpiin vastuullisuuden viitekehyksiin kuuluvat esimerkiksi Global Reporting Initiative (GRI), SIGMA project, DPSIR viitekehys, The Global Compact, Carbon Disclosure Project (CDP), World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), Greenhouse Gas Protokolla (GHG Protokolla) sekä Broad principle-based viitekehukset. (Renard 2015, 182.) Standardien tarkoitus vastaa pitkälti viitekehysten tarkoitusta, mutta standardit vaativat vastuullisuuden dokumentointia muodollisemmassa muodossa, kuin viitekehukset. Standardit määrittävät usein tarkasti ne vaatimukset, ominaisuudet tai erittelyt, joita voidaan käyttää, jotta voidaan varmistua kestävän kehityksen johdonmukaisesta eteenpäinviennistä. Tunnetuimpia vastuullisuusstandardeja ovat muun muassa AA1000, SA8000, ISO 14001, ISO 9001, AS/NZS 4801, EMAS sekä OHSAS 18001. Indeksit ja luokitukset ovat taas kolmannen osapuolen arvioita yrityksen vastuullisuudesta. Tunnetuimpia vastuullisuusluokituksia ja -indeksejä ovat KLD, EIRIS sekä SAM. (Renard 2015, 182.)

On hyvä myös havaita, millaiset organisaatiot ja yritykset tekevät vastuullisuusraportointia. Hahn & Kühnen (2013) tutkivat vastuullisuusraportoinnin käyttöönoton todennäköisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä vastuullisuusraportoinnin laajuutta akateemisten julkaisujen perusteella. Heidän tutkimusaineistonsa oli kerätty vuosien 1999 ja 2011 väliltä. Tutkimuksensa perusteella he totesivat, että yrityksen suuri koko vaikuttaa positiivisesti yrityksen vastuullisuusraportoinnin käyttöönoton todennäköisyyteen. Syynä tähän ilmiöön on se, että suuremmilla yrityksillä on yleensä enemmän medianäkyvyyttä ja näin ollen myös korkeammat sidosryhmäpaineet viestiä vastuullisuudestaan. Suuret yritykset myös aiheuttavat suurempia vaikutuksia ympäristöönsä. Myös pääoma intensiteetin katsotaan vaikuttavan positiivisesti vastuullisuusraportointiin. Usein pienemmillä yrityksillä saattaa olla korkeammat marginaalikustannukset vastuullisuusraportin julkaisusta, joten se on pienemmille yrityksille taloudellisesti haasteellisempää. Yrityksen kannattavuuden voidaan myös katsoa lisäävän yrityksen kykyä kantaa vastuullisuusraportoinnin mahdollisesti haitallisen tiedon paljastamisen seurauksista, kun velkaantuneisuus taas laskee sitä. Pörssiin listautuneet sekä valtion omistuksessa olevat yritykset ovat aktiivia vastuullisuusraportoinnin suhteen, mikä johtuu muun muassa sidosryhmien paineesta noudattaa tiettyjä säännöksiä. Myös yritysten toimiala vaikuttaa vahvasti siihen, tekevätkö ne vastuullisuusraportointia. Suurten sosiaalisten ja ympäristövaikutusten omaavien toimialojen yritykset tekevät usein vastuullisuusraportointia myös vastatakseen sidosryhmien paineeseen. (Hahn & Kühnen 2013, 18.)

Organisaatioiden vastuullisuusraporttien sisällöissä ja laadussa on edelleenkin merkittäviä eroja, vaikka suuria ponnisteluja standardoinnin yhdenmukaistamiseksi on tehty (Hahn & Kühnen 2013, 2). Nyt voidaan kuitenkin havaita liikettä viitekehysraportoinnista standardoidumpaan raportointiin, sillä standardien yhdenmukaistamisessa on edetty Euroopan Unionin tasolla. Tämä näyttää olevan seurausta Euroopan komission vuonna 2021 hyväksymästä yritysten kestävän kehityksen direktiivistä, joka velvoittaa kaikkia sen soveltamisalaan kuuluvia yrityksiä raportoimaan vastuullisuudesta eurooppalaisen kestävän kehityksen raportointistandardien mukaisesti. (First Set of draft ESRS 2023.)

2.3.2 Eurooppalaisen kestävän kehityksen raportointistandardit

European Sustainability Reporting Standard eli ESRS-standardi ja sen mukainen raportointi ovat vielä hyvin uusi aihe yritysvastuun saralla. Tässä kappaleessa käsitellään standardin asettamia raportointivaatimuksia sekä raportin sisältöä, sillä uskon aiheen olevan kiinnostava niiden henkilöiden näkökulmasta, joille standardi ei ole vielä tuttu. Euroopan komissio hyväksyi yritysten kestävän kehityksen direktiivin (Corporate Sustainability Reporting Directive eli CSRD) huhtikuussa 2021. Direktiivi velvoittaa sen soveltamisalaan kuuluvia yrityksiä raportoimaan vastuullisuudesta eurooppalaisen kestävän kehityksen raportointistandardin eli ESRS-standardien mukaisesti. European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) on valittu vastaamaan ESRS-luonnoksen laatimisesta teknisen neuvonantajan roolissa ja ensimmäinen luonnos standardeista julkaistiin marraskuussa 2022. Ensimmäisien standardien tulisi tulla voimaan säädöksinä elokuussa 2023, kun Euroopan komissio on ensin kuullut muita EU:n elimiä sekä jäsenvaltioita standardiluokitusten osalta. Tämän jälkeen Euroopan parlamentti ja neuvosto suorittavat kuitenkin vielä tarkastelujakson. (First Set of draft ESRS 2023.)

Raportointivaatimukset ovat tulossa käyttöön vaiheittain riippuen yrityksen tyypistä. Ensimmäisten yritysten on kuitenkin sovellettava uusia standardeja tilikaudella 2024, eli niiden on julkaistava raportit vuonna 2025 vuoden 2024 tiedoista. Listatuille pienille- ja keskiuurille yrityksille raportointi tulee ajankohtaiseksi vuodesta 2026 alkaen, mutta niillä on silti mahdollisuus siirtää raportoinnin aloittamista vuoteen 2028 asti ja raportoida EFRAG:n ensi vuonna niitä varten kehittämien, oikeasuhteiset standardien mukaisesti. (First Set of draft ESRS 2023.) Standardin mukaan yrityksen on julkaistava kaikki olennaiset tiedot yrityksen ympäristöön, yhteiskuntaan ja hallintoon liittyvistä vaikutuksista sekä riskeistä ja mahdollisuuksista. Vaikutuksilla tarkoitetaan liiketoimintaan liittyviä positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. Riskeillä ja mahdollisuuksilla taas tarkoitetaan yrityksen kestävään kehitykseen liittyviä taloudellisia riskejä ja mahdollisuuksia. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 5.) Julkaistun standardien vedoksen

mukaan yritysten tulee raportoida kaikille pakollisista tiedoista, jotka perustuvat EU:n lainsäädäntöön. Tämän lisäksi yrityksen tulee toteuttaa olennaisuusanalyysi, joka ottaa huomioon vaikutusten olennaisuuden ja taloudellisen olennaisuuden, sekä näiden risteyskohdat. Yrityksen tulee kuitenkin antaa lisäselvityksiä vain niistä vastuullisuusaiheista, jotka se on määrittänyt olennaisiksi olennaisuusanalyysin perusteella. (Draft European Sustainability Reporting Standards, Cover letter 2022, 15.)

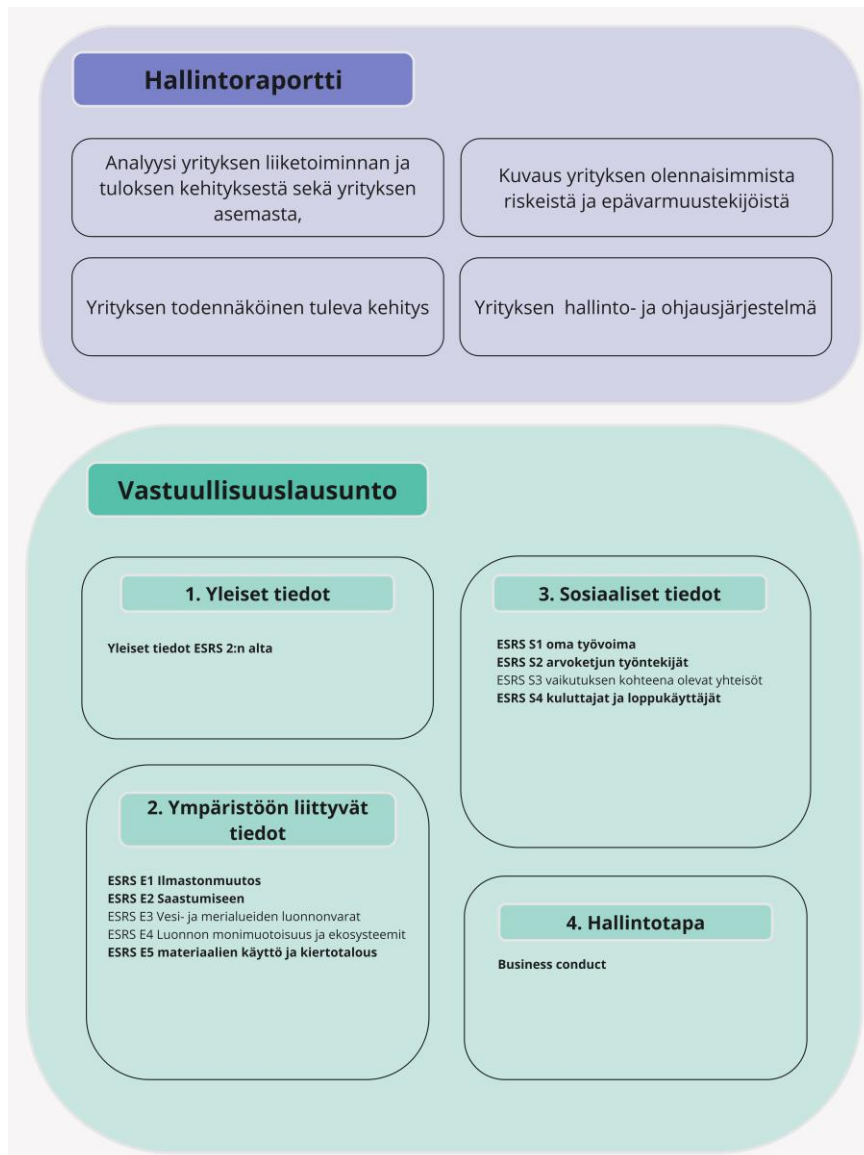
Standardit sisältävät siis sekä monialaiset standardit, joihin kuuluvat yleiset vaatimukset sekä yleiset tiedonantovelvoitteet, sekä aihekohtaiset standardit, jotka sisältävät raportointivaatimuksia niin ympäristövastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen, kuin hyvään hallintotapaan liittyen. Nämä aihekohtaiset standardit jakautuvat vielä useampaan alaihepiiriin. (EFRAG 2023a.) Ympäristövastuun alle kuuluvat raportointivaatimuksia liittyen ilmastomuutokseen, saastumiseen, vesi ja meri luonnonvaroihin, biologiseen monimuotoisuuteen ja ekosysteemeihin sekä resurssien käyttöön ja kiertotalouteen. Sosiaalisen vastuun raportointivelvoitteiden alle kuuluvat taas aihepiirit liittyen omaan työvoimaan, arvoketjun työntekijöihin, vaikutuksen kohteena oleviin yhteisöihin sekä kuluttajiin ja loppukäyttäjiin. Hyvän hallintotavan alle kuuluvat aiheet liittyvät vastuulliseen liiketoimintaan. (EFRAG 2023a.)

Tiedot pelkästä yrityksen omasta toiminnasta eivät riitä, vaan yrityksen tulee sisällyttää vastuullisuusraporttiinsa tietoa myös sen arvoketjun toiminnasta. Arvoketjun tietojen raportoinnille on kuitenkin annettu kolmen vuoden siirtymäaika, mikä tarkoittaa, että tänä aikana yrityksen ei tarvitse antaa sen arvoketjua koskevia tietoja, jos ne eivät ole saatavilla. Yrityksen tulee kuitenkin selvitettävä raportissa ne keinot, joilla se on yrittänyt saada tietoja sekä syyt tietojen puuttumiseen. Yrityksen tulee myös esittää suunnitelma sitä, miten se tulee hankkimaan tiedot tulevaisuudessa. (Draft European Sustainability Reporting Standards, Cover letter 2022, 24.)

Vastuullisuusraportin tulee yhdistää tietoja menneestä, nykyisyydestä sekä tulevaisuudesta. Raportointijakson tulee vastata yrityksen tilikautta ja raportointijakson tietoja tulee verrata aina pohjavuoden tietoihin. Pohjavuosi tarkoittaa menneisyydessä olevaa ajanjaksoa, jolta kaikki vastuullisuustiedot ovat saatavilla. Organisaation on esitettävä vertailutietoa kuluva ajanjaksosta suhteessa pohjavuoteen, jos standardit eivät ole määrittäneet kyseisen tiedon raportointimuotoa muulla tavoin. Raportissa tulisi keskittyä luomaan tavoitteita lyhyelle, keskipitkälle ja pitkälle aikavälille. Standardit määrittävät raportoinnissa käytettävä aikajaksot tarkasti. Lyhyen aikavälin raportointijakso vastaa yrityksen tilikautta. Keskipitkä aikaväli käsittää ajan lyhyen aikavälin raportointijakson lopusta viiteen vuoteen asti ja pitkäaikaväli taas keskittyy yli viiden vuoden mittaisiin tavoitteisiin. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 17.)

Luonnos standardeista vaatii yrityksiä tekemään myös olennaisuusanalyysin kaksinkertaisen olennaisuuden periaatteen mukaisesti. Vastuullisuusaihe katsotaan yrityksen vaikutusten kannalta olennaiseksi, jos yrityksen toiminta saattaa aiheuttaa merkittäviä, todellisia tai mahdollisia, myönteisistä tai kielteisistä vaikutuksia ihmisiin tai ympäristöön. Kestävän kehityksen aihe taas on taloudellisesti olennainen, jos sillä on tai saattaa olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia yritykseen. Kestävän kehityksen vaikutus voi olla taloudellisesti olennainen heti alkujaan tai se voi muodostua taloudellisesti olennaiseksi, kun sijoittajat alkavat kiinnittää siihen huomiota. On myös hyvä huomioida, että olennaisuus ei rajoitu vain yrityksen toimintaan. Olennaisuusanalyysin tuloksista huolimatta, yritysten tulee kuitenkin julkaista myös kaikille yhteisiä tietoja. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 9-12.)

Kuvio 1 havainnollistaa, kuinka ESRS-standardien vedoksen mukaan raportti jakautuu kahteen osaan, hallintoraporttiin (management report) sekä vastuullisuuslausuntoon (sustainability statement). Hallintoraportti pitää sisällään tiedot yrityksen markkina-asemasta, strategia, liiketoimintamallista tai malleista sekä sen arvoketjusta. Tarkemmin raportin tulisi sisältää “analyysin yrityksen liiketoiminnan kehityksestä ja tuloksesta sekä yrityksen asemasta, kuvauksen yrityksen tärkeimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä yrityksen todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä selvityksen sen hallinto- ja ohjausjärjestelmistä.” On kuitenkin hyvä huomata, että ESRS 1:n liitteen D mukaisesti SBM-1 yritys voi jättää sisällyttämättä tietoja sen markkina-asemasta, strategia, liiketoimintamallista tai malleista sekä arvoketjusta vähintään vuoteen 2025 asti (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. Appendix E & H 2022). Tiettyjen edellytysten täyttyessä, tiedonantovaatimukset voidaan sisällyttää hallintoraporttiin myös viittaamalla esimerkiksi toimintakertomukseen, tilinpäätökseen, selvitykseen hallinto- ja ohjausjärjestelmästä (jos se ei ole osa toimintakertomusta) ja/tai palkka- ja palkkioselvitykseen (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 42).

Kuvio 1: ESRS-standardin mukaisen kestävän kehityksen raportin rakenne Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements (2022) pohjalta.

Vastuullisuuslausunto taas pitää sisällään neljä osiota. Ensimmäisessä osiossa raportoidaan yleiset tiedot, jotka on mainittu ESRS 2:n alla. Nämä yleiset tiedot sisältävät pitkälti samat aiheet, kuin hallintoraportissa, joten tiedot voi antaa viittaamalla hallintoraporttiin. Toisessa osassa raportoidaan tiedot liittyen ympäristövastuullisuuteen, kuten ilmastonmuutokseen (ESRS E1), saastumiseen (ESRS E2), vesi- ja merialueiden luonnonvaroihin (ESRS E3), luonnon monimuotoisuuteen (ESRS E4), ja ekosysteemeihin sekä materiaalien käyttöön ja kiertotalouteen (ESRS E5). Kolmas osio pitää sisällään tiedot liittyen sosiaaliseen vastuuseen

ja kattaa tiedot liittyen omaan työvoimaan (ESRS S1), arvoketjun työntekijöihin (ESRS S2), vaikutuksen kohteena oleviin yhteisöihin (ESRS S3) sekä kuluttajiin ja loppukäyttäjiin (ESRS S4). Viimeinen, neljäs osio kattaa hallinnolliseen vastuuseen liittyvät asiat ja sisältää business conductin (ESRS G1). (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. Appendix E 2022.)

Voidaankin todeta, että ESRS-standardin mukainen raportointi vaatii organisaatioita miettimään niiden vastuullisuutta sekä yritystoiminnan vaikutuksia hyvin laaja-alaisesti. Raportointi ohjaa organisaatioita strategisempaan vastuullisuuteen eli miettimään, miten vastuullisuus näkyy niiden hallintotavassa ja vaatii niitä ottamaan koko arvoketjunsä vastuullisuuden huomioon. Standardin mukainen raportointi vaatii myös organisaatioita miettimään niiden toiminnan vaikutuksia kauaskantoisemmin ja ohjaa niitä asettamaan vastuullisuustavoitteita myös pidemmälle aikavälille.

3 Kehittämisasetelma

Kehittämistyön toimeksiantaja on keskisuuri, monialainen rakennusliike, joka toimii lähes maanlaajuisesti, mutta jonka toiminnasta suurin osa on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Yritys on panostanut vastuulliseen liiketoimintaan jo pitkään, mikä näkyy myös sen toimintatavoissa. Yritys on sertifioitu Rakentamisen laatu (RALA) -pätevyydellä ja ensimmäinen RALA-pätevyys laadun osalta myönnettiin sille vuonna 2001. Yrityksen ympäristöjärjestelmä sertifioitiin vuonna 2020 eli heti, kun se tuli RALA:n puolesta mahdolliseksi. Suomen ensimmäiset RALA-turvallisuussertifikaatit myönnettiin yritykselle ja sen sisaryritykselle vuonna 2021. Yritys on myös mukana useammassa kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyöhankkeessa, jotka edistävät muun muassa ympäristön monimuotoisuutta, ilmastonmuutokseen varautumista sekä tähtäävät hiilineutraaliuteen. Yritys on myös osana BuildingLife -hanketta sitoutunut laatimaan itsellemme toimintaohjelman, jonka avulla se kehittää liiketoiminnastaan hiilineutraalin vuoteen 2035 mennessä. Yritys on julkaissut jo useamman vuoden ajan vuosittain päivitettävää vastuullisuusraporttia, jossa on avattu yrityksen toimintaa vastuullisuuden näkökulmasta. Raportilta on kuitenkin puuttuneet konkreettiset vastuullisuuden mittarit sekä tavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta.

Toimeksiantajalla on vahva halu kehittää toimintaansa yhä vastuullisempaan suuntaan, määrittä sen toiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet sekä alkaa raportoimaan vastuullisuudesta mallilla, joka ottaa huomioon kaikki ESG:n mukaiset vastuullisuuden osa-alueet, sekä noudattaa ajantasaista lainsäädäntöä. Koska toimeksiantajayritys on keskisuuren ja suuren yrityksen rajamailla, on ESRS-standardien mukainen raportointi tulossa sille ajankohtaiseksi aikaisintaan vuonna 2026 vuoden 2025 tiedoista (First Set of draft ESRS 2023).

Jos yritys lukeutuu lähivuosina keskisuuriin yrityksiin, voi se alkaa käyttää pienille- ja keskisuurille yrityksille suunnattuja ESRS-standardien mukaista raportointia, joka julkaistaan näillä näkymin vuonna 2024. Yritys haluaa kuitenkin aloittaa valmistautumisen standardien mukaiseen raportointiin käyttäen kevennettyä versiota julkaistusta standardien vedoksesta, joka edellyttää organisaatiota tekemän olennaisuusanalyysin kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulmasta. Olennaisuusanalyysi auttaa myös yritystä kartoittamaan yrityksen toiminnan kannalta oleelliset vastuullisuuden osa-alueet sekä niihin liittyvät mahdolliset uhat ja mahdollisuudet. Ulkoiset ja sisäiset sidosryhmät ovat tärkeitä yrityksen toiminnan kannalta ja yrityksen tavoite on myös luoda lisäarvoa sidosryhmilleen, mistä johtuen yritys haluaa osallistaa sidosryhmiään mukaan vastuullisemman liiketoiminnan kehittämiseen. Sidosryhmäteoria toimii pohjana tässä kehittämistyössä määrittäessä yritykselle tärkeimpiä sidosryhmiä.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on tutkia, miten olennaisuusanalyysiä voidaan käyttää yrityksen vastuullisen liiketoiminnan sekä vastuullisuusraportoinnin kehittämisen apuna. Kehittämistyössä etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin ”Voidaanko olennaisuusanalyysiä käyttää vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä?”, ”Mitkä ovat tärkeimmät vastuullisuusaiheet toimeksiantajan yritystoiminnan kannalta?” sekä ”Onko toimeksiantajan liiketoiminnan ja sen toiminnasta johtuvien yhteiskunnallisten vaikutusten välillä jännitteitä?”

Tarkoituksena on määrittää kehittämistyön tulosten avulla yritykselle olennaisimmat vastuullisuuden aihealueet ESRS-standardin mukaista raportointia varten. Samalla tavoitteena on määrittää yrityksen strategiset vastuullisuusaiheet, jonka avulla voidaan kehittää toimeksiantajan vastuullista liiketoimintaa. Tutkimuksen apuna käytetään kaksinkertaisen olennaisuuden teoriaa, joka avulla määritetään sekä taloudellisesti, että sidosryhmien kannalta olennaisimmat aiheet (Delgado-Ceballos ym. 2023, 4). Työssä tutkitaan myös, millaisia yhteneväisyyksiä ja jännitteitä sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien väliltä mahdollisesti saattaa löytyä olennaisimpien vastuullisuusaiheiden osalta.

3.1 Yhteiskuntavastuu rakennusalalla

Jotta toimeksiantajan vastuullista toimintaa voitiin lähteä kehittämään, tuli ensin ymmärtää, millaisessa toimintaympäristössä yritys toimii. Toisin sanoen, tuli tutkia, miten yhteiskuntavastuu näkyy tällä hetkellä rakennusalalla ja millaisia vaatimuksia toimintaympäristö asettaa kehittämistyön toimeksiantajalle. Jotta yhteiskuntavastuun kehityksen suuntaa voitiin arvioida, oli myös tärkeää tutkia lainsäädäntöä sekä globaaleja megatrendejä sekä niiden vaikutusta alaan.

Vastuullisuuteen pyrkiminen on tärkeää, sillä käytämme luonnonvaroja ja tuotamme jätettä sekä kasvihuonekaasuja yhä enenevässä määrin, ja rakennusteollisuuden osuus näistä kaikista on suuri. Rakennusteollisuus RT Ry:n mukaan rakentamisen sekä rakennetun ympäristön osuus kaikista jätteistä on kaksitoista prosenttia, CO₂-päästöistä kolmekymmentäviisi prosenttia sekä luonnonvarojen kulutuksesta viisikymmentä prosenttia. (Rakennusteollisuus 2023.) Rakennusala jakautuu kuitenkin useaan toimialaan, ja jokainen toimiala kohtaa sillä ominaisia haasteita ja eri toimialojen sidosryhmät painottavat myös eriäviä vastuullisuuden osa-alueita. Kuitenkin yhtenä yhdistävänä vaikuttajana ulkoisten sidosryhmien vaatimuksiin on Euroopan vihreän kehityksen ohjelma eli Green Deal, jonka tavoitteena on edistää EU:n tavoitetta olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä (EcoReal, 2023). Suomi on asettanut itselleen vielä EU:ta tiukemmat ilmastotavoitteet ja Sanna Marinin, vuoden 2019 hallitusohjelman tavoitteena oli, että ”Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä ja ensimmäinen fossiilivapaa hyvinvointiyhteiskunta” (Ympäristöministeriö 2023a). Hallitus linjasi tarttuvansa ilmastomuutoksen, luonnon monimuotoisuuden kadon ja ylikulutuksen juurisyihin muun muassa ilmastopoliittisilla päätöksillä, mikä tarkoittaa nopeutettuja päästövähennyksiä kaikilla sektoreilla, myös rakennussektorilla, sekä hiilinielujen vahvistamista. Tavoitteeseen pääsemisen varmistamiseksi julkaistiin uusi ilmastolaki 1.7.2022, jonka keskeisin tavoite on varmistaa hallituksen asettamaan Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen pääsy. Lakiin on lisätty myös päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050 sekä muun muassa hiilinielujen vahvistamista koskevat tavoitteet. (Ympäristöministeriö 2023a; Ympäristöministeriö 2023b.)

Päästövähennykset vaikuttavat siis vahvasti rakennusalaan ja yhä useammat kaupungit ovat myös asettaneet itselleen hiilineutraaliustavoitteita, mikä vaikuttaa vahvasti toimeksiantajan infrarakentamisen toimialaan. Esimerkiksi Espoo, Helsinki, Turku ja Vantaa ovat mukana Päästöttömät työmaat - Kestävien hankintojen Green Deal -sopimuksessa, joka on solmittu yhdessä Ympäristöministeriön kanssa. Sopimuksen allekirjoittaneet osapuolet ovat sitoutuneet täysin fossiilittomiin työmaihin vuoden 2025 loppuun mennessä, eikä niiden työmailla tämän jälkeen saa enää käyttää lainkaan fossiilisia polttoaineita. Lisäksi vuoteen 2030 mennessä kaikista työmaakuljetuksista ja työmaalla olevista työkoneista 50 prosenttia tulee toimia joko sähköllä, biokaasulla tai vedyllä. (Ympäristöministeriö, 2023c.)

Osaksi Green Deal ohjelmaa kuuluu EU-taksonomia eli kestävän rahoituksen luokittelujärjestelmä, jonka tavoitteena on saada rahoitusmarkkinat suosimaan kestävämpiä ratkaisuja. Luokittelujärjestelmässä yritykset tarkastelevat toimintaansa kuuden ympäristötavoitteen kautta ja ilmoittavat yksinkertaistettuna, kuinka monta prosenttia niiden liiketoiminnasta on taksonomia mukaista. (EcoReal, 2023.) EU-taksonomia koskee jo nyt rahoitusmarkkinoilla toimivia, sekä suuria yrityksiä. Rakentamisen laatu RALA ry:n mukaan EU taksonomia tulee vaikuttamaan lähivuosina myös yrityksiin, jotka eivät kuulu EU-taksonomian piiriin. Tämä johtuu siitä, että taksonomian piiriin kuuluvat tilaajat tulevat tulevaisuudessa

vaatimaan urakoitsijoita toteuttamaan urakat taksonomian mukaisesti, sillä näiden tilaajien tulee pystyä raportoida koko heidän toimitusketjunsä taksonomian mukaisuudesta. Tästä johtuen onkin tärkeää, että myös taksonomian ulkopuolelle jäävät yritykset määrittävät vastuullisuustavoitteensa ja siirtyvät tekemän taksonomian mukaista raportointia. Tämä pitää yritykset mukana tarjouskilpailussa ja tietysti myös auttaa yrityksiä kehittämään toimintaansa vastuullisemmaksi. (Mikä EU-taksonomia? 2023, 13-14.)

Vastuullinen liiketoiminta tulee tulevaisuudessa vaikuttamaan myös rahoituksen saatavuuteen sekä sen hintaan, ja osa pankeista tarjoaa jo nyt niin kutsuttuja vihreitä yrityslainoja. RALA (2023) mukaan rahoituslaitokset tulevat todennäköisesti tarjoamaan edullisempaa vihreää rahoitusta niille yritykselle, jotka voivat osoittaa toimintansa olevan taksonomian mukaista. Nordea taas kertoo vihreiden yrityslainojen olevan tarkoitettu yrityksille, joissa rahoitusta haetaan ympäristöystävällisiin hankkeisiin. Osalla rahoituksen myöntäjistä vihreän rahoituksen lainan marginaalit ovat jo selvästi tänä päivänä edullisempaa kuin normaali rahoitus. Esimerkiksi Kunta-rahoitus kertoo omilla sivuillaan ”mitä vihreämpi hanke, sitä edullisempi rahoitus” (Nordea 2023).

Myös kiertotalous tulee varmasti näkymään tulevaisuudessa yhä vahvemmin rakennusalalla, sillä kiertotalouden saralla on vielä paljon parannettavaa. Suurin osa rakentamisessa kulutetuista luonnonvaroista on maa-aineksia ja poistettavista maa-aineksista kertyykin 91 prosenttia rakentamisen jätteistä, joista onneksi 90 prosenttia pystytään nykyisin hyödyntämään joko materiaaleina tai energiana (Rakennusteollisuus 2023). Kiertotalouden kehittäminen rakennusalalla onkin siis tärkeää ja Green Building Council Finland ry, Ympäristöministeriö ja Sitra tukevat rakennusalan kiertotalouskriteerien kehittämistä ja käyttöönottoa. He kannustavat rakennusalan toimijoita ottamaan kriteeristön käyttöön niin rakennusten suunnittelussa, kuin toteutusvaiheessa. Rakennetun ympäristön kiertotalous auttaa vähentämään neitseellisten raaka-aineiden käyttöä ja vastaa näin kaupungistumisen tuomiin ympäristöhaasteisiin. Tärkeä osa kiertotaloutta on myös rakentamisessa käytettävien tuotteiden ja materiaalien pitkä elinkaari sekä mahdollisuus korjata ja uudelleen käyttää niitä. (Sitra 2023.)

Vaikka rakennusala ei ole EU:n biodiversiteettistrategian 2021-2030 pääasiallisena kohteena, strategian vaikutukset näkyvät nyt ja tulevaisuudessa myös rakennusalla. Strategian tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotisuuden heikkeneminen vuoteen 2030 mennessä ja ohjaamaan 20 miljardia euroa vuodossa luonnolle ja edistämään asetettuja tavoitteita tiukalla lainsäädännöllä. Tavoitteen on saada 10% maa- ja merialuista suojelun sekä 30 % alueista tiukan suojelun piiriin vuoteen 2030 mennessä. EU:n biodiversiteettistrategia tulee todennäköisesti vaikuttamaan rakennusalaan raaka-aineiden hinnan sekä kysynnän ja saatavuuden kautta, sillä komissio kannustaa jäsenvaltioitaan muuttamaan verotustaan kohti

ympäristö- ja kulutusveroja, joka saattaa vaikuttaa merkittävästi raaka-aineiden markkinoihin. (Viertiö, Koski, Sihvonen & Pessala 2022, 9-10.)

EU:n päätöksenteossa nähdään myös viheralueiden ja niiden tarjoamien luontopohjaisten ratkaisujen arvo ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, mikä voi tuoda myös mahdollisuuksia viher- ja ympäristörakentamisen alalla. Osana EU:n biodiversiteettistrategiaa on European Urban Greening Platform, jonka tavoitteena on edistää parhaiden vihersuunnittelun toimintatapojen käyttöönottoa kaupungeissa sekä mahdollisesti myös hyödyntämistä toimivimpia toimintatapoja lainsäädännön kehittämisen apuna. (Viertiö ym. 2022, 10.)

Gloaalien megatrendien vaikutusta rakennusalaan ei voi myöskään jättää huomiotta. Sitran tammikuussa 2023 julkaisemassa selvityksessä kaikista megatrendeistä keskeisimmäksi teemaksi nousi ekologinen kestävyyskriisi, jonka keskellä nyt elämme. Ilmaston lämpiäminen, biodiversiteetin heikkeneminen, kasvava jätteiden määrä ja luonnonvarjon liikakulutus kuormittavat luontoa ja vaarantavat hyvinvoinnin sekä talouden pohjan. Ei ole ihme, että luonnon kantokyyn mureneminen on otettu keskiöön, sillä se vaikuttaa vahvasti myös muihin megatrendeihin, joihin kuuluvat hyvinvoinnin haasteiden kasvu, demokratian kamppailun koveneminen, kiihtyvä kilpailu digivallasta sekä talouden perustan rakoileminen. Sitran selvityksen mukaan väestö ikääntyy, monimuotoistuu ja keskittyy kasvukeskuksiin. Työelämän muutokset ja tulevaisuutta koskeva epävarmuus lisäävät mielenterveysongelmia. Kriisien kasautuessa, yhteiskunnat ovat koetuksella ja sopuisa siirtymä kestävämpään maailmaan vaikuttaa epätodennäköiseltä. Geopoliittinen valtataistelu horjuttaa myös uskoa sääntöpohjaiseen maailman järjestykseen. (Dufva & Rekola 2023, 12.)

Tulevaisuus näyttää globaalilla tasolla taloudellisesti ja monella muulla tasolla epävarmalta, ja vaikka siirtymä kestävämpään maailmaan vaikuttaa haasteelliselta, se toimii myös yhtenä ratkaisevimmista tekijöistä tilanteen tasapainottamisessa. Koska megatrendit vaikuttavat globaalisti, myös rakennusala on vahvasti niiden vaikutuspiirissä. Väestön kehitys vaikuttavat myös rakennusalaan, sillä väestö ja näin rakentaminen tulee keskittymään entistä vahvemmin kasvukeskuksiin. Alan tulisikin kehittää keinoja luoda kestävää kaupunkiympäristöä, joka ottaa asukkaiden sekä luonnon hyvinvoinnin keskiöön ja joka varautuu ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin, kuten kasvaviin sademääriin. Myös kiertotalouden parantaminen rakennusmateriaalien osalta vähentää luontokatoa ja estää ilmastonmuutosta. Väestön ikääntyessä myös kilpailu osaavasta henkilöstöstä kasvaa. Alan tulisi valmistautua myös väestön monimuotoistumiseen, jos se aikoo myös tulevaisuudessa pystyä houkuttamaan osaavia työntekijöitä alalle.

Voidaan tiivistää, että ympäristövastuuseen liittyvät aiheet näkyvät vahvimmin kaikista vastuullisuuden teemoista rakennusosalalla. Ympäristövastuun alta esille nousevat etenkin päästöjen vähentäminen sekä kiertotalous, mikä johtunee pitkälti uusista laeista ja

säädöksistä. Luonnon monimuotoisuus ja luontokadon torjunta ovat rakennusalalla nousussa olevia aihepiirejä, joihin tullaan varmasti kiinnittämään enemmän huomiota tulevaisuudessa. Aiheita ei voida jättää huomiotta, sillä ne ovat kiinteästi liitoksissa kiertotalouteen, kasvihuonekaasujen vähentämiseen, ilmastonmuutoksen torjuntaan ja siihen sopeutumiseen. Rakennusalalla ei kuitenkaan näy vielä juurikaan toimia luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi. Alalla ei tulisi kuitenkaan unohtaa myöskään sosiaalista vastuusta, sillä huolenpito henkilöstön turvallisuudesta ja hyvinvoinnista epävakammaksi muuttuvassa maailmassa on entistäkin tärkeämpää. Tasa-arvokysymysten saralla alalla ei juuri näy vielä keskustelua, mutta megatrendeissä havaittavissa oleva väestön monimuotoistuminen sekä tasa-arvo kysymykset tulisi ottaa huomioon entistäkin paremmin, jos ala haluaa säilyttää kilpailukykynsä. Taksonomian ja yritys vastuudirektiivi ovat myös tuoneet alan organisaatioille kasvavan tarpeen todentamaan vastuullisuutensa, jos ne haluavat pysyä mukana kilpailussa.

4 Menetelmälliset ratkaisut, olennaisuusanalyysi vastuullisuusraportoinnin pohjana

Tämä kehittämistyö pohjautuu olennaisuusanalyysiin kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulmasta. Vaikka eri tutkijoiden määrittämät olennaisuusanalyysit noudattavat suhteellisen yhteneväistä kaavaa, on niiden vaiheissa kuitenkin eroavaisuuksia. Mielestäni kehittämistyön kannalta hyödyllisimpänä teoriapohjana toimivat Garst, Maasa & Suijs vuonna 2022 julkaisema tutkimus, jossa he kuvasivat olennaisuusanalyysin vaiheita ja analysoivat vaiheisiin mahdollisesti liittyviä haasteita, yhdistettynä Euroopan kestävän kehityksen standardien vedoksen vaateisiin olennaisuusanalyysin suorittamistavasta.

Garst ym. (2022) ovat esitelleet kuusi olennaisuusanalyysin päävaihetta, sekä niissä käytetyt menetelmät. Nämä olennaisuusanalyysin vaiheet ovat olennaisuusnäkökulman valinta, aiheiden ja sen jälkeen tietolähteiden määrittäminen, olennaisuuspisteiden antaminen, olennaisten aiheiden valinta sekä olennaisuussyklin pituuden päättäminen. (Garst, Maasa & Suijs 2022, 64.) ESRS-standardien luonnos määrittää myös olennaisuusanalyysin toteutustavan vaiheet. Ensin vastuullisuusaiheiden olennaisuutta tutkitaan yrityksen ja sen vaikutusten näkökannalta, ja tämän jälkeen tarvittaessa myös yrityksen toimialan ja sekä toimialan vaikutusten näkökannalta. ESRS-standardien vedoksessa on kuvattu sekä vaikutusten, että taloudellisen olennaisuuden arviointiprosessit, jotka yrityksen hallituksen tulisi suorittaa yhdessä asiantuntijoiden kanssa. (EFRAG. 2023b, 13-19.) Yllä mainittujen olennaisuusanalyysien vaiheissa on paljon yhteneväisyyksiä, mutta ESRS-standardien luonnoksen mukainen analyysi tarjoaa yksityiskohtaisempaa tietoa muun muassa olennaisuuspisteiden määrittämisestä. Koska halusin perinteisen olennaisuusanalyysin lisäksi tutkia mahdollisia jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä sekä tutkia ESRS-standardien tarjoamaa olennaisuusaiheiden pisteytystapaa, kehittämistyön pohjaksi muodostui yhdistelmä ESRS-standardien määrittämisestä sekä Garst ym. (2022)

teoriaan pohjautuvasta olennaisuusanalyysistä sekä sen vaiheista. Lopullinen olennaisuusanalyysin rakenne muodostui pelkistetyksi seuraavanlaiseksi:

1. Olennaisuusnäkökulman valinta
2. Aiheiden määrittäminen sekä yrityksen vaikutusten ymmärtäminen
3. Tietolähteiden määrittäminen sekä todellisten ja mahdollisten vaikutusten (sekä kielteisten että myönteisten) kartoitus
4. Olennaisuuspisteiden antaminen eli olennaisten asioiden selvittäminen vaikutuksen olennaisuuden parametrien avulla:
 - a. Kestävän kehityksen parametrit
 - i. Määritetään vaikutuksen mittakaava
 - ii. Määritetään vaikutuksen laajuus
 - iii. Määritetään vaikutuksen korjattavuus
 - b. Taloudellisten vaikutusten laukaisevien tekijöiden ja olennaisten taloudellisten vaikutusten arviointi
 - i. Määritetään resurssien käytön jatkamisen mahdollisuudet
 - ii. Määritetään luottamus ihmissuhteisiin
5. Olennaisten aiheiden valinta eli olennaisten asioiden määrittäminen
6. Olennaisuussyklin pituuden päättäminen

Kehittämistyö toteutettiin tapaustutkimuksena, sillä tavoitteena oli määrittää toimeksiantajan yritystoiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet, mutta ei lähteä vielä kehittämään yritystoimintaa tulosten perusteella. Tapaustutkimus soveltuukin hyvin kehittämistyöhön, kun halutaan ymmärtää organisaation tilannetta syvällisesti ja tuottaa tutkimuksen avulla ratkaisuja havaittuihin ongelmiin tai tarjota kehittämismahdollisuuksia. Tapaustutkimuksen tarkoituksena on siis tuottaa ratkaisuja ja kehittämisideoita, eikä viedä muutosta eteenpäin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2015, 37.)

Teoria olennaisuusanalyysistä ja sen vaiheista ohjasi tutkimustani ja loi sille viitekehyksen, jota seuraamalla pystyin loogisesti etenemään tutkimuksessani ja valitsemaan kuhunkin kohtaan parhaiten sopivat tutkimusmenetelmät. Jotta olennaisuusanalyysistä saatiin mahdollisimman kattava, olennaisimpien aihepiirien määrittämiseksi käytettiin sekä kvalitatiivisia eli laadullisia, että kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Laadullista tutkimusta käytetään yleisesti tieteellisessä tutkimuksessa tutkittaessa aiheita, joita ei entuudestaan tunneta hyvin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteita on yleensä huomattavasti vähemmän, kuin määrällisessä tutkimuksessa, sillä analysoitavaa aineistoa on yleensä huomattavasti enemmän. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2015, 105.) Kehittämistyössä laadullisia menetelmiä käytettiin ulkoisten sidosryhmien teemahaastatteluissa. Koska määrällistä tutkimusta käytetään yleensä tutkittaessa suuria joukkoja ja kysyttäessä samoja asioita samassa muodossa, kehittämistyö käytettiin

määrällistä tutkimusta tutkittaessa yrityksen sisäisten sidosryhmien mielipidettä sähköisen kyselyn avulla (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2015, 105).

Koska teemahaastattelun onnistuminen riippuu vahvasti siitä, onko tutkijalla tarpeeksi vankka ymmärrys tutkittavista teemoista ja ilmiöistä (Juuti & Puusa 2020, 108), tehtiin selvitys rakennusalan vastuullisuuden tilasta ennen varsinaisen tutkimustyö aloittamista. Nykytilan analyysin perusteella muodostettiin yleiskuva yrityksen toimintaympäristöstä ja varmistettiin, että vastuullisuus rakennusallalla oli tarpeeksi tuttu ilmiönä tutkijalle, ennen, kuin haastatteluja ulkoisille sidosryhmille alettiin toteuttaa. Tietolähteet, eli ne yrityksen sidosryhmät, joilta kerättiin tietoa olennaisuusanalyysiä varten, määritettiin sidosryhmäteoriaan perustuen. Todellisten ja mahdollisten vaikutusten (sekä kielteisten että myönteisten) olennaisuus kartoitettiin haastattelujen ja kyselytutkimuksen tulosten perusteella. Ensimmäiseksi sidosryhmistä haastateltiin ulkoisia sidosryhmiä teemahaastattelujen muodossa. Saatujen haastattelutulosten pohjalta kartoitettiin ulkoisten sidosryhmien mielestä tärkeimmät vastuullisuuden aihepiirit, joiden perusteella luotiin sähköinen kyselylomake sisäisille sidosryhmille. Myös sisäisille sidosryhmille tehdyn kyselyn tulokset analysoitiin ja ne yhdistettiin ulkoisten sidosryhmien tulosten kanssa, jotta pystyttiin vertailemaan ja analysoimaan tuloksia rinnakkain.

Seuraavassa vaiheessa selvitettiin olennaisimmat vastuullisuusaiheet olennaisuuspisteityksen avulla. Olennaisuuspisteiden antamisessa käytettiin apuna ESRS-standardien määrittelemää pisteystapaa. Tulokset esitettiin olennaisuusmatriisilla, joka kuvaa myös mahdollisia jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten sekä eri sidosryhmien välillä. Viimeisessä vaiheessa tulokset esitettiin johtoryhmälle, joka valitsi viisi yrityksen toiminnan kannalta olennaisinta vastuullisuusaihetta, joiden kehittämiseen yrityksen tulisi keskittyä erityisesti tulevaisuudessa. Samalla päätettiin myös olennaisuusanalyysin syklin pituus.

4.1 Olennaisten vastuullisuusaiheiden kartoitus

Garst ym. (2022) mukaansa olennaisuusanalyysin ensimmäisessä vaiheessa yrityksen on valittava, mitä kolmesta olennaisuusanalyysin näkökulmasta; liiketoiminnan näkökulma, yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulma ja sidosryhmien näkökulma, se haluaa käyttää. Olennaisuusnäkökulman valinta vaikuttaa siihen, mitkä lähteet ja sidosryhmät luetaan tärkeiksi ja miten olennaisuutta painotetaan. Liiketoiminnan näkökulma on ollut hyväksytty viimeisten viidenkymmenen vuoden aika, mutta yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulma on yleistynyt viimeisen vuosikymmenen aikana. (Garst ym. 2022, 82.) Luonnos ESRS-standardeista vaatii yrityksiä tekemään olennaisuusanalyysin kaksinkertaisen olennaisuuden periaatteen mukaisesti, mikä tarkoittaa, että yrityksen tulee arvioida sen toiminnan vaikutuksia

yhteiskuntaan, sekä yhteiskunnan vaikutuksia yrityksen toimintaan. Koska vaikutusten olennaisuus ja taloudellinen olennaisuus liittyvät vahvasti toisiinsa, on niiden keskinäiset riippuvuudet otettava huomioon. Lähtökohtana tulisi kuitenkin standardien mukaan käyttää toiminnan vaikutusten olennaisuutta. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. EFRAG. 2022, 11).

Aloitin kehittämistyön tutkimusosuuden olennaisuusnäkökulman valinnalla muodostamani mallin mukaisesti. Koska ESRS-direktiivi vaatii huomioiman sekä liiketoiminnan, kuin yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmat kaksinkertaisen olennaisuuden muodossa, käytin tätä lähestymistapaa ja tarkastelin olennaisuutta niin taloudellisten, kuin yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmasta. Toisessa vaiheessa olennaisuusanalyysiprosessia, määritin analyysiin sisällytettävät aiheet. On yleistä, että yritykset tekevät joko yhteenvedon raportointistandardeista tai ESG-aiheista ja mukauttavat sitten terminologian omaan kontekstiinsa ja organisaation ja sen sidosryhmien käyttämään termistöön (Garst ym. 2022, 72-73). Toimin myös näin ja käytin ESRS-standardien luonnoksen B-liitteen sisältämää luetteloa kestäväan kehityksen aiheista pohjana hahmotellessani mahdollisia aihepiirejä, joita tulisin sisällyttämään analyysiin. Tämä standardien liitteenä oleva luettelo on tarkoitettu tukemaan olennaisuusanalyysiä ja tarjoaa yrityksille yksinkertaisen tavan määrittää olennaisuusanalyysiin sisällytettävät aiheet (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. EFRAG 2022, 30). Tämä lista ESRS-standardien aiheista löytyy opinnäytetyöni liitteenä numero 2.

4.2 Tietolähteiden määrittäminen ja tiedonkeruu sidosryhmiltä

Tutkimuksen kolmannessa vaiheessa määritin tutkimuksessa käytettävät tietolähteet eli päätin, miltä yrityksen sidosryhmiltä kerätään tietoa olennaisuusanalyysin tueksi. Kartoittaessani yrityksen tärkeimpiä sidosryhmiä, koin Freemanin ym. (2007, 58-59) sidosryhmälähestymistavan hyödylliseksi, sillä heidän mukaansa strateginen ajattelutapa ja yrityksen ja sidosryhmien välinen vuorovaikutus on tarpeellista, jotta ryhmä tai yksilö voi vaikuttaa yritykseen tai yritys vaikuttaa ryhmään tai yksilöön. Pidin myös mielessä Garst ym. (2022, 75) huomion tietolähteiden riittävän kattavuuden tarpeellisuudesta.

Garst ym. (2022) mukaan aiemmin valittu olennaisuusanalyysin näkökulma vaikuttaa yleensä käytettäviin tietolähteisiin. Liiketoimintamallin näkökulman valinneet yritykset käyttävät yleensä yrityksen sisäisiä sidosryhmiä, kuten johtoryhmää ja sisäisiä asiantuntijoita, sekä ulkoisia sidosryhmiä kuten liikekumppaneita ja konsultteja arvioimaan valittujen aiheiden, lähinnä taloudellisia riskejä ja mahdollisuuksia. Yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulman valinneet yritykset kuuntelevat taas enemmän yrityksen ulkopuolisia sidosryhmiä, kun taas sidosryhmien näkemyksen valinneilla ei ole yhtä selkeää kaavaa, vaan ne haastattelevat joko

ulkoisia tai sisäisiä sidosryhmiä. Lähestymistavat eivät kuitenkaan enää määritä sidosryhmien valintaa yhtä tiukasti, kuin ennen, sillä tutkimuksissaan Garst ym. huomasivat, että tutkittavat yritykset laajensivat tietolähteidensä kattavuutta ymmärrettyään yhteisen vastuun kestävästä kehityksestä. Tutkijat päättelivät, että yritykset ovat alkaneet huomata, etteivät ne ole vastuussa enää pelkästään omista toimistaan, vaan myös liikekumppaneidensa teoista, jotka voivat vaikuttaa yritykseen joko positiivisesti tai negatiivisesti. (Garst ym. 2022, 73-76.)

Haastateltujen sidosryhmien valintaan vaikutti yllä mainittujen teorioiden lisäksi myös ESRS-standardien luonnos. Luonnos velvoittaa yrityksiä kartoittamaan omat sidosryhmänsä olennaisuusanalyysin suorittamista varten, mutta se ei aseta prosessin toteuttamistavalle erityisiä vaatimuksia. Standardit kuitenkin muistuttavat, että prosessi on keino tunnistaa, ehkäistä, pienentää sekä selventää, kuinka yritys käsittelee sen todellisia ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia luontoon ja ihmisiin. Prosessi ei myöskään ole kertaluontoista, vaan sen tulisi reagoida muutoksiin yrityksen strategiassa sekä liiketoiminnassa. (Luonnos eurooppalaiset kestävä kehityksen raportointistandardit, ESRS 1:n yleiset vaatimukset 2022, 13-14.)

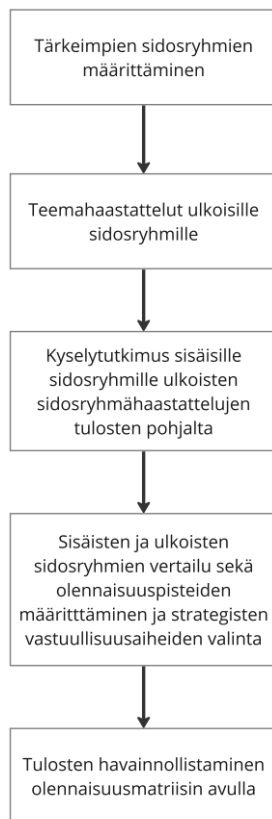
Koska käytin kaksinkertaisen olennaisuuden periaatetta kehittämistyöni pohjana, koin tärkeäksi kartoittaa niin sisäisten, kuin ulkoistenkin sidosryhmien tarpeita. Koin kuitenkin, että tapa luokitella sidosryhmät vain ulkoisiin ja sisäisiin sidosryhmiin ei ollut riittävä, luokittelin sidosryhmät tämän lisäksi myös ESRS-standardien mukaisesti vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin, vastuullisuusraportin käyttäjiin sekä yleisiin sidosryhmiin. Kehittämistyössäni sisäisiin sidosryhmiin kuuluivat työntekijät, yrityksen johto sekä osakkeenomistajat. Ulkoisiin sidosryhmiin taas kuuluivat asiakkaat / tilaajat, sijoittajat, lainan- ja luotonantajat, vakuutusyhtiöt, aliurakoitsijat, toimittajat, loppukäyttäjät, paikalliset yhteisöt, viranomaiset, alan järjestöt, media ja ympäristö. Vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin sisältyivät taas työntekijät, yrityksen johto, osakkeenomistajat, toimittajat, asiakkaat / tilaajat, aliurakoitsijat, loppukäyttäjät, paikalliset yhteisöt, sijoittajat, lainan- ja luotonantajat, vakuutusyhtiöt, toimittajat sekä ympäristö. Vastuullisuusraporttien käyttäjistä taloudellisen raportoinnin ensisijaisiin käyttäjiin lukeutuivat nykyiset ja mahdolliset sijoittajat, lainan- ja luotonantajat, mukaan lukien luottolaitokset sekä vakuutusyhtiöt. Vastuullisuusraporttien muihin käyttäjiin kuuluivat taas asiakkaat / tilaajat ja mahdollisesti muut yhteistyökumppanit, työntekijät, ammattiliitot ja työmarkkinaosapuolet, alan järjestöt, hallitukset, media, analyytikot ja tutkijat. Tässä vaiheessa huomasin, että lähes kaikki sisäiseksi ja ulkoiseksi sidosryhmiksi luokitellut toimijat kuuluvat joko vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin tai vastuullisuusraportin käyttäjiin. Tämän voi myös huomata kuvioista 2, jossa on esitetty kaikki toimeksiantajayrityksen sidosryhmät. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. EFRAG 2022, 9.)

Kartoittaakseni yrityksen tärkeimmät sidosryhmät, vertasin, mitkä sisäisistä ja ulkoisista sidostyhmistä kuuluivat myös vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin. Näitä sidosryhmiä olivat aliurakoitsijat, asiakkaat / tilaajat, lainana- ja luotonantajat, loppukäyttäjät, osakkeenomistajat, paikalliset yhteisöt, sijoittajat, työntekijät, vakuutusyhtiöt, ympäristö sekä yrityksen johto. Jotta sain yhä rajattua sidosryhmiä, tutkin mitkä edellä mainituista sidosryhmistä kuuluivat myös raportoinnin käyttäjiin. Näin jäljelle jäivät sisäisistä sidosryhmistä työntekijät ja ulkoisista sidosryhmistä asiakkaat / tilaajat, lainan- ja luotonantajat, sijoittajat sekä vakuutusyhtiöt. Kuvio 2 havainnollistaa tärkeimmiksi valikoituneet sidosryhmät, joiden nimet on ympäröity kuviossa.

Sisäiset sidosryhmät	Ulkoiset sidosryhmät	Vaikutuksen kohteena olevat sidosryhmät	Ensisijaiset raportoinnin käyttäjät	Muut raportoinnin käyttäjät
	aliurakoitsijat	aliurakoitsijat		
	asiakkaat / tilaajat	asiakkaat / tilaajat		asiakkaat / tilaajat
	alan järjestöt			alan järjestöt työmarkkinaosapuolet analytikot ja tutkijat hallitukset
	lainan- ja luotonantajat	lainan- ja luotonantajat	lainan- ja luotonantajat	
	loppukäyttäjät	loppukäyttäjät		
osakkeenomistajat	media	osakkeenomistajat		media
	paikalliset yhteisöt	paikalliset yhteisöt		
	sijoittajat	sijoittajat	sijoittajat	
	toimittajat	toimittajat		
työntekijät		työntekijät		työntekijät
	vakuutusyhtiöt	vakuutusyhtiöt	vakuutusyhtiöt	
	viranomaiset			
	ympäristö	ympäristö		
yrityksen johto		yrityksen johto		

Kuvio 2: Toimeksiantajayrityksen sidosryhmät

Esittelin saamani tulokset toimeksiantajayrityksen johdolle, jonka mielestä tärkeimpiä sidosryhmiä olivat sisäisistä sidosryhmistä työntekijät ja ulkoisista sidosryhmistä asiakkaat / tilaajat sekä lainan- ja luotonantajat. Nämä kolme sidosryhmää valikoituivat tutkimuksen kohteiksi. Tämän jälkeen, määrittelemäni olennaisuusanalyysin neljännessä vaiheessa, valituista tietolähteistä oli kerättävä tietoa, jotta olennaisuuspisteet pystyttiin määrittämään. Garst ym. (2022, 77-79) mukaan tietoja kerätäkseen yritykset voivat olla suoraan yhteydessä sidosryhmiin esimerkiksi kyselyjen tai haastattelujen kautta. Tässä kehittämistyössä tiedonkeruutavoiksi valikoituivat teemahaastattelut ulkoisille sidosryhmille sekä sähköinen kysely sisäisille sidosryhmille. Tutkimuksen vaiheet on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3: tutkimuksen vaiheet

4.2.1 Haastattelututkimus ulkoisille sidosryhmille

Ulkoisten sidosryhmien haastattelu toteutettiin kesäkuun 2023 aikana teemahaastattelujen muodossa. Haastattelututkimus on osa laadullista tutkimusta ja sen eri muodot toimivat parhaiten erilaisissa tilanteissa. Strukturoitu tutkimus on lähimpänä kyselytutkimusta, sillä kyselyn runko on ennakolta suunniteltu ja samaa haastattelurunkoa käytetään jokaisessa haastattelussa. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelun teemat taas suunnitellaan huolellisesti etukäteen, mutta kysymysten painotukset ja järjestys voivat vaihdella haastateltavien kesken. Tämä on paras haastattelumuoto, jos tutkimuskohde on vielä jokseenkin tuntematon, eikä vastaajaa haluta ohjailta liikaa. (Ojasalo ym., 2015, 41.) Päädyin toteuttamaan haastattelut teemahaastatteluina, sillä tavoitteenani oli tutkia haastateltavien subjektiivista käsitystä tärkeimmistä vastuullisuusteemoista. Halusin kannustaa haastateltavia myös puhumaan vapaasti valituista teemoista, enkä halunnut ohjailta heitä mihinkään tiettyyn suuntaan. Koska haastateltavien roolit poikkesivat toisistaan sidosryhmittäin, ei täysin samanlaisten kysymysten esittäminen kaikille sidosryhmille olisi ollut kannattavaa. Täysin samanlaiset kysymykset eivät olisi myöskään antaneet haastateltaville mahdollisuutta tuoda kaikkia olennaisia asioita esille omista näkökulmistaan.

Haastateltavat valittiin harkitusti, jotta haastattelutulokset antaisivat mahdollisimman laajan kuvan yrityksen tärkeimpien ulkoisten sidosryhmien tarpeista. Haastateltaviksi valikoituivat ne tärkeimmiksi valittujen sidosryhmien edustajat, jotka toimivat oman organisaationsa vastuullisuusasiantuntijoina tai jotka toimivat aktiivisesti vastuullisuuteen liittyvien asioiden parissa. Haastateltavat eli tutkimuksen näyte oli näin ollen harkinnanvarainen ja tarkoituksenmukainen, sillä oli jo etukäteen tiedossa, että haastateltavilla on tietoa yritysvastuusta niin yleisellä tasolla, kuin omien organisaatioidensa osalta (Juuti & Puusa 2020, 101). Harkinnanvaraisen näytteen koko oli viisi. Haastateltaviksi valikoitui kolme tilaajan edustajaa, yksi lainan- ja luotonantajan edustaja sekä yksi rakennusalan tärkeimmän yhdistyksen edustaja. Koska yritys toimii usealla rakentamisen toimialalla, oli tärkeää saada myös mahdollisimman kattava kuva eri toimialojen tilaajien edustajista. Kaksi tilaajista toimii infra- ja ympäristörakentamisen alalla ja yksi toimitilaneerausten parissa. Haastateltavaksi valikoitu lainan- ja luotonantaja taas on yrityksen pääsääntöisesti käyttämä pankki. Oli myös tärkeää saada haastateltavaksi edustaja rakennusalan tärkeimmästä järjestöstä, sillä järjestöllä oletettiin olevan hyvä yleisnäkemys vastuullisen liiketoiminnan nykytilasta sekä mahdollisuuksista ja riskeistä rakennusosalalla.

Tutkimuksen pääsääntöisenä tarkoituksena oli selvittää sidosryhmien näkemys yrityksen tärkeimmistä vastuullisuusaiheista sekä vastuullisuusraportoinnin tärkeydestä ja kehittää tulosten avulla toimeksiantajan yrityksen vastuullisuutta ja vastuullisuusraportointia. Kehittämistyön takana oli kuitenkin myös halu tukea toimeksiantajan sidosryhmiä vihreässä siirtymässä ja selvittää, miten toimeksiantaja voisi helpottaa sidosryhmille asetettujen raportointivaatimusten täyttymistä omalta osaltaan. Halusin myös selvittää, kokevatko sidosryhmät jotkin vastuullisuuden osa-alueet muita tärkeämmäksi yrityksen toiminnan kannalta. Tavoitteen oli myös kartoittaa sidosryhmien näkökantaa toimitusketjun vastuullisuuden todentamisen sekä raportointivalmiuden tärkeyden osalta.

Aloitin haastattelukysymysten suunnittelun teemojen suunnittelun pohjalta, sillä teemahaastatteluissa teemojen suunnittelu on tärkeä osa haastattelua. Juuti & Puusa (2020, 108) mukaan on tärkeää ymmärtää, että teema on yksittäistä kysymystä laajempi asiakokonaisuus ja teeman käsittely vaatii useamman näkökohdan huomioon ottamista. On myös muistettava, että vaikka teemahaastattelut ovat vapaamuotoisia, on teemojen kuitenkin aina perustuttava tutkimuksen viitekehykseen (Juuti & Puusa 2020, 108). Valituiksi teemoiksi muodostuivat teorian sekä tutkimuskysymysten pohjalta lopulta vastuullisuuden osa-alueiden tärkeys toimeksiantajan liiketoiminnan kannalta, vastuullisen liiketoiminnan mahdolliset hyödyt ja / tai mahdollinen kilpailuetu, arvoketjun merkitys osana yritysvastuuta ja vastuullisuusraportointia sekä vastuullisuusraportin muoto. Näiden teemojen alla käsiteltiin myös yritykseltä vaadittavia konkreettiset toimia sekä sitä, millä aikajänteellä sidosryhmät kokivat kunkin teeman alla olevat yksittäiset aiheet tärkeiksi toteuttaa.

Kartoitin valitsemieni teemoja neljällä, kaikille haastateltaville suunnilleen samalla tavalla esitetyllä kysymyksellä:

- Mitkä ovat tärkeimmät vastuullisuusaiheet keskisuurelle, monialaiselle rakennusliikkeelle?
- Mikä on vastuullisen liiketoiminnan merkitys kilpailutekijänä rakennusalalla?
- Mikä on arvoketjun merkitys yritysvastuussa ja vastuullisuusraportoinnissa?
- Millaisessa muodossa sidosryhmät haluaisivat saada vastuullisuusraportin?

Näiden kysymysten lisäksi esitin erilaisia tarkentavia kysymyksiä haastatteluissa esille nousseiden keskustelujen perusteella sekä tarkentaakseni joitakin haastateltavien antamia vastauksia tai syventääkseni keskustelua.

Kaikki haastattelut toteutettiin Teams-haastatteluina kesäkuun 2023 aikana. Pyysin haastateltavilta luvan nauhoittaa Teams haastattelut, johon kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa. Sovimme myös, että haastattelunauhoitteet poistetaan kuuden kuukauden jälkeen haastattelun toteuttamisesta, ja että litterointeja säilytetään kaksi vuotta kehittämistyön julkaisusta. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut Word-muodossa. Pyrin litteroimaan haastattelut sanatarkasti, ja käytin tässä apuna sekä Teamsin automaattista litterointiominaisuutta sekä haastattelujen videotallenteita, jotka litterointiohjelman puutteista johtuen päätyivät tärkeään rooliin.

Kuten (Juuti & Puusa 2020, 141) toteavat, laadulliselle tutkimukselle ei juurikaan ole määritetty standardoituja aineiston analysointitapoja, joten laadullisen aineiston analyysitavat vaihtelevat tutkimuksen mukaan. Tekstiaineistoa tulkitessa tärkeintä on kuitenkin tarkoituksenmukaisimman lähestymistavan valinta, joka riippuu sekä tutkimuksen tavoitteista, että käsiteltävästä aineistosta. Jotta käsittelytapa olisi mahdollisimman luotettava, tulee analyysitavan kuitenkin olla sekä systemaattista sekä avointa, ja analyysitulle pystyä sekä perustelemaan, että tarkastamaan. (Juuti & Puusa 2020, 141.) Aineiston tulkitsemistavaksi valitsin aineistolähtöisen tulkitsemistavan. Koska aineistolähtöisessä tulkintavassa jäsennetään merkityskokonaisuuksia ja tehdään työhypoteeseja avoimesti, pyrkien välttämään ennalta määrätyn näkökulman tai teorian rajoittavan aineiston sisällön tulkintaa, pyrin lukemaan aineiston läpi useaan kertaan ja muodostamaan siitä kokonaiskuvan sekä merkityskokonaisuuksia, tulkitsematta aineistoa minkään teoriapohjan näkökulmasta (Juuti & Puusa 2020, 148-149). Kun sain muodostettua kokonaiskuvan, aloin aineistolähtöisen tulkitsemistavan mukaan tarkastelemaan tekstiä yksityiskohtaisemmin ja pelkistämään aineistosta esiin nousseita asioita ja ilmaisuja yksittäisiksi ilmaisuiksi. Ilmaisut olivat näin pelkistykseen jälkeen helpompi ryhmitellä aihepiirien mukaan. Tämän jälkeen teemoittelin eli ryhmittelin ilmaisut aihepiirien mukaan ennalta määriteltäviin kategorioihin eli ESRS-standardin mukaisiin kategorioihin sekä niiden alakategorioihin, sekä standardeista erilliseen

”raportointi”-kategoriaan. Toimin näin, sillä Juuti & Puusa (2020, 148-149) mukaan tutkimusongelmien kannalta olennaisten teemojen erottelu aineistosta auttaa teemojen vertailua ja niiden ilmenemisen havainnointia tutkimusaineistossa.

Koska Juuti & Puusa (2020, 144) mukaan sisällön analyysissä tulisi ensimmäiseksi tiivistää kerätty aineisto selkeään muotoon, ilman, että keskeinen tietoaaineisto katoaa, tiivistin haastattelujen, tutkimuksen kannalta, keskeisimmät aiheet omiksi tiedostoikseen, säilyttäen kuitenkin tiedon siitä, kenen haastateltavan haastattelu oli kyseessä. Tiivistämisen jälkeen aloitin varsinaisen aineiston analyysin. Tutkin aineistoa sekä näytenäkökulmasta sekä osittain faktanäkökulmasta. Näytenäkökulmassa haastattelujen litteroituja tekstejä tutkitaan sellaisenaan ja aineiston tulkinta korostuu eli keskitytään tutkimaan tulkinnan paljastavuutta ja rikkautta (Juuti & Puusa 2020, 145-146). Faktanäkökulmassa taas korostuu se, kuinka hyvin tutkija onnistuu kuvaamaan tutkimuksen kohdettaan sekä se, miten haastateltavat tulkitsevat jonkin asian (Juuti & Puusa 2020, 145-146). Tutkin siis, millaisia aihepiirejä haastatteluissa nousi esille ja alkuperäisiksi aihepiireiksi muodostuivat: päästöt, hiilijalanjälki, ilmastonmuutos, materiaalitehokkuus, ympäristöriskien hallinta, energia, ihmisoikeudet, tasa-arvo, työntekijöiden oikeudet, työturvallisuus, työhyvinvointi, sidostyhmiä huomiointi, luonnonvarat, kannattavuus, taloudellinen kestävyys, kilpailukyky, harmaan talouden torjunta, laatu, vastuullinen hankinta, hallinnon läpinäkyvyys, vastuullisuus osana strategiaa ja vastuullisuusraportointi.

Juuti & Puusa (2020, 149-150) mukaan sisällön analyysin seuraavassa vaiheessa tulisi muodostaa yläkategorioita muodostetuista teemoista ja alakategorioista, sekä nimetä yläkategoriat niiden sisältöä parhaiten kuvaavalla käsitteellä. Kategorioiden yhdistämistä tulisi jatkaa, kunnes yhdistäminen ei ole enää aineiston kannalta hyödyllistä ja lopulta tulisi muodostaa koko aineistoa kuvaava yläkategoria (Juuti & Puusa 2020, 149-150). Noudatinkin sisällön analyysin kaavaa ja teemoittelin aihepiirit ESRS standardien mukaisesti alakategorioihin ja kvantifioin kaikki kategoriat eli laskin, kuinka monta kertaa kuhunkin kategoriaan kuuluva vastuullisuuden aihepiiri esiintyi haastattelutuloksissa. Alakategorioiksi muodostuivat: E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt (5 mainintaa), E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt (4 mainintaa), E5: Resurssit ja kiertotalous (3 mainintaa), E2: Saastuminen (3 mainintaa), G1: Toimitusketjun vastuullisuus (3 mainintaa), S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille (3 mainintaa), S2: Työntekijät arvoketjussa (3 mainintaa), S1: Terveys ja turvallisuus (2 mainintaa), S1: Työolosuhteet (2 mainintaa), S1: Monimuotoisuus indikaattorit (2 mainintaa), G1: Harmaan talouden torjunta (2 mainintaa), G1: Vastuulliset toimintatavat (2 mainintaa), E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit (1 maininta) ja S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt (1 maininta).

Jatkoin aihepiirien jakamista yläkategorioihin ESRS-standardien mukaisesti ja kvantifioin teemat jälleen niihin kuuluvien aiheiden esiintymistiheyden perusteella. Seuraaviksi yläkategorioiksi muodostuivat E1: Ilmastonmuutos (9 mainintaa), E2: Saastuminen (3 mainintaa), E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit (1 maininta), E5: Resurssit ja kiertotalous (3 mainintaa), ESRS S1 Oma työvoima (8 mainintaa), ESRS 3 työntekijät arvoketjussa (3 mainintaa), S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt (1 maininta), G1: Yrityskulttuuri ja liiketoimintakäytännöt (11 mainintaa). Tämän teemoittelun jälkeen jaoin ESRS-standardit ESG:n mukaisiin uusiin yläkategorioihin eli viimeisimmiksi yläkategorioiksi muodostuivat ympäristövastuu, sosiaalinen vastuun sekä hyvän hallintotapa. Koska koin, että teemoittelun pohjalta muodostuneet yläkategoriat käsittelivät vastuullisuuden aihepiirejä liian yleisellä tasolla, palasin takaisin määrittämiini alakategorioihin.

4.2.2 Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille

Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille eli yrityksen työntekijöille toteutettiin elokuussa 2023. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, koska se soveltuu parhaiten tilanteisiin, joissa halutaan varmistua tutkittavan aihealueen paikkansapitävyydestä. Kyselytutkimus on kehittämistyössä yleensä parhaimmillaan joko lähtötilanteen selvittämisessä tai loppuvaiheen tulosten arvioinnissa. (Ojasalo ym. 2015, 40.) Kyselytutkimuksen pohjana käytettiin ulkoisten sidosryhmien haastatteluista saatuja tuloksia ja kyselytutkimuksen perusteella haluttiin varmistaa, ovatko sisäiset sidosryhmät samaa mieltä tiettyjen vastuullisuusaiheiden tärkeydestä ulkoisten sidosryhmien kanssa vai löytykö sidosryhmien väliltä eroavaisuuksia. Kysely työntekijöille toteutettiin sähköisenä kyselynä, käyttäen Webropol-sovellusta, jonka avulla laadittiin kyselylomake, kerättiin vastaukset, ja jota käytettiin apuna tuloksien raportoinnissa. Ojasalo ym. (2015, 128) mukaan: ”Sähköisten kyselyiden erityisiä vahvuuksia ovat edullisuus, nopeus ja vaivattomuus” ja tämä olikin yksi syy, minkä takia sähköinen kysely valikoitui tutkimustavaksi.

Kyselytutkimuksen kohde eli perusjoukko käsitti kaikki ne yrityksessä työskentelevät henkilöt, jotka olivat luovuttaneet sähköpostiosoitteensa yrityksen viestintätarkoituksia varten. Mukaan lukeutui myös yrityksen johto, johtoryhmä sekä osakkeenomistajat. Koska tutkimuksen perusjoukko oli suuri, 272 henkilöä, kyselytutkimus määrällisenä tutkimusmuotona sopi hyvin tarkoitukseen, sillä kyselytutkimus sopii hyvin tilanteisiin, joissa tutkitaan suuria joukkoja (Ojasalo ym. 2015, 40). Sähköinen kyselylomake koostui vain yhdestä kysymyksestä, jossa henkilöstöä pyydettiin valitsemaan vähintään 3 ja enintään 5 vastuullisuusaihetta, jotka ovat heidän mielestään tärkeimpiä yrityksen liiketoiminnan kannalta. Nämä vastuullisuusaiheet, joita oli yhteensä 12 kappaletta, olivat ulkoisten sidosryhmien haastattelujen perusteella olennaisimmiksi valikoituneet aiheet, joiden sanamuotoa muokkasin asiayhteyteen paremmin

sopivaan muotoon. Ainoastaan hyvän hallintotavan alla aihepiiri ”G1: Vastuulliset toimintatavat” jäivät pois kyselystä, sillä aihe käsitteli mielestäni vastuullisuutta liian yleisellä tasolla, joten en olisi uskonut sen tuovan arvoa tutkimukseen. Jotta sisäisillä sidosryhmillä olisi myös mahdollisuus ilmaista heidän mielestään tärkeitä vastuullisuusaiheita valmiiksi annettujen aihepiirien ulkopuolelta, lisäsin valittavien vastuullisuusaiheiden joukkoon myös kolme mahdollisuutta valita vaihtoehto ”muu, mikä?”. Kyselylomake löytyy liitteenä numero 1.

Kysely lähetettiin 272 henkilölle, joista 93 henkilöä vastasi kyselyyn. Vastausprosentti oli siis 34%. Aineiston analyysissä käytettiin kvantitatiivista tiedon käsittelyn menetelmää eli tutkittiin, kuinka monta vastausta kukin vastausvaihtoehto oli saanut. Jotta tietoa oli helpompi käsitellä, tutkittiin vastauksien määrää prosentuaalisesti ja tulokset esitettiin järjestykseen eniten vastauksia saaneesta vaihtoehdosta vähiten vastauksia saaneeseen vaihtoehtoon. Vastauksien jakautuminen on esitetty kuviossa 12 olennaisimmat vastuullisuusaiheet sisäisten sidosryhmien mukaan.

4.2.3 Sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien vertailu

Jotta ulkoisten sidosryhmien haastattelujen ja sisäisille sidosryhmille tehdyn kyselytutkimuksen tuloksi pystyttiin vertaamaan, tuli ensin päättää, mitkä tiedot saaduista tuloksista olisivat parhaiten verrattavissa. Tuloksista löytyi sekä tieto siitä, kuinka monta kertaa mikin vastaus oli valittu tärkeimpien vastuullisuusaiheiden joukkoon niin sisäisten, kuin ulkoistenkin sidosryhmien toimesta sekä tieto siitä, kuinka monta henkilöä vastanneista oli valinnut aiheen tärkeimpien vastuullisuusaiheiden joukkoon. Totesin, että kehittämistyöni kannalta olennaisempaa oli se, kuinka monta henkilöä niin sisäistä, kuin ulkoisista sidosryhmistä oli valinnut aiheen heidän mielestään olennaiseksi. Lisäksi tutkin, onko sisäisten ja ulkoisten sidostyhmien vastauksissa yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia.

Jotta tuloksia pystyttiin vertaamaan, sisäisten sidosryhmien vastaukset muutettiin takaisin ESRS-Standardien määrittämien aiheiden muotoon. Jotta ulkoisten sidosryhmien haastattelujen tuloksia voitiin verrata sisäisten sidosryhmien tuloksiin, tuli analysointitapaa muuttaa. Määrittäessäni ulkoisten sidostyhmien kannalta olennaisimpia vastuullisuusaiheita, tutkin haastatelussa esiin nousseita vastuullisuusaiheita, kokosin niitä yläkategorioiden alle ja määritin niiden perusteella tärkeimmiksi nousseet teemat. Teemoittelusta johtuen, sama sidosryhmän edustaja oli saattanut mainita useamman vastuullisuusaiheen tietyn vastuullisuusaiheen sisältä. Tällä kertaa siis tutkin, kuinka monta haastatelluista ulkoisten sidosryhmien edustajista oli nostanut tietyn vastuullisuusteeman olennaiseksi ja analysoin vain jo kehittämistyön aiemmassa vaiheessa olennaisimmiksi määritettyjä aihepiirejä.

4.3 Olennaisuuspisteiden määrittäminen ja olennaisten aiheiden valinta

Käyttämäni olennaisuusanalyysin rakenteen mukaan, analyysin neljännessä vaiheessa tuli määrittää vastuullisuusaiheiden olennaisuuspisteet. Käytin hyväkseni ESRS-standardien vedoksessa käytettyä olennaisuuden pisteytysmenetelmää arvioidessani sidosryhmien tärkeimmiksi valitsemien vastuullisuusaiheiden olennaisuutta. Standardien vedoksen mukaan jokaisen vastuullisuuden aihealueen vaikutusten olennaisuus sekä taloudellinen olennaisuus tulee määrittää erikseen aiheen olennaisuuden selvittämiseksi, eli toisin sanoen jokainen aihealue tulee pisteyttää näitä kahta näkökantaa hyväksi käyttäen. (EFRAG. 2023b, 13.)

ESRS-standardien luonnoksen mukaan vastuullisuusaihe on yrityksen vaikutusten kannalta olennainen, jos yrityksen toiminta saattaa aiheuttaa merkittäviä, todellisia tai mahdollisia, myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia ihmisiin tai ympäristöön. Kestävän kehityksen aihe on taas taloudellisesti olennainen, jos sillä on tai saattaa olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia yritykseen. Aihe on siis taloudellisesti olennainen, jos se esimerkiksi luo, tai saattaa luoda, taloudellisia riskejä tai mahdollisuuksia, jotka voivat vaikuttaa kassavirtaan, yrityksen kehitykseen, tulokseen, asemaan tai pääoman saatavuuteen joko lyhyellä, keskipitkällä tai pitkällä aikajänteellä. Kestävän kehityksen aihe voi olla taloudellisesti olennainen heti alkujaan tai se voi muodostua taloudellisesti olennaiseksi, kun sijoittajat alkavat kiinnittää siihen huomiota. On myös hyvä huomioida, että olennaisuusanalyysissä tulisi käsitellä sekä kielteisiä ja myönteisiä vaikutuksia. Olennaisuus ei myöskään rajoitu vain yrityksen omaan toimintaan, vaan sen tulee pitää sisällään myös yrityksen arvoketju. (Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022, 11-12).

Vaikutusten olennaisuuden arvioinnin tulisi perustua ensisijaisesti yrityksen negatiivisten vaikutusten tunnistamiseen ja arviointiin, mutta myös myönteiset vaikutukset tulee ottaa huomioon (EFRAG. 2023b, 14-15). Kehittämistyössäni otinkin huomioon sekä kielteiset, että myönteiset vaikutukset arvioidessani tärkeimmiksi valittujen vastuullisuusaiheiden vaikutusten olennaisuutta. Vaikutusten olennaisuuden arvioinnissa arvioin kunkin vastuullisuusaiheen vaikutukset olennaisuutta ESRS-standardien määrittämien parametrien avulla, eli arvioin olennaisuutta vaikutusten mittakaavan, laajuuden sekä vaikutusten korjattavuuden perusteella. Arviointiasteikkoina käytin ESRS- standardien vedoksen mukaisia asteikkoja. Arvioin jokaisen neljästätoista vastuullisuusaiheesta erikseen ja käytin analyysini apuna sekä tulosten esittämisessä Miro Whiteboard -työkalua.

Aloitin vaikutusten olennaisuuden arvioinnin vaikutusten mittakaavan arvioinnilla. Vaikutusten mittakaavaa kuvataan siis intensiteettiasteikolla, jossa 5 = absoluuttinen, 4 = korkea, 3 = keskitasoinen, 2 = alhainen, 1 = pieni, 0 = ei lainkaan. (EFRAG. 2023b, 14-15). Resurssit ja kiertotalous, yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille, terveys ja

turvallisuus, työolosuhteet sekä vastuulliset toimintatavat osoittautuivat vaikutuksien mittakaavan mukaan absoluuttisiksi. Kaikki muut käsitellyt aihepiirit taas lukeutuivat mittakaavaltaan korkeiksi. Vaikutusten mittakaava on kuvattu vastuullisuusaiheittain kuviossa 4.

Vaikutusten mittakaava	5 = absoluuttinen	4 = korkea	3 = keskitasoinen	2 = alhainen	1 = pieni	0 = ei lainkaan
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt		4				
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt		4				
E5: Resurssit ja kiertotalous	5					
E2: Saastuminen		4				
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit		4				
S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille	5					
S2 Työntekijät arvoketjussa		4				
S1: Terveys ja turvallisuus	5					
S1: Työolosuhteet	5					
S1: Monimuotoisuus indikaattorit		4				
S3 -toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt		4				
G1: Harmaan talouden torjunta		4				
G1: Toimitusketjun vastuullisuus		4				
G1: Vastuulliset toimintatavat	5					

Kuvio 4: Vaikutusten mittakaava

Seuraavassa vaiheessa määritin vaikutusten laajuuden ESRS-asteikolla, joka kuvaa aiheen vaikutusten laajuutta. Asteikossa laajuus on 5 = globaali/totaalinen, 4 = laajalle levinnyt, 3 = keskitasoinen, 2 = keskittynyt, 1 = rajoittunut, 0 = ei lainkaan. (EFRAG. 2023b, 14-15). Scope 1, 2 ja 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, ilmastonmuutoksen hillitsemiseen sekä siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt osoittautuivat analyysin mukaan olevan vaikutuksensa laajuuden mukaan globaaleja / totaalisia. Resurssit ja kiertotalous, saastuminen, biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit, työntekijät arvoketjussa, monimuotoisuusindikaattorit, harmaan talouden torjunta, toimitusketjun vastuullisuus ja vastuulliset toimintatavat taas olivat vaikutustensa laajuuden puolesta laajalle levinneitä. Loput tutkituista aiheista taas lukeutuivat vaikutuksien laajuuden osalta keskitasoiisiin. Vaikutusten laajuuden pistemäärät on kuvattu kuviossa 5.

Vaikutusten laajuus	5 = globaalia/totaalinen	4 = laajalle levinnyt	3 = keskitasoinen	2 = keskittynyt	1 = rajoittunut	0 = ei lainkaan
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt	5					
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt	5					
E5: Resurssit ja kiertotalous		4				
E2: Saastuminen		4				
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit		4				
S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille			3			
S2 Työntekijät arvokeijussa		4				
S1: Terveys ja turvallisuus			3			
S1: Työolosuhteet			3			
S1: Monimuotoisuus indikaattorit		4				
S3 -toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt			3			
G1: Harmaan talouden torjunta		4				
G1: Toimitusketjun vastuullisuus		4				
G1: Vastuulliset toimintatavat		4				

Kuvio 5: Vaikutusten laajuus

Arvioin myös vaikutusten korjattavuuden ESRS-asteikolla, joka on määritetty myös asteikolla yhdestä viiteen: 5 = ei-korjattavissa/peruuttamaton, 4 = erittäin vaikea korjata tai pitkäaikainen, 3 = vaikea korjata tai korjattavissa keskipitkällä aikavälillä, 2 = korjattavissa vaivaa nähdessä (huomioitava aika ja kustannukset), 1 = suhteellisen helppo korjata lyhyellä aikavälillä ja 0=erittäin helppo korjata. (EFRAG. 2023b, 14-15). Saastuminen, biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit, terveys ja turvallisuus sekä toimitusketjun vastuullisuus osoittautuivat vaikutuksen korjattavuutta mitatessa olevan peruuttamattomia tai ei ollenkaan korjattavissa. Näissä tapauksissa on mietitty sitä, mitä vaikutukset voisivat olla pahimmillaan. (Henkilöstön) monimuotoisuusindikaattorit osoittautuivat ainoana aiheena olevan vaikutuksiltaan vaikea korjata tai olevan korjattavissa keskipitkällä aikavälillä ja loput vastuullisuusaiheet lukeutuivat vaikutuksiltaan pitkäaikaisiksi tai erittäin vaikeiksi korjata. Vaikutusten korjattavuuden pistemäärät on esitetty kuviossa 6.

Vaikutusten korjattavuus	5 = ei-korjattavissa/peruuttamaton	4 = erittäin vaikea korjata tai pitkäaikainen	3 = vaikea korjata tai keskipitkä aikaväli	2 = korjattavissa vaivalla (aika ja kustannukset)	1 = suhteellisen helppo korjata lyhyellä aikavälillä	0 = erittäin helppo korjata
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt		4				
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt		4				
E5: Resurssit ja kiertotalous		4				
E2: Saastuminen	5					
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit	5					
S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille		4				
S2 Työntekijät arvoketjussa		4				
S1: Terveys ja turvallisuus	5					
S1: Työolosuhteet		4				
S1: Monimuotoisuusindikaattorit			3			
S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt		4				
G1: Harmaan talouden torjunta		4				
G1: Toimitusketjun vastuullisuus	5					
G1: Vastuulliset toimintatavat		4				

Kuvio 6: Vaikutusten korjattavuus

Kun olin analysoinut vaikutusten mittakaavan, laajuuden sekä korjattavuuden, pystyin siirtymään vaikutusten olennaisuuden määrittämiseen edellä mainittujen tietojen perusteella. ESRS-standardien olennaisuusanalyysin ohjeen mukaisesti asetin vastuullisuusaiheen tason kriittiseksi, jos aiheen vaikutusten mittakaava oli absoluuttinen, sen vaikutusten laajuus kokonaisvaltainen ja / tai vaikutusten korjattavuus arvioitu korjaamattomaksi / peruuttamattomaksi. Muussa tapauksessa käytin standardien osoittamaa kaavaa määrittäessäni kokonaispistemäärän: *vaikutusten olennaisuus = vaikutuksen mittakaava + vaikutuksen laajuus + vaikutusten korjattavuus* (EFRAG. 2023b, 15). Kuvasin vaikutusten olennaisuuden tulokset Miro-taulukkoon ja käytin ESRS-standardien mukaista arviointia olennaisuuspisteistä, jolloin jos pisteitä on ≥ 12 pistettä, olennaisuus on kriittinen, 10-12 merkittävä, 8-10 tärkeä, 5-8 informatiivinen ja < 5 minimaalinen. Vaikutusten olennaisuus on kuvattu kuviossa numero 7. (EFRAG. 2023b, 13-15).

Kaikki analysoidut aihepiirit kuuluivat joko kriittinen- tai merkittäväkategoriaan, joten kaikki aiheet ovat vaikutuksiltaan olennaisia yritykselle. Kaikki aihepiirit ympäristövastuun alta osoittautuivat vaikutuksiltaan kriittisiksi aihepiireiksi: E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt, E2: Saastuminen, E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit sekä E5: Resurssit ja kiertotalous. Sosiaalinen vastuun alta kriittisiä aiheita olivat S1: Terveys ja turvallisuus sekä S1: Työ olosuhteet, ja merkittäviä taas S1: Yhdenvertainen kohtelu ja

yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille, S2: Työntekijät arvoketjussa ja merkittäviä aiheita S1: Monimuotoisuus indikaattorit sekä S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt. Myös hyvän hallintotavan piiriin kuuluvista aiheista kaikki osoittautuivat kriittisiksi: G1: Harmaan talouden torjunta, G1: Vastuulliset toimintatavat sekä G1: Toimitusketjun vastuullisuus.

Vaikutusten olennaisuus	≥ 12 pistettä = kriittinen	10-12 pistettä = merkittävä	8-10 pistettä = tärkeä	5-8 pistettä = informatiivinen	< 5 pistettä = minimaalinen
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt	13				
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt	13				
E2: Saastuminen	13				
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit	12				
E5: Resurssit ja kiertotalous	14				
S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille	12				
S1: Terveys ja turvallisuus	13				
S1: Työolosuhteet	12				
S1: Monimuotoisuusindikaattorit		11			
S2 Työntekijät arvoketjussa	12				
S3 -toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt		11			
G1: Harmaan talouden torjunta	12				
G1: Toimitusketjun vastuullisuus	13				
G1: Vastuulliset toimintatavat	13				

Kuvio 7: Vaikutusten olennaisuus

Arvioin myös valitsemieni ala-aiheiden taloudellista olennaisuutta ESRS-standardin mukaisesti eli tutkin taloudellisten vaikutusten laukaisevia tekijöitä ja tunnistin aihepiirien taloudellisia vaikutuksia tutkimalla resurssien käytön jatkamisen mahdollisuutta sekä luottamusta ihmissuhteisiin. Toisin sanoen tutkin, pystyykö yritys jatkamaan tarvitsemiensa resurssien käyttöä sekä voiko yritys luottaa tuotantoprosessissaan tarvittaviin suhteisiin vai aiheuttavatko yrityksen tämänhetkiset käytännöt mahdollisesti vastareaktioita sidosryhmissä. ESRS-standardien mukaisesti taloudellisten vaikutusten mahdolliset laukaisutekijät tulisi tunnistaa ja arvioida pohjautuen yrityksen käyttämiin pääomiin eli rahoitus-, tuotanto-, luonnon-, henkilö-, inhimillinen-, sosiaalinen- sekä ihmissuhdepääomiin, joten otin tämän lähestymistavan huomioon tehdessäni analyysiä. (EFRAG. 2023b, 17-18.)

Arvioin resurssien käytön jatkamisen mahdollisuuksia ottaen huomioon hinnoittelun, marginaalit, resurssienmarkkinat ja saatavilla olevan tarjonnan. Tämän lisäksi otin huomioon resurssien huononemisen ja niiden jäljellä olevan käyttöiän sekä ylläpito- tai uudistumiskyvyn sekä kustannusten ja poliittisten / lainsäädännöllisten rajoitusten vaikutukset. Analysoin jokaisen yksittäisen vastuullisuusaiheen erikseen ja perustin analyysin kullekin aiheelle

tarpeellisten resurssien käytön jatkamisen uhkiin ja/tai mahdollisuuksiin liittyen kuhunkin yksittäiseen pääomaan ESRS-standardin esittämää taulukko mukaillen, käyttäen Excel- taulukkolaskentaohjelmaa apunani. Käytin ESRS-standardin vedoksessa esitettyä luokittelua resurssien käytön jatkamiselle, jossa 4 = mahdotonta, erittäin kallista tai (resurssit) eivät ole saatavilla lyhyellä aikavälillä, 3 = mahdollista lyhyellä aikavälillä, erittäin kallista tai puutteellista keskipitkällä aikavälillä, mahdotonta pitkällä aikavälillä, 2 = mahdollista lyhyellä aikavälillä, kallista keskipitkällä aikavälillä, erittäin kallista pitkällä aikavälillä, 1 = mahdollista lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, 0 = ei seurauksia lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Esitin tulokset taulukkomuodossa Miro Whiteboard- työkalua apunani käyttäen. (EFRAG. 2023b, 17-18.)

Arvioidakseni luottamusta ihmissuhteisiin, analysoin mahdollisia eri sidosryhmien vastareaktioita, jotka voivat aiheutua yrityksen toiminnasta. ESRS-standardien mukaan analysoitaviin sidosryhmiin kuuluvat rahoituslaitokset ja rahoituspääoman tarjoajat, toimitusketju (mukaan lukien urakoitsijat), asiakkaat, ulkopuoliset sidosryhmät sekä laajemmin yhteiskunta ja yhteisöt. Analysoin jokaisen yksittäisen vastuullisuusaiheen erikseen ja tukin, mihin yrityksen pääomista vastareaktio voi kohdistua. Analysoi jokaisen aihepiirin erikseen käyttäen apuna Excel-taulukkolaskentaohjelmaa ja arvioin sidosryhmien reaktioiden vaikutusta yrityksen eri pääomiin. Käytin arvioinnissa ESRS-standardien mukaista arviointiasteikkoa, jossa 4 = voimakas vastareaktio tällä hetkellä tai hyvin todennäköisesti tulevaisuudessa, 3 = vastareaktio tällä hetkellä, todennäköisesti vahva haittavaikutus tulevaisuudessa 2 = negatiivinen reaktio tällä hetkellä, haitallinen reaktio todennäköinen tulevaisuudessa, 1 = merkkejä negatiivisesta reaktiosta tällä hetkellä tai tulevaisuudessa, 0 = neutraali / ei reaktiota tällä hetkellä, eikä todennäköisesti tulevaisuudessa. (EFRAG. 2023b,18.)

Taloudellinen olennaisuus määräytyy korkeimman pistemäärän mukaan resurssien käytön jatkamisen mahdollisuudesta tai luottamuksesta ihmissuhteisiin. Käytin ESRS-standardin mukaista taulukkoa sekä asteikkoa kuvaamaan taloudellisen olennaisuuden tuloksia. Asteikon pistemäärät selittyvät seuraavasti: 4 pistettä = kriittinen, 3 = merkittävä, 2 = tärkeä, 1 = informatiivinen ja 0 = minimaalinen. Taloudellisen olennaisuuden tulokset on esitetty kuviossa 8. Jos aihealueen tulos oli joko kriittinen tai merkittävä, tulkitsin aiheen olennaiseksi. (EFRAG. 2023b, 19.)

Vaikutusten laajuus	4 pistettä = kriittinen	3 pistettä = merkittävä	2 pistettä = tärkeä	1 piste = informatiivinen	0 pistettä = minimaalinen
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt	4				
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt	4				
E2: Saastuminen	4				
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit		3			
E5: Resurssit ja kiertotalous		3			
S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille		3			
S1: Terveys ja turvallisuus	4				
S1: Työolosuhteet	4				
S1: Monimuotoisuusindikaattorit		3			
S2 Työntekijät arvoketjussa		3			
S3 -toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt		3			
G1: Harmaan talouden torjunta	4				
G1: Toimitusketjun vastuullisuus		3			
G1: Vastuulliset toimintatavat		3			

Kuvio 8: Taloudellinen olennaisuus

Toteutin taloudellisen olennaisuuden analyysin sidosryhmähaastattelujen, sisäisten sidosryhmien kyselyn tulosten sekä dokumenttianalyysien pohjalle. Koska aihepiirit olivat valikoituneet analysoitaviksi sidosryhmähaastattelujen perusteella, tutkimukset tulokset eivät yllättäneet, sillä kaikki aihepiirit osoittautuivat analyysin perusteella joko kriittisiksi tai merkittäviksi, kuten kuvioista 8 voidaan havaita. Ympäristövastuun osalta kriittisiksi aihepiireiksi osoittautuivat E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt sekä E2: Saastuminen. Merkittäviä aiheita taas olivat E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit sekä E5: Resurssit ja kiertotalous. Sosiaalinen vastuun alta kriittisiä aiheita olivat S1: Terveys ja turvallisuus sekä S1: Työolosuhteet, ja merkittäviä taas S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille, S1: Monimuotoisuusindikaattorit, S2: Työntekijät arvoketjussa sekä S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt. Hyvän hallintotavan piiriin kuuluvista aiheista kriittiseksi osoittautui G1: Harmaan talouden torjunta ja merkittäviksi G1: Vastuulliset toimintatavat sekä G1: Toimitusketjun vastuullisuus. Loput aihepiireistä osoittautuivat olennaisuudeltaan merkittäviksi.

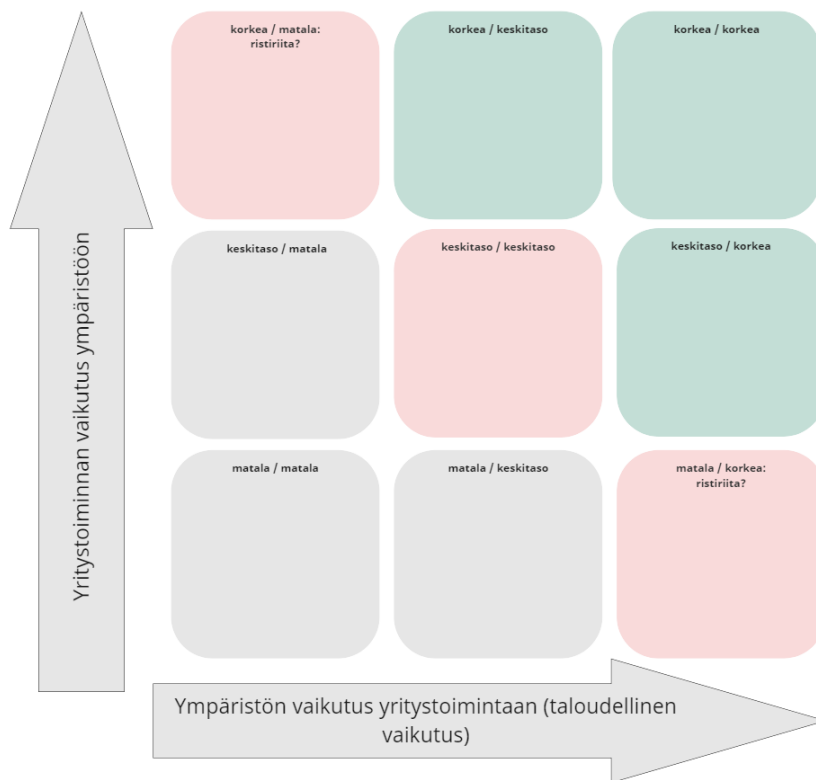
4.4 Olennaisuusmatriisi tulosten havainnollistamisen apuna

Määrittämäni olennaisuusanalyysin viidennessä vaiheessa yrityksen tuli valita sille kaikista olennaisimmat aiheet olennaisuusanalyysin tulosten perusteella. Jotta olennaisimmat aiheet saatiin luokiteltua ja valittua, tuli olennaisuuspisteet sekä valitut ESG-aiheet saadaan yhdistettyä. Päädyin käyttämään olennaisuusmatriisia tulosten havainnollistamistapana, sillä olennaisuusmatriisi on yleisin tapa esittää ja analysoida tuloksia, mikä ei ole ihme, sillä se antaa kuvan ESG-aiheiden olennaisuuspisteistä ja se selittää myös, miten yritys on valinnut olennaisimmat raportointiaiheensa. (Garst ym. 2022, 76-80.)

Taloudellisen ja vaikutusten olennaisuuden analyysin perusteella kaikista olennaisimpia aiheita oli yhteensä 14 kappaletta. Nämä kaikki aihepiirit ovat yritykselle olennaisia, joten aiheille tulisi asettaa numeraaliset tavoitteet, tavoitteiden toteutumista tulisi mitata ja aiheet tulisi sisällyttää vastuullisuusraporttiin. Koska yritys ei voi tehokkaasta keskittyä kehittämään toimintaansa jokaiselle vastuullisuuden osa-alueella, tuli johtoryhmän valita kolmesta viiteen vastuullisuusaiheita, jotka se kokee sille kaikista olennaisimmiksi. Tarkoituksena tutkimusten tulosten esittämiselle olennaisuusmatriisin avulla, oli havainnollistaa tulosten havainnollistamisen avulla helpottaa johtoryhmän päätöstä.

Kaikki 14 olennaisuusaihetta siirrettiin olennaisuusmatriisiin, jotta aiheiden olennaisuus olisi helpommin havaittavissa. Mikäli aihe oli saanut vaikutusten olennaisuuden kannalta kriittiset pisteet, se asetettiin matriisissa ”korkea” kategoriaan akselilla, joka kuvaa yritystoiminnan vaikutusta ympäristöön. Mikäli aihe oli saanut merkittävän pistemäärän, se asetettiin taulukossa ”keskitaso” luokkaan. Samoin taloudellisen olennaisuuden osalta kriittiset pisteet saanut aihepiiri asetettiin ”korkea” kategoriaan, ja merkittävät pisteet saanut ”keskitaso” kategoriaan akselilla, joka kuvaa ympäristön vaikutusta yritystoimintaan. Kaksinkertaisen olennaisuuden huomioon ottava olennaisuusmatriisi on kuvattu kuviossa 9.

Olennaisuusmatriisin avulla tutkittiin myös mahdollisia jännitteitä yrityksen liiketoiminnan vaikutusten ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä. Matriisi esittää mahdolliset ristiriidat siinä tapauksessa, jos yrityksen toiminnan vaikutukset ympäristöön ovat korkeat, mutta ympäristön vaikutukset yritystoimintaan matalat. Samoin yrityksen toiminnan vaikutusten ympäristöön ollessa matalat, mutta ympäristön vaikutusten yritystoimintaan ollessa korkeat, syntyy jännitteitä tai ristiriitoja. Mahdollisten jännitteiden/ristiriitojen muodostuminen on kuvattu myös kuviossa 9.

Kuvio 9: kaksinkertaisen olennaisuuden huomioon ottava olennaisuusmatriisi

Tulokset esitettiin johtoryhmälle olennaisuusmatriisin muodossa ja jäseniä pyydettiin päättämään 3-5 yrityksen liiketoiminnan kannalta olennaisinta vastuullisuusaihetta.

Johtoryhmää kehoitettiin ottamaan huomioon yrityksen strategia ja tavoitteet ja valitsemaan yrityksen liiketoimintaa parhaiten tukevat olennaisuusaiheet, joiden edistämiseen tullaan keskittymään muita aiheita vahvemmin. Nämä valitut aiheet tulisivat siis luomaan suuntaa yrityksen vastuullisuustoiminnalle ja toimisivat yrityksen strategisina vastuullisuusaiheina.

Olennaisuusanalyysi on saanut kritiikkiä siitä, etteivät olennaisuusmatriisilla esitetyt, eniten olennaisuuspisteitä saaneet aiheet aina päädy valittujen aiheiden listalle, sillä lista esitetään usein johdolle, jonka jälkeen vasta päätetään olennaisuuden kynnysarvot (Garst ym. 2022, 80-81). Tässä tutkimuksessa vain vähän olennaisuuspisteitä saaneiden aiheiden nouseminen eniten pisteitä saaneiden aiheiden ohi oli helppo välttää, sillä johtoryhmälle esitettiin vain vaihtoehtoja, jotka olivat sekä taloudellisen olennaisuuden ja vaikutusten olennaisuuden kannalta joko kriittisiä tai merkittäviä. Tämä raja-arvo, joka sisälsi vain kriittiset ja merkittävät vaikutukset saaneet vastuullisuusaiheet oli päätetty etukäteen. Mikään analyysissä olleista vastuullisuusaiheista ei kuitenkaan alittanut tätä raja-arvoa, mikä sinänsä ei ole merkillistä, sillä analysoitavaksi oli valittu vain sidosryhmien tärkeimmiksi määrittämät vastuullisuusaiheet.

4.5 Olennaisuussyklin valinta

Olennaisuusanalyysin kuudennessa eli viimeisessä vaiheessa tuli päättää olennaisuusanalyysin sykli. Syklin pituuden päättämisestä vastasi myös johtoryhmä. Garst ym. (2022) mukaan vastuullisuusraportoinnin olennaisuusanalyysi tulee päivittää tietyin välein, sillä ESG-aiheiden olennaisuus muuttuu ajan myötä kestävään kehitykseen liittyvien kysymysten muuttuessa sekä yritystoiminnan dynaamisuudesta johtuen. Heidän tutkimuksensa mukaan yritykset tekevät olennaisuusanalyysiä yleensä syklillä, joka vaihtelee yhdestä kolmeen vuoteen. Osa yrityksistä tekee joka toinen vuosi suurempaa ja joka toinen vuosi pienempää päivitystä olennaisuusanalyysiinsä. Garst ym. (2022) mukaansa päivitys riippuu siitä, mihin tuloksia käytetään. Myös arviointistandardien muutokset ja halu mukautua uusiin parhaisiin käytäntöihin nopeuttavat päivitysväliä. Kun kestävä kehityksen strategia yhdistetään olemassa olevan strategian arviointiin, päivitysaikaväli pitenee. Olennaisuuden mittaamisessa joudutaan siis tekemään kompromissi johdonmukaisen, pitkän aikavälin tiedon keräämisen ja alati muuttuvan olennaisuuden vangitsemisen välillä. (Garst ym. 2022, 81-82)

5 Tulokset

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli selvittää, voidaanko olennaisuusanalyysiä käyttää yrityksen vastuullisuusraportoinnin sekä vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen apuna. Tutkimuksen tarkoituksena oli määrittämään yritykselle olennaisimmat aihealueet ESRS-standardin mukaista raportointia varten. Tulosten perusteella voidaan huomata, että olennaisuusanalyysi ja sidosryhmäteoria toimivat hyvänä pohjana vastuullisen liiketoiminnan kehittämiselle, sillä ne tuovat esille yrityksen toiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet sekä keinot luoda arvoa niin sisäisille, kuin ulkoisille sidosryhmille. Olennaisuusanalyysi toimii myös hyvin vastuullisuusraportoinnin kehittämisen apuna, sillä se auttaa määrittämään ne olennaisimmat vastuullisuusaiheet, joista yrityksen tulisi antaa tietoja vastuullisuusraportillaan.

Tässä kehittämistyön tarkoitus oli myös tutkia kokevatko ulkoiset ja sisäiset sidosryhmät samat vastuullisuusaiheet olennaisiksi vai löytyykö sidosryhmien väliltä eroja. Tulosten perusteella voidaan todeta, että ulkoisilla ja sisäisillä sidosryhmillä oli osittain eriävät mielipiteet siitä, mitkä vastuullisuusaiheet ovat toimeksiantajayrityksen toiminnan kannalta olennaisia. Ulkoiset sidosryhmät painottivat ympäristövastuun tärkeyttä, kun sisäiset sidosryhmät kokivat taas sosiaalisen vastuun alle kuuluvat aiheet tärkeämmiksi. Kummatkin sidosryhmät kokivat kuitenkin toimitusketjun vastuullisuuden tärkeäksi.

Kehittämistyön tarkoitus oli myös tutkia, muodostavatko olennaisimmat vastuullisuusaiheet jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välille. Tehdyn olennaisuusanalyysin perusteella ei havaittu jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä. Voidaan siis olettaa, että toimeksiantajayrityksen toiminnan vaikutus sen ympäristöön on vahvasti sidoksissa sen taloudellinen menestymiseen. Tästä johtuen vastuullisen liiketoiminnan kehittäminen onkin erittäin tärkeää.

Kehittämistyössä selvitettiin myös, miten uusi Eurooppalainen vastuullisuusraportointistandardi tulee vaikuttamaan vastuullisuusraportointiin sekä, onko toimitusketjun vastuullisuuden todentaminen ja vastuullisuusraportointitietojen edelleen raportointi vielä tärkeää ja ajankohtaista rakennusalalla. Tutkimuksen perusteella havaittiin, että vastuullisuusraportointi voi tuoda lisäarvoa kaikille sidosryhmille ja on tarpeellista, jos yritys haluaa pysyä mukana kilpailussa. Voidaan myös todeta, että uusi vastuullisuusstandardi tulee yhdenmukaistamaan raportointia ja tulee vaatimaan yrityksiä raportoimaan myös toimitusketjunsä vastuullisuudesta lähivuosien aikana.

5.1 Haastattelututkimus ulkoisille sidosryhmille

Ulkoisten sidosryhmien haastatteluista tärkeimmiksi vastuullisuusaiheiksi nousi neljätoista ESRS-standardien mukaista vastuullisuusteemaa; viisi teemaa ympäristövastuun alta, kuusi sosiaalisen vastuun alta ja kolme hyvän hallintotavan alta.

Ympäristövastuu

- E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt
- E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt
- E2: Saastuminen
- E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit
- E5: Resurssit ja kiertotalous

Sosiaalinen vastuu

- S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille
- S1: Monimuotoisuus indikaattorit
- S1: Terveys ja turvallisuus
- S1: Työolosuhteet
- S2: Työntekijät arvoketjussa
- S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt

Hyvä hallintotapa

- G1: Harmaan talouden torjunta
- G1: Vastuulliset toimintatavat
- G1: Toimitusketjun vastuullisuus

Ulkoisten sidosryhmien haastattelujen tulokset on kuvattu myös kuviossa numero 10, jossa aiheet on ryhmitelty ESG-teemojen mukaisesti.

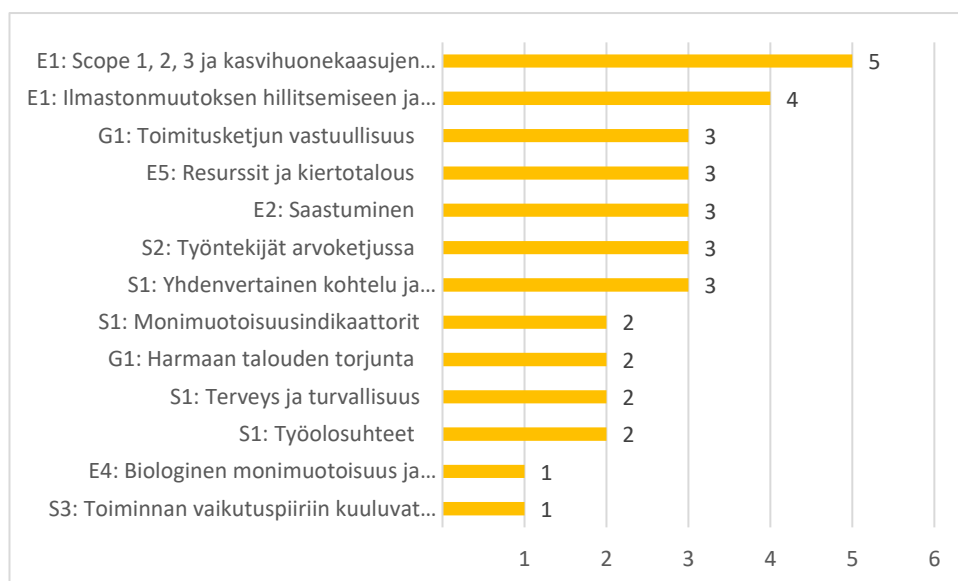
Ympäristövastuu	Sosiaalinen vastuu	Hyvä hallintotapa
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt	S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaisetmahdollisuudet kaikille	G1: Toimitusketjun vastuullisuus
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihensopeutumiseen liittyvät käytännöt	S1: Terveys ja turvallisuus	G1: Vastuulliset toimintatavat
E2: Saastuminen	S1: Työolosuhteet	G1: Harmaan talouden torjunta
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit	S1: Monimuotoisuus indikaattorit	
E5: Resurssit ja kiertotalous	S2: Työntekijät arvoketjussa	
	S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt	

Kuvio 10: ulkoisten sidosryhmien esille nostamat olennaisimmat vastuullisuusaiheet

Tässä tutkimuksessa tutkin, kuinka monta vastausta jokainen teema oli saanut. Teemat saattoivat kuitenkin pitää sisällään erilaisia alateemoja ja siksi sama sidosryhmä oli saattanut tuoda esille useamman vastuullisuuden ala-aiheen yhden teeman sisältä. Kaikki neljätoista vastuullisuusteemaa koettiin siis tärkeiksi ulkoisten sidosryhmien puolesta, sillä ne kaikki mainittiin haastatteluissa. Kuitenkin näistä vastuullisuusaiheista, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja siihen varautuminen nousivat tuloksissa yli muiden vastausten, sillä E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt mainittiin viisi kertaa ja E1:

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt neljä kertaa haastatteluissa. Viisi vastuullisuusteemaa jakoivat kolmanneksi tärkeimmän teeman sijan kolmella mainintakerralla: S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille, 2: Työntekijät arvoketjussa, E2: Saastuminen, E5: Resurssit ja kiertotalous sekä G1: Toimitusketjun vastuullisuus.

Ulkoiset sidosryhmät kokivat myös S1: (omien työntekijöiden) työolosuhteet sekä S1: (omien työntekijöiden) terveyden ja turvallisuuden, G1: harmaan talouden torjumisen sekä S1: (henkilöstön) monimuotoisuusindikaattorit tärkeiksi aiheiksi, sillä kaikki mainittiin haastatteluissa kaksi kertaa. Haastattelujen perusteella tärkeimmiksi vastuullisuusaiheiksi nousseista ESG-aiheista harvimmin mainittiin S3: toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt sekä E4: biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit, joista kummatkin mainittiin vain kerran. Kuvio 11 esittää ulkoisten sidosryhmien mielestä yrityksen toiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet.

Kuvio 11: Olennaisimmat vastuullisuusaiheet ulkoisten sidosryhmien haastattelujen mukaan

Haastatteluista kävi myös ilmi, että kaikki haastateltavat kokivat yritysvastuun tärkeäksi aiheeksi ja moni haastatelluista totesikin, että yrityksen tulee keskittyä vastuullisuuteen, jos se haluaa menestyä myös tulevaisuudessa. Moni tilaaja myös totesi, että heidän valitsemiansa urakoitsijoiden täytyy varautua todistamaan vastuulliset toimensa lähitulevaisuudessa. Haastateltavat toivat siis esiin vastuullisuusraportoinnin tärkeyden ja mainitsivat, että yrityksen täytyy pystyä tuottamaan tietoa sen toimitusketjun vastuullisuudesta lähivuosien

aikana. Kysyttäessä, kuinka pian rakennusalan urakoitsijoiden tulisi pystyä tuottamaan tietoa vastuullisuudesta, yksi tilaajista mainitsi, että tietoa pitäisi pystyä tuottamaan kolmen tai viimeistään viiden vuoden sisällä. Toisen tilaajan mukaan tieto pitäisi pystyä raportoimaan jo kahden vuoden sisällä. Onkin siis selvää, että toimeksiantajayrityksen tulee oman vastuullisuustyönsä lisäksi alkaa todentamaan myös toimitusketjunsä vastuullisuutta mahdollisimman pian.

Lainan- ja luotonantajan edustajat näkivät vastuullisen liiketoiminnan rahoittamisen riskittömämpänä, kun yritysten, jotka eivät keskity kehittämään yritys vastuutaan. Haastattelun lainan- ja luotonantajan toinen edustajista totesi, että ”Me uskomme siihen, että vastuullisuus tarkoittaa elinkelpoisuutta, edelläkäviijyyttä ja jatkuvuutta yritystoiminnan kannalta, eli tällainen liiketoiminnan rahoittaminen on myös turvallisempaa.” Lainan- ja luotonantajan edustajien mukaan he eli pankki vaatii vastuullista toimintaa rahoituskohteiltaan, sillä pankkien tulee raportoida rahoittamistaan hankkeista ja niiden vastuullisuudesta EU taksonomian mukaisesti. Tällä hetkellä heillä ei kuitenkaan ole vielä virallisia vaatimuksia vastuullisuuden todistamisen suhteen. Yritysten vastuullisuus, ja vastuullisuuden todistaminen vastuullisuusraportoinnin muodossa, voi pian myös vaikuttaa rahoituksen hintaan ja saatavuuteen, sillä lainan- ja luotonantajan edustajan mukaan erilaisia vihreään siirtymään kannustavia elementtejä voi tulevaisuudessa esiintyä esimerkiksi rahoituksen ehdoissa, hinnoittelussa sekä vakuuksissa.

Haastattelujen pohjalta voidaan nähdä, että vastuullisuus on tulossa myös pikkuhiljaa osaksi tarjouskilpailua. Eräs tilaajista esimerkiksi totesi, että vastuullisuus voi tulla hyvinkin osaksi rakennusurakoiden laatupisteytystä. Toinen tilaajista taas kertoi, että heidän organisaationsa vaatii jo kaikissa materiaalihankinnoissaan hiilijalanjälkitietoa ja uskoo, että tämän tiedon tuottaminen tulee hyvin todennäköisesti vaatimukseksi myös urakoitsijoiden osalta lähitulevaisuudessa. Toimeksiantajayrityksen sekä muiden rakennusalan yritysten tulisi alkaa tästäkin syystä varautua vastuullisuusraportointiin, sillä alan järjestön edustaja totesi, että yrityksiä tulee tippumaan tarjouskilpailusta, jos tilanteeseen ei varauduta alalla kunnolla. Toisaalta hän myös totesi sukupolvenvaihdoksen tuovan vastuullisuuden painottamista aivan uudella tavalla rakennusalan pienten - ja keskisuurien yritysten toimintaan. Toimeksiantajayrityksen tulisikin keskittyä mittaamaan ja todentamaan vastuullisuuttaan vastuullisuusraportoinnin muodossa sekä valmistautua raportoimaan myös sekä yrityksen, että yksittäisten työmaiden kasvihuonepäästöistä eli tekemään hiilijalanjälkilaskentaa.

Haastatellut tilaajien edustajat toivoivat myös urakoitsijoiden kommunikoivan vähäpäästöisistä ja vastuullisemmista ratkaisuista avoimemmin. Eräs vastaaja kertoi, että he eivät pysty asettamaan haluamiaan vastuullisuusvaatimuksia tarjouspyyntöihin, sillä he eivät tiedä, pystyvätkö urakoitsijat tarjoamaan vaatimusten mukaisia ratkaisuja. Toinen tilaaja taas kannusti yrityksiä tarjoamaan myös vähäpäästöisempiä tai ympäristöystävällisempiä

ratkaisuja rinnakkaisena vaihtoehtona tarjouspyynnössä mainituille vaihtoehdoille ja jättämään näin päätöksen vastuullisempien ratkaisun käytöstä tilaajalle. Koska rakentaminen tapahtuu usein kaupunkiympäristössä, myös toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvien yhteisöjen huomioiminen koettiin yrityksen toiminnan kannalta tärkeäksi. Esimerkkinä aiheesta nousi esille erityisryhmien huomioiminen väliaikaisissa kulkureiteissä. Toisin sanoen, onko esimerkiksi näkörajoitteiset alueen käyttäjät otettu huomioon.

Myös globaali megatrendi henkilöstön monimuotoistumisesta, sekä pula osaavasta henkilöstöstä, nousi esille useassa haastattelussa. Rakennusala on ollut pitkään hyvin heterogeeninen ja haastateltavat kyseenalaistivat tästä heterogeenisesta massasta poikkeavien työntekijöiden tasa-arvoisen kohtelun alkaen palkkatasa-arvosta etenemismahdollisuuksiin. Eräs haastatelluista totesi tasa-arvon parantamisen olevan erittäin tärkeää rakennusosalalle, ja pohti: ”Miten eritaustaisia ja eri sukupuolisia henkilöitä saataisiin alalle ja myös johtotehtäviin?” Toinen haastateltavista taas mietti, onko ala tunnistanut riittävällä tasolla monimuotisen henkilöstön mahdollisuudet ja esitti kysymyksen: ”Onko tunnistettu, minkälainen ja miten moninainen se kenttä on, josta me haluamme työntekijöitä, tai josta meidän tulisi haluta työntekijöitä?” Tasa-arvokysymykset voidaankin nähdä olevan entistäkin tärkeämmässä asemassa tulevaisuudessa ja kysyttäessä haastateltavilta, mihin vastuullisuuden osa-alueeseen yrityksen olisi hyvä keskittyä, jos se haluaisi parantaa kilpailuasemaansa, yksi vastaajista totesi, että profiloituminen tasa-arvoasioissa edelläkävijäksi voisi nostaa yrityksen kilpailuasemaa työntekijöiden saannin suhteen merkittävästi.

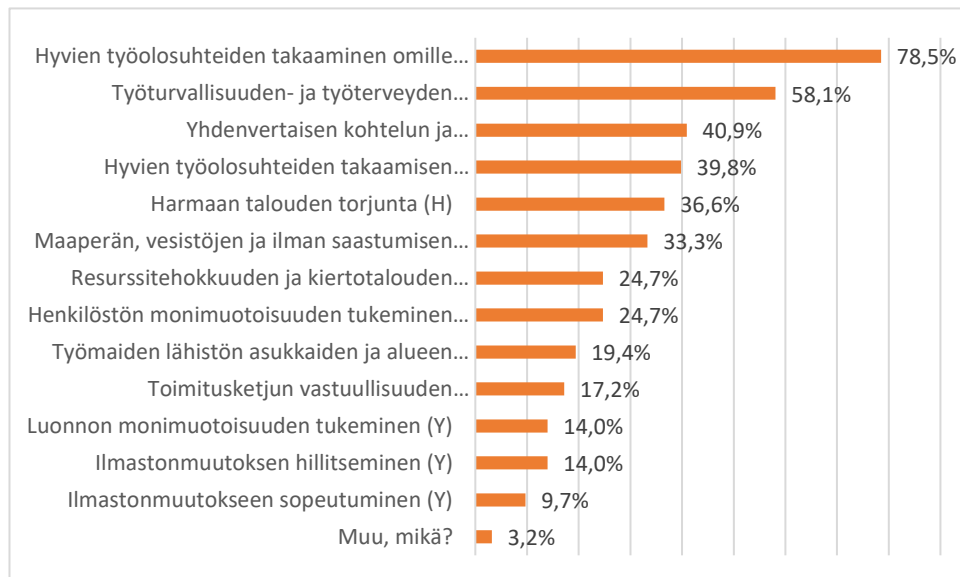
Toisena kilpailuasemaa mahdollisesti parantavana tekijänä nähtiin hallinnon läpinäkyvyys ja vastuullinen johtaminen. Eräs haastatelluista totesi tähän aiheeseen liittyvän esimerkiksi: ”se, miten vastuullisuusteemat on otettu huomioon yrityksen strategiassa tai miten vastuut ovat vastuutettu ylimpään johtoon asti.” Yritysvastuun tulisikin lähteä johdosta ja sen tulisi olla osa yrityksen strategiaa, jotta vastuullisuus pääsisi toteutumaan mahdollisimman hyvin. Myös alihankintaketjun vastuullisuuden osoittaminen ja siitä viestiminen nähtiin mahdollisena kilpailuetuna, sillä osa rakennusalan toimijoista suosii edelleen pitkiä alihankintaketjuja, joissa saattaa esiintyä työluvattomia työntekijöitä sekä heikkoja työoloja. Harmaan talouden karsiminen ja hyvien työolojen ja vastuullisen toiminnan todistaminen toimitusketjun koko pituudelta olisikin tärkeää myös toimeksiantaja yrityksen osalta.

Haastattelujen tulosten perusteella voidaan tiivistää, ulkoisten sidostyhmien näkevän tällä hetkellä, olennaisimpina vastuullisuusaiheina olevan päästöjen vähentämisen ja vähennysten kautta ilmastonmuutoksen torjumisen sekä ilmastonmuutokseen varautumisen. Myös erilaiset kiertotalousratkaisut ovat nousemassa yhä tärkeämpään asemaan. Luonnon monimuotoisuuden parantamiseen keskittyminen nähtiin aihepiirinä, joka tulee lähitulevaisuudessa olemaan hyvin tärkeä aihe rakennusosalalla. Haastattelujen perusteella

vaikutti kuitenkin siltä, että siihen liittyvät konkreettiset toimet näyttivät toistaiseksi puuttuvan. Yritysten työntekijöiden terveys, turvallisuus sekä toimitusketjun vastuullisuus osoittautuivat myös tärkeiksi vastuullisuusaiheiksi ja vastuullisuusraportointi nähdään myös tärkeänä ja jopa välttämättömänä työkaluna vastuullisen toiminnan todentamisessa ja viestittäessä yrityksen vastuullisuudesta.

5.2 Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille

Kyselyyn vastasi 93 henkilöä 272 henkilön perusjoukosta. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui 34%. Ojasalo ym. (2015, 104) mukaan kyselystä kerätty materiaali tulee analysoida tilastollisin menetelmin ja otannan perusteella kerätty tieto yleistetään koskemaan koko perusjoukkoa. Koska vastausprosentti oli verrannollisen korkea, voidaan olettaa otannan vastausten edustavan suhteellisen luotettavasti perusjoukon mielipidettä eli kyselyn tulokset voidaan yleistää edustamaan yrityksen henkilökunnan mielipidettä. Kysely salli vastaajien valita kolmesta viiteen kappaletta, heidän mielestään tärkeintä, vastuullisuusaihetta. Koska valittuja aiheita oli yhteensä 385 kappaletta ja vastaajia 93, jokainen vastaaja valitsi keskimäärin 4,14 heidän mielestään tärkeintä vastuullisuusaihetta. Kuvio 12 havainnollistaa, miten vastaukset ovat jakautuneet prosentuaalisesti eri vastuullisuusaiheiden välillä.

Kuvio 12: olennaisimmat vastuullisuusaiheet sisäisten sidosryhmien kannalta

Sisäiset sidosryhmät kokivat ”hyvien työolosuhteiden takaaminen omille työntekijöille” tärkeimmäksi vastuullisuusaiheeksi ja se valittiin 73 kertaa tärkeimpien vastuullisuusaiheiden

joukkoon. Toisin sanoen 78,5% kaikista vastanneista koki aiheen tärkeäksi. Toiseksi eniten vastauksia sai ”työturvallisuuden- ja työterveyden parantaminen”, joka keräsi 54 valintaa eli 58,1% vastanneista koki sen olennaiseksi aiheeksi. Kolmanneksi eniten vastauksia keräsi ”yhdenvertaisen kohtelu ja samojen mahdollisuuksien takaaminen kaikille työntekijöille”, joka oli 40,9% mielestä tärkeää ja keräsi näin 38 valintakertaa. Vastauksien perusteella voidaan huomata, että kaikki kolme tärkeimmiksi valittua vastuullisuusaluetta lukeutuu sosiaalisen vastuun alle ja nämä kaikki vastuullisuusaiheet koskevat yrityksen omiin työntekijöihin kohdistuvia vastuullisuusteemoja. Tämä voi johtua siitä, että omaa työntekeä koskevat aiheet ovat todennäköisesti henkilöstölle läheisimpiä vastuullisuusteemoja ja konkreettisimmin läsnä työntekijöiden arkipäivässä.

Neljänneksi tärkeimmäksi vastuullisuusaiheeksi nousi, myös sosiaalisen vastuun alle kuuluva, ”hyvien työolosuhteiden takaamisen vaatiminen toimittajilta- ja aliurakoitsijoilta”, jonka valitsi 39,8% eli 37 henkilöä vastanneista. Viidenneksi tärkeimmäksi teemaksi nousi taas hyvän hallintotavan alta ”harmaan talouden torjunta”, jonka valitsi 36,6% eli 34 kappaletta vastaajista. Voidaan todeta, että työntekijät ovat kiinnostuneet myös toimitusketjun hyvinvoinnista ja harmaan talouden karsimisesta. Kuudenneksi tärkeimmäksi aiheeksi valikoitui ”maaperän, vesistöjen ja ilman saastumisen estäminen”, joka valittiin tärkeimmäksi aiheeksi 31 kertaa ja sai näin 33,3% kaikista vastauksista. Voidaan huomata, että tämä oli ensimmäinen ympäristövastuun alle kuuluva teema. Seitsemännen sijan jakoivat ”henkilöstön monimuotoisuuden tukeminen” ja ”resurssitehokkuuden ja kiertotalouden parantaminen”, joista kumpikin valittiin 23 kertaa tärkeimpien aiheiden joukkoon eli sai 24,7% kaikista vastauksista.

Kahdeksanneksi eniten vastauksia (18 kpl ja 19,4%) sai sosiaalisen vastuun alle kuuluva ”työmaiden lähistön asukkaiden ja alueen käyttäjien huomioiminen: turvallisuus, melu, pöly, tärinä, väliaikaiset kulkureitit yms.” ja yhdeksännelle sijalle jäi hyvän hallintotavan alla oleva ”toimitusketjun vastuullisuuden kartoittaminen” 16 vastauksella eli 17,2%:lla. Yrityksen työntekijät arvottivat ”ilmastonmuutoksen hillitsemisen” ja ”luonnon monimuotoisuuden tukemisen” jaetulle kymmenennelle sijalle, sillä kumpikin aihepiiri valittiin 13 kertaa ja ne saivat näin 14,0% kaikista valintakerroista. Toiseksi vähiten ääniä sai ”ilmastonmuutokseen sopeutuminen”, joka valittiin vain 9 kertaa tärkeimpien aiheiden joukkoon kaikista 385:stä kerrasta ja sai näin vain 9,7% kaikista vastauksista. Vähiten ääniä, eli 3 kpl ja 3,2% saivat ”muu, mikä?” vaihtoehdot, joissa ei varsinaisesti ehdotettu mitään uusia vastuullisuusaiheita.

Tulosten perusteella voidaan huomata, että sisäiset sidosryhmät kokivat sosiaalisen vastuun alle kuuluvat vastuullisuuden aihepiirit tärkeimmiksi yrityksen liiketoiminnan kannalta. Omien työntekijöiden työolosuhteet, työturvallisuus ja yhdenvertainen kohtelu nousivat kärkisijoille, joita seurasivat hyvien työolosuhteiden takaaminen toimitusketjussa sekä harmaan talouden torjuminen. Henkilöstön monimuotoisuuden tukeminen koettiin myös

suhteellisen tärkeäksi. Ympäristövastuun aihepiirejä ei koettu kovinkaan tärkeiksi, mutta niistä tärkeimmäksi nousi saastumisen estäminen sekä resurssitehokkuuden ja kiertotalouden edistäminen. Työmaiden lähistön asukkaiden ja alueen käyttäjien huomioiminen ja toimitusketjun vastuullisuuden varistamista ei koettu myöskään kovin tärkeiksi aiheiksi, ja ilmastonmuutokseen varautuminen ja sen torjuminen, sekä luonnon monimuotoisuuden tukeminen olivat selvästi vähiten olennaisia vastuullisuusaiheita sisäisten sidosryhmien mielestä.

Jotta tuloksia olisi helpompi verrata ulkoisten sidosryhmien tulosten kanssa, kuviossa numero 13 on esitetty sisäisten sidosryhmien mielestä viisi olennaisinta vastuullisuusaihetta muunneltuna takaisin ESRS-standardien mukaisiksi nimikkeiksi.

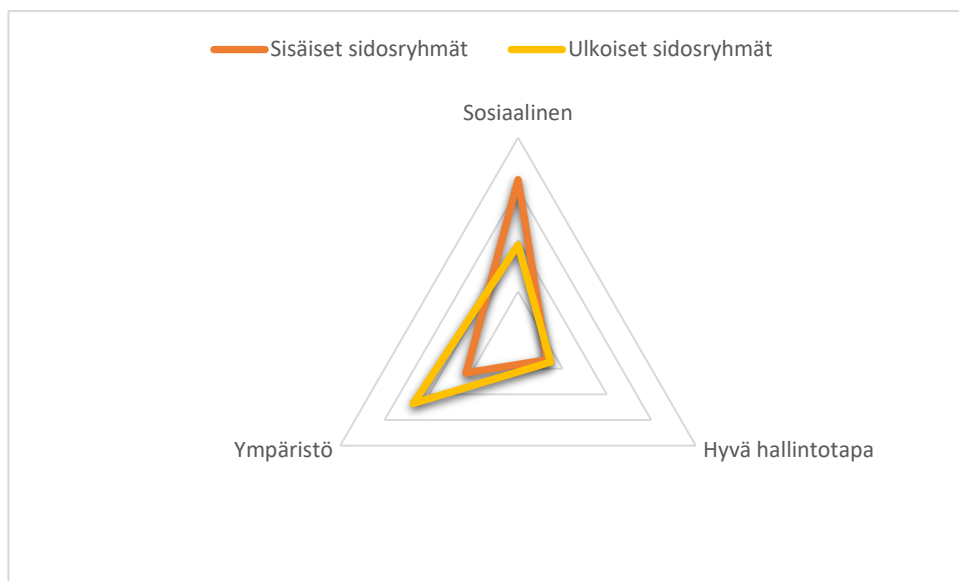
Ympäristövastuu	Sosiaalinen vastuu	Hyvä hallintotapa
E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt	S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille	G1: Toimitusketjun vastuullisuus
E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihensopeutumiseen liittyvät käytännöt	S1: Terveys ja turvallisuus	G1: Vastuulliset toimintatavat
E2: Saastuminen	S1: Työolosuhteet	G1: Harmaan talouden torjunta
E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit	S1: Monimuotoisuus indikaattorit	
E5: Resurssit ja kiertotalous	S2: Työntekijät arvoketjussa	
	S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt	

Kuvio 13: olennaisimmat vastuullisuusaiheet sisäisten sidosryhmien näkökulmasta muunneltuna ESRS-standardien nimikkeistön mukaisiksi

5.3 Sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien tulosten vertailu

Voidaan huomata, että ulkoisten ja sisäisten sidosryhmien tulosten väliltä löytyy jonkin verran yhteneväisyyksiä, mutta myös paljon eroavaisuuksia. Säteittäinen kuvio 14 kuvaa ulkoisten ja sisäisten sidosryhmien mielipiteiden jakautumista sosiaalisen vastuun, ympäristövastuun sekä hyvän hallintotavan välillä. Tulosten perusteella sisäiset sidosryhmät kokevat sosiaalisen vastuun painottamisen oleva toimeksiantajayrityksen toiminnan kannalta tärkeintä, kun ulkoisten sidosryhmien mielestä yrityksen tulisi painottaa enemmän ympäristövastuun alla olevia aihepiirejä.

Hyvä hallintotapa ei ole kovin vahvasti edustettuna kumpienkaan sidosryhmien tuloksissa, mikä saattaa johtua siitä, että hyvä hallintotapa ja taloudellinen vastuu ovat hyvin pitkälti sidoksissa sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen. Hyvän hallintotavan alle kuuluvat vastuullisuusaiheet ovat ehkä laajempia, eivätkä näyttäytyy yhtä konkreettisine, kuin muut vastuullisuuden osa-alueet. Sisäisten sidosryhmien kohdalla tämä voi johtua myös siitä, ettei heille suunnatussa kyselyssä ollut, kuin kaksi hyvää hallintotapaa koskevaa vaihtoehtoa.

Kuvio 14: ESG aiheiden painottuminen vastuullisuusaiheittain

Ulkoiset sidosryhmät painottivat eniten ilmastonmuutokseen liittyviä vastuullisuusaiheita, kun sisäisten sidosryhmien arvoasteikolla nämä teemat jäivät viimeisille sijoille.

Ilmastonmuutoksen estäminen ja siihen sopeutuminen ovat tärkeitä ulkoisille sidosryhmille, sillä lait, säädökset ja sidosryhmien paine vaativat niiltä mittavia toimia päästövähennysten osalta. On mahdollista, että yrityksen työntekijät eivät koe ilmastonmuutokseen liittyviä aiheita tärkeiksi johtuen siitä, että he eivät koe pystyvänsä itse vaikuttamaan näihin asioihin.

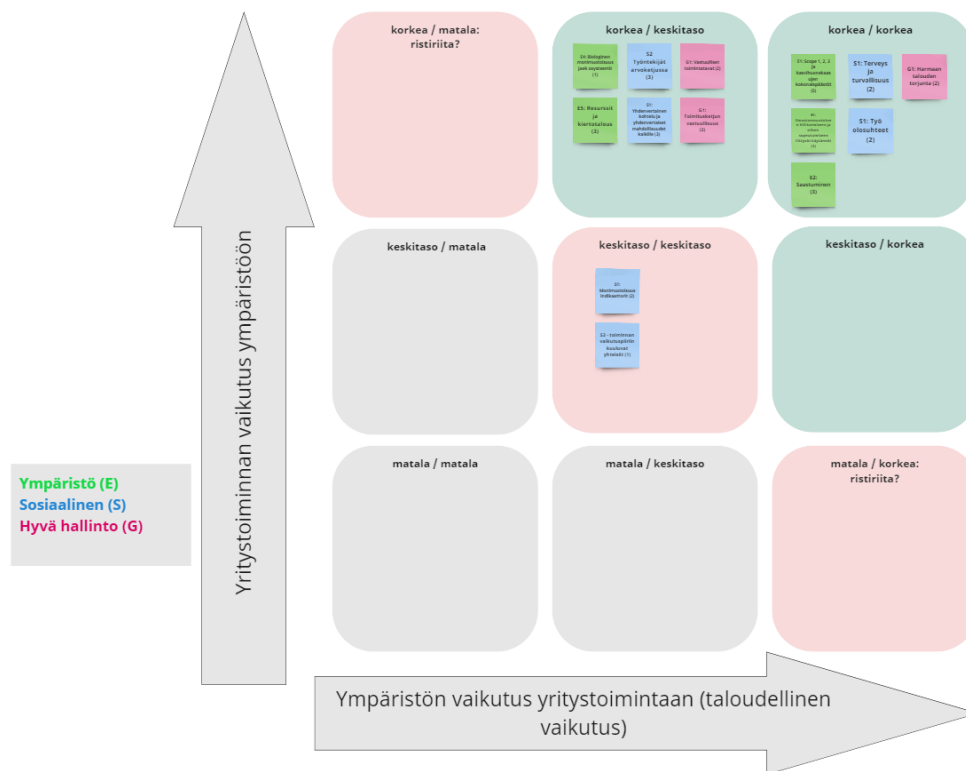
eivätkä koe niihin liittyviä toimia osaksi työarkeaan, toisin kuin taas paljon esillä olevat työterveyteen ja turvallisuuteen liittyvät aiheet.

Sisäiset sidosryhmät kokivat tärkeimmiksi vastuullisuusaiheiksi hyvien työolojen takaamisen omille työntekijöille, terveyden ja turvallisuuden, yhdenvertaisen kohtelun sekä samojen mahdollisuuksien takaamisen kaikille työntekijöille. Ulkoisten sidosryhmien haastatteluista kävi ilmi, että ne kokevat myös nämä sosiaalisen vastuun piiriin kuuluvat aiheet tärkeiksi, mutta samalla ne usein ajattelevat, että hyvien työolosuhteiden sekä työturvallisuuden- ja terveyden tulisi jo lähtökohtaisesti olla hyvällä tasolla. Tästä syystä yritysten tulisi keskittyä enemmän ympäristövastuun piiriin kuuluviin aiheisiin, jotka ovat alalla suhteellisen uusia ja ajankohtaisia teemoja, ja joihin rakennusalalla ei ole vielä kovinkaan paljon panostettu. Ulkoiset sidosryhmät painottivat myös hieman sisäisiä sidosryhmiä enemmän toimitusketjun vastuullisuuden tärkeyttä, vaikka myös sisäiset sidosryhmät kokivat esimerkiksi harmaan talouden torjunnan ja arvoketjussa toimivien työntekijöiden hyvät työolot tärkeiksi aihepiireiksi.

Yhteenvedon voidaan todeta, että ulkoisilla ja sisäisillä sidosryhmillä on osittain eriävät mielipiteet siitä, mitkä vastuullisuusaiheet ovat yrityksen toiminnan kannalta olennaisia. Ulkoiset sidosryhmät painottavat ympäristövastuun tärkeyttä, kun sisäiset sidosryhmät taas sosiaalisen vastuun tärkeyttä. Yrityksen tulisi kuunnella kumpiakin sidosryhmiä ja ottaa niiden tarpeet huomioon, jotta se pystyäkseen tuottamaan arvoa kummallekin sidosryhmälle.

5.4 Olennaisuusanalyysin tulokset olennaisuusmatriisiin muodossa

Olennaisuusanalyysin tuloksien esitystavaksi valittiin olennaisuusmatriisi, joka antaa kuvan kaksinkertaisesta olennaisuudesta. Tulokset on havainnollistettu matriisilla kuviossa 15.

Kuvio 15: tulokset olennaisuusmatriisin muodossa

Olennaisuusanalyysissä niin taloudellisen olennaisuuden, kuin vaikutusten olennaisuuden kannalta korkeiksi vastuullisuusaiheiksi määritettiin ympäristövastuun alta E1: Scope 1, 2, 3 ja kasviuonekaasujen kokonaispäästöt, E1: Ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt sekä E2: Saastuminen. Sosiaalisen vastuun alta olennaisuudeltaan korkeiksi nousivat S1: Terveys ja turvallisuus sekä S1: Työolosuhteet, ja hyvän hallintotavan alta G1: Harmaan talouden torjunta.

Ilmastomuutokseen liittyvät aiheet nousivat olennaisiksi, sillä olennaisuuspisteityksen mukaan niiden vaikutusten mittakaava on korkea, laajuus globaali ja vaikutukset on erittäin vaikea korjata, sillä ilmastomuutoksen suuntaa on vaikea kääntää. Mahdollisen saastumisen mittakaava on korkea ja laajuus todennäköisesti vain keskitasoinen, sillä toimeksiantajan työmaa-alueet ovat yleensä verrattain pieniä, joten vaikutuksetkaan eivät todennäköisesti leviäisi suurelle alueelle. Toisaalta saastuminen saattaa olla pahimmillaan peruuttamatonta, mikä nostaa sen olennaisimpien vastuullisuusaiheiden joukkoon. Kummatkin aihepiirit ovat taloudelliselta olennaisuudeltaan kriittisiä, sillä sidosryhmät vaativat ilmastomuutoksen estämistä ja siihen sopeutumista. Mainehaitat ja tästä johtuvat taloudelliset haitat taas voivat olla suuret vakavan saastumisonnettomuuden sattuessa.

Työterveyden ja -turvallisuuden sekä hyvien työolosuhteiden vaikutusten laajuus taas on olennaisuudeltaan keskitasoa, sillä vaikutukset koskevat lähinnä yrityksen henkilöstöä sekä heidän perhepiiriään. Tietysti myös ulkopuoliset henkilöt saattavat joutua yrityksen toiminnan vaikutuksen piiriin esimerkiksi huonosti rajatusta työmaa-alueesta johtuen. Vaikutusten mittakaava on kummassakin tapauksessa kuitenkin absoluuttinen, sillä mahdollisten vakavien loukkaantumisien tai kuolemantapauksien vaikutukset ovat mittaamattomia sekä uhrin, että heidän läheistensä näkökulmasta. Etenkin terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat saattavat olla peruuttamattomia esimerkiksi työtapaturmien osalta. Taloudelliselta näkökannalta hyvät työolosuhteet, työturvallisuus sekä työhyvinvointi ovat olennaisia aiheita, sillä työntekijöitä voi olla vaikea palkata sekä sitouttaa, jos nämä perusasiat eivät ole hyvällä tasolla. Myös ulkoisten sidosryhmien luottamus yritykseen sekä halu tehdä yhteistyötä sen kanssa saattaa kadota, jos esille nousee työolosuhteisiin tai työturvallisuuteen liittyviä rikkomuksia. Hyvinvoivat työntekijät viihtyvät pitkään yrityksessä ja sairastavat vähemmän, mikä on taloudelliselta kannalta myös olennaista, sillä yritys säästyy rekrytointi-, koulutus sekä sairausajankorvauskuluilta. Onkin hyvin oleellista varmistaa hyvät työolosuhteet työntekijöille sekä varmistaa työntekijöiden terveys ja turvallisuus työpaikalla.

Harmaan talouden torjunta on myös toimeksiantajayrityksen toiminnan kannalta olennaista, sillä aihe liittyy sekä omien työntekijöiden työolosuhteisiin, että toimitusketjun vastuullisuuteen. Harmaan talouden torjunnan vaikutusten mittakaava on korkea, vaikutukset laajalle levinneet ja vaikutukset erittäin vaikea korjata. Tämä johtuu siitä, että harmaa talous vääristää markkinoita ja vaikuttaa näin koko rakennusalaan. Se vaikuttaa myös toimitusketjun työntekijöiden hyvinvointiin sekä laajemmalla tasolla myös maksettujen tai maksamattomien verojen kautta koko yhteiskuntaan. Harmaan talouden torjunnan taloudellinen olennaisuus on myös kriittisellä tasolla, sillä niin työntekijät sekä muut sidosryhmät hyvin todennäköisesti karttaisivat yritystä, mikäli rikkomuksia aiheen osalta tulisi esille.

Seuraavaksi olennaisimmat vastuullisuusaiheet olivat yritystoiminnan vaikutuksien osalta sen ympäristöön korkeita, sekä ympäristön vaikutuksilta yritystoimintaan keskitasoisia. Tähän kategoriaan kuuluvat ympäristövastuun alta E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit sekä E5: Resurssit ja kiertotalous ja sosiaalisen vastuun alta S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille sekä S2: Työntekijät arvoketjussa. Hyvän hallintotavan alta kategoriaan määritettiin pisteytyksen perusteella G1: Vastuulliset toimintatavat sekä G1: Toimitusketjun vastuullisuus.

Työntekijät arvoketjussa ja toimitusketjun vastuullisuus liittyvät paljon harmaan talouden torjuntaan sekä hyvien työolojen takaamiseen ja ne ovat näin vaikutusten olennaisuuden kannalta tärkeitä asioita. Taloudelliselta näkökannalta katsottuna aiheet ovat olennaisia myös sen tähden, että ulkoiset sidosryhmät vaativat tietoa yhä enenevässä määrin myös yritysten

toimitusketjusta. Rikkomukset toimitusketjussa voivat tuoda myös mainehaittaa ja näin aiheuttaa epäluottamusta ihmissuhteissa, joka saattaa johtaa yhteistyön lopettamiseen esimerkiksi asiakkaiden tai lainan- ja luotonantajien taholta. Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille ovat vaikutustensa kannalta absoluuttisia, sillä se, miten henkilöstöä kohdellaan töissä tai palkkausvaiheessa vaikuttaa koko alaan sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Yhdenvertaisen kohtelun puute on vaikutuksiltaan pitkäaikaista, sillä se vaikuttaa henkilöiden mahdollisuuksiin työllistyä, saada työkokemusta sekä heidän tulotasoonsa, että etenemismahdollisuuksiinsa urallaan. Aihe on olennaista myös taloudelliselta näkökannalta, sillä väestö tulee monimuotoistumaan yhä kasvavassa määrin, joten yrityksen tulisi kyetä hyödyntämään monimuotoisen henkilöstön vahvuudet, jotta se pysyy kilpailukykyisenä myös tulevaisuudessa.

Vaikutuksiltaan biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien mittakaava on korkea, sillä luontokato vaikuttaa koko elinympäristöömme ja näin myös hyvinvointiimme. Yrityksen toiminnasta johtuen vaikutusten laajuus on myös laajalle levinnyt, sillä yrityksen tulee ottaa huomioon esimerkiksi sen käyttämien materiaalien alkuperästä sekä niiden toimituksesta aiheutuvat vaikutukset luontokatoon. Myös taloudelliselta näkökannalta biologisen monimuotoisuuden tukeminen on olennaista, sillä lainsäädäntöä tullaan varmasti tiukentumaa ja sidosryhmien vaatimukset kasvamaan monimuotoisuuden tukemisen osalta. Yritys voisi nähdä luonnon monimuotoisuuden tukemisen myös positiivisena mahdollisuutena ja luoda yritystoimintaa monimuotoisuuden lisäämisen ympärille.

Resurssien ja kiertotalouden vaikutus taas on mittakaavaltaan absoluuttinen, sillä neitseellisistä raaka-aineista alkaa olla pulaa ja niiden käyttö kuormittaa liikaa ympäristöä. Resurssien ja kiertotalouden vaikutukset ovat laajalle levinneet, sillä yritystoiminnan käyttämiä materiaaleja tuotetaan maailmanlaajuisesti ja pula raaka-aineista vaikuttaa globaalilla tasolla. Resurssien käytön vaikutuksia on erittäin vaikea korjata, sillä neitseellisten raaka-aineiden määrä on rajallista ja tästä johtuen yritysten tulisikin keskittyä kiertotalouden lisäämiseen liiketoimintamalleissaan. Materiaalien hinnat ovat nousseet ja tulevat hyvin todennäköisesti yhä nousemaan resurssipulan sekä tiukentuvien lainsäädösten myötä. Tästä johtuen kiertotalouden ratkaisujen, kuten materiaalien uudelleenkäytön ja kierrätysmateriaaleista valmistettujen tuotteiden ja materiaalien käyttöönotto mahdollisimman pian on taloudelliselta näkökannalta erittäin olennaista.

Kolmanneksi olennaisimpaan kategoriaan eli taloudellisilta vaikutuksiltaan korkeiksi ja ympäristövaikutuksiltaan keskitasoisiksi vastuullisuusaiheiksi ei määritetty yhtään aiheutta. Sekä taloudellisilta-, että ympäristövaikutuksiltaan keskitasolla olevat aiheet taas sisälsivät sosiaalisen vastuun alle kuuluvat S1: (henkilöstön) monimuotoisuus indikaattorit sekä S3: toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt. Vaikka monimuotoisuusindikaattorit eivät nousseet kovin korkealle olennaisuusanalyyseissä, tulee ottaa huomioon, että ne valikoituivat

silti neljätoista olennaisimman aiheen joukkoon. On myös hyvä havaita, että henkilöstön monimuotoisuus kulkee käsi kädessä erittäin olennaiseksi aiheeksi nousseen ”yhdenvertaisen kohtelun ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien mahdollistamisen kaikille” kanssa.

Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt tulisi myös huomioida yrityksen toiminnassa, sillä yrityksen vaikutukset näihin yhteisöihin ovat korkeat, laajalle levinneet ja vaikutukset erittäin vaikea korjata. Vaikutusten laajuus tulee koko toimitusketjun vaikutusten laajuudesta, mutta myös yrityksen oma toiminta vaikuttaa vahvasti useisiin yhteisöihin, sillä rakentaminen tapahtuu usein asutusalueella sekä kaupunkiympäristössä. Suhteet vaikutuspiiriin kuuluviin yhteisöihin ovat tärkeitä ja yhteisöjä tulisikin kuunnella ja ottaa heidän tarpeensa huomioon. Yrityksen tulisikin varmistaa mahdollisimman turvallinen ja vähän päästöjä (mukaan lukien melu-, värinä- ja pölypäästöt) aiheuttava ympäristö työmaiden läheisyydessä.

Olennaisuusanalyysin perusteella ei noussut esille jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä, mikä voidaan havaita kuvioista 15. Jännitteiden puute käy ilmi siitä, että yksikään vastuullisuusaihe ei lukeudu yritystoiminnan vaikutuksilta korkeaan ja ympäristön vaikutuksilta matalaan, tai päinvastoin olevaan kategoriaan. Voidaan siis olettaa, että toimeksiantajayrityksen toiminnan vaikutus sen ympäristöön on vahvasti sidoksissa sen taloudelliseen menestymiseen. Tästä johtuen vastuullisen liiketoiminnan kehittäminen onkin ehdottoman tärkeää.

Jännitteitä syntyi kuitenkin eri sidosryhmien välille, sillä sisäiset sidosryhmät kokivat sosiaalisen vastuun olevan hyvin tärkeä aihepiiri, kun ulkoiset sidosryhmät taas kokivat ympäristövastuun alle kuuluvien aiheiden olevan olennaisimpia vastuullisuusaiheita yrityksen toiminnan kannalta. Toisaalta ulkoiset sidosryhmät kokivat myös sosiaalisen vastuun aihepiirit tärkeiksi, mutta saattavat olettaa sosiaalisen vastuun alle kuuluvien teemojen, kuten työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin olevan lähtökohtaisesti jo suhteellisen hyvällä tasolla Suomessa. Ympäristövastuu saatetaan nähdä tärkeämpänä aihepiirinä, sillä uudet lait, asetukset sekä toimeksiantajan sidosryhmät luovat painetta edistää ympäristövastuuta.

Tulosten perusteella voidaan myös huomata, että kaikki neljätoista ulkoisten sidosryhmien esiin nostamamaa vastuullisuusaihetta ovat toimeksiantajayrityksen liiketoiminnan kannalta olennaisia. Etenkin ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen varautumiseen, saastumisen estämiseen, työterveyden- ja turvallisuuden sekä hyvien työolojen takaamiseen sekä harmaantalouden torjumiseen tulisi panostaa. Kiertotalouteen panostaminen on tärkeää raaka-aineiden kustannusten noustessa ja kiertotalouteen perustuvien ratkaisujen kehittäminen ja tarjoaminen saattaisi myös tuottaa markkinaetua toimeksiantajayritykselle tulevaisuudessa. Myös luontokadon estäminen ja luonnon monimuotoisuuden parantaminen erilaisilla luontopohjaisilla ratkaisuilla voitaisiin nähdä hyvänä mahdollisuutena saada kilpailuetua sekä kasvattaa tai luoda täysin uutta liiketoimintaa. Toimitusketjun vastuullisuus,

ja näin myös työntekijöiden työolot arvoketjussa ovat tärkeitä aiheita, jos yritys tahtoo toimia todella vastuullisesti. Toisaalta esimerkiksi yhdenvertainen kohtelu ja monimuotoisuusindikaattorien asettaminen ja seuranta saattaisivat nostaa yrityksen imagoa työntekijänä ja avoin ja suvaitseva työilmapiiri saattaisi myös houkutella monimuotoisempaa, osaavaa henkilöstöä yrityksen palvelukseen.

5.5 Olennaisimmat vastuullisuusaiheet ja olennaisuusanalyysin sykli

Kuten menetelmällisiä ratkaisuja käsittelevässä kappaleessa kuvattiin, olennaisuusanalyysin tulokset esitettiin toimeksiantajayrityksen johtoryhmälle, joka valitsi yritystoiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet, joiden joukkoon valikoitui viisi aiheita: E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, E5: Resurssit ja kiertotalous, S1: Terveys ja turvallisuus, S1: Työolosuhteet ja G1: Vastuulliset toimintatavat. Nämä aiheet on määritetty yrityksen strategisiksi vastuullisuusaiheiksi ja nämä aiheet tulevat ohjaamaan yrityksen yritysvastuun kehittämistä. Strategiset vastuullisuusaiheet on esitetty kuviossa numero 16 muiden olennaisten vastuullisuusaiheiden joukossa ja ne on esitetty kuviossa turkoosilla pohjalla. Teemoja ei tulla käsittelemään yrityksen viestinnässä niiden ESRS-standardien mukaisilla nimikkeillä, mutta aiheiden kehittäminen yritystoiminnassa tulee perustumaan standardin määrittämiin toimenpiteisiin ja vastuullisuutta tullaan mittaamaan standardien asettamien mittareiden mukaisesti. Näin myös vastuullisuusraportointi tulee perustumaan numeraalisille mittareille ja se tulee olemaan ESRS-standardien mukaista.

Kuvio 16: yrityksen olennaisimmat vastuullisuusaiheet sekä strategiset vastuullisuusaiheet

Kolme valituista aiheista, eli E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, S1: Terveys ja turvallisuus sekä S1: Työolosuhteet oli olennaisuusanalysissä määritetty olennaisuudeltaan korkeiksi sekä yritystoiminnan vaikutuksien kannalta ympäristöön, että ympäristön vaikutuksien kannalta yritystoimintaan. E5: Resurssit ja kiertotalous sekä G1: Vastuulliset toimintatavat oli taas määritetty yritystoiminnan vaikutuksilta ympäristöön korkeiksi ja ympäristön vaikutuksilta yritystoimintaan keskitasolla olennaisuudeltaan oleviksi aiheiksi. Johtoryhmä perusteli päätöstään sillä, että valitut aiheet olivat linjassa kehitteillä olevan, yrityksen uuden strategian kanssa. Kaikki neljätoista sidosryhmien tärkeimmiksi valitsemaa aihetta herätti keskustelua ja niistä jokainen koettiin tärkeäksi. Etenkin työntekijöiden tasa-arvoinen kohtelu ja henkilöstön monimuotoistuminen nousivat esille keskusteluissa, mutta ne eivät lopulta kuitenkaan valikoituneet niin kutsuttujen strategisten vastuullisuusaiheiden joukkoon.

Valitut, strategiset vastuullisuusaiheet sisälsivät sekä ulkoisten, että sisäisten sidosryhmien korkeimmiksi arvottamia vastuullisuusaiheita. Johtoryhmän valitsemista teemoista S1:

Terveys ja turvallisuus sekä S1: (omien työntekijöiden) Työolosuhteet olivatkin sisäisten sidosryhmien mielestä yrityksen toiminnan kannalta tärkeimpiä vastuullisuusaiheita. Ulkoiset sidosryhmät painottivat ympäristövastuun alle kuuluvia vastuullisuusaiheita ja johtoryhmä valitsikin E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt tärkeimmäksi vastuullisuusaiheeksi. Johtoryhmä koki päästöjen laskennan, vähentämisen sekä hiilineutraaliuteen vuoteen 2035 mennessä johtavan tiekartan suunnittelun erittäin tärkeäksi, jotta yritys pystyy säilyttämään kilpailukykyänsä sekä vastaamaan ulkoisten sidosryhmien paineeseen sekä kehittämään toimintaansa hiilineutraaliin suuntaan. Päästöjen vähentämisen katsottiin myös kulkevan käsikädessä ilmastonmuutosta ehkäisevien toimien kanssa. Myös E5: Resurssit ja kiertotalous nousi yrityksen johdon mielestä yhdeksi olennaisimmista aiheista, sillä resurssien hintojen nousu tulee vaikuttamaan alaan ja kiertotaloutta tehostamalla pystytään vaikuttamaan hyvin paljon rakentamisesta aiheutuvien jätteen määrän pienenemiseen sekä ilmastonmuutoksen ja luontokadon toruntaan.

Vastuulliset toimintatavat valikoituivat strategisten vastuullisuusaiheiden joukkoon sen sisällön kattavuudesta johtuen ja aiheen katsottiin toimivan pohjana vastuullisuuden strategiselle johtamiselle, sillä vastuullisuus saisi olla erillinen osa liiketoimintaa, vaan sen tulisi olla ottaa huomioon jokaisessa tehdyssä päätöksessä. Sekä sisäiset, että ulkoiset sidosryhmät kokivat toimitusketjun vastuullisuuden tärkeäksi yrityksen toiminnan kannalta, ja aihe ei jäänyt myöskään johtoryhmältä huomaamatta ja he kokivat aiheen hyvin olennaiseksi. Aihe ei kuitenkaan valikoitunut strategisten vastuullisuusaiheiden joukkoon, mutta sen katsottiin kuuluvan osaksi vastuullisia toimintatapoja, ja johtoryhmän mukaan yrityksen tavoitteena on tulevaisuudessa keskittyä sen toimitusketjunsä vastuullisuuden varmentamiseen.

Vaikka yritys tulee keskittymään vastuullisen liiketoimintansa kehittämisessä erityisesti näihin tärkeimmiksi valittuihin, strategiaan vastuullisuusaiheisiin, yrityksen tulisi kuitenkin raportoida kaikista sen olennaiseksi määrittämistä vastuullisuusaiheista. Toisin sanoen yrityksen tulisi raportoida vähintään olennaisuusanalyysissä esille nousseista, 14 vastuullisuusaiheesta, mikä tarkoittaa myös tarvetta asettaa tarpeelliset vastuullisuuden mittarit ja vastuullisuustavoitteiden toteutumisen aktiivista seuranta. Ympäristövastuun alta yrityksen tulisi siis raportoida seuraavat vastuullisuusaiheet: E1: Scope 1, 2, 3 ja kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt, E1: Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät käytännöt, E2: Saastuminen, E4: Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemit sekä E5: Resurssit ja kiertotalous. Sosiaalinen vastuun alta raportoitavia aihepiirejä ovat S1: Yhdenvertainen kohtelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille, S1: Monimuotoisuus indikaattorit, S1: Terveys ja turvallisuus, S1: Työolosuhteet, S2: Työntekijät arvoketjussa ja S3: Toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvat yhteisöt. Hyvän hallintotavan alta tulisi taas raportoida G1: Harmaan talouden torjunta, G1: Vastuulliset

toimintatavat sekä G1: Toimitusketjun vastuullisuus. Raportoitavat, olennaisimmat vastuullisuusaiheet on esitetty kuviossa numero 16.

Kun olennaisimmat vastuullisuusaiheet oli valittu, johtoryhmä päätti vielä, kuinka usein olennaisuusanalyysiä tullaan toteuttamaan. Keskustelun jälkeen olennaisuusanalyysin sykli päätettiin yhdistää yrityksen strategian päivityksen yhteyteen, jonka toimeksiantaja tekee noin kahden ja kolmen vuoden välein. Pienenpää päivitystä päätettiin tehdä vuositasolla ja reagoida tarvittaessa mahdollisiin toimintaympäristön muutoksiin.

5.6 Vastuullisuusraportoinnin tarpeellisuus ja ESRS-standardin vaikutukset vastuullisuusraportointiin

Kaikki ulkoisten sidosryhmien edustajat kokivat vastuullisuusraportoinnin tärkeäksi. Raskaampi kestävyysraportointidirektiivin eli CSRD-direktiivin mukainen raportointi on tulossa pian keskiuurille yrityksille pakolliseksi, ja etenkin haastateltu rakennusalan järjestön edustaja koki direktiivin mukaiseen raportointiin valmistautumisen erittäin tärkeäksi: ”Jos 2026 pitäisi raportoida 2025 tiedot, niin raportointi tulee tehdä ehdottomasti jo CSRD-standardien mukaan.” Toisaalta osa ulkoista sidosryhmistä, etenkin tilaajapuolelta, toivoi tiivistä raporttia, josta kävisi nopeasti selville yrityksen vastuullisuustavoitteet ja niissä onnistuminen. Yrityksen kannalta voisikin olla hyvä julkaista myös tiivistelmä vastuullisuusraportista, tai julkaista raportti sellaisessa muodossa, jossa tärkeimmät asiat on nostettu selkeästi esille ja aihetta tarkentavat lisätiedot löytyvät tekstimuodossa.

Yrityksen on hyvä valmistautua julkaisemaan ESG-tietoja myös toimitusketjustaan ja yrityksen tulisikin aloittaa kommunikoidaan vastuullisuustavoitteistaan toimitusketjulle mahdollisimman pian, ja alkaa näin valmistella sidosryhmiään tuleviin vastuullisuusraportointivaatimuksiin. Koska etenkin pienille aliurakoitsijoille vastuullisuusraportointi voi olla hyvin raskasta, toimeksiantaja voisi luoda yksinkertaisen vastuullisuusraportointipohjan, johon urakoitsijat ja toimittajat voisivat täyttää kaikki tarpeelliset tiedot vastuullisuudestaan, jos ne eivät vielä julkaise omaa vastuullisuusraporttiaan. Toimitusketjun vastuullisuustietojen keräämiseen valmistautuminen on tärkeää, sillä haastatellut tilaajien edustajat uskovat, että he tulevat vaatimaan tietoja urakoitsijoidensa toimitusketjun vastuullisuudesta ehkä jo kahden vuoden sisällä, mutta viimeistään kolmen-viiden vuoden sisällä. Myös haastatellut lainan- ja luotonantajan edustajat näkevät toimitusketjun läpinäkyvyyden olevan erittäin tärkeää yrityksen vastuullisuuden todentamisen kannalta. Esitettyjen tulosten pohjalta johtoryhmä päätti aloittaa valmistautumisen ESRS-standardin mukaiseen raportointiin ja julkaista standardeja mukailevan raportin ensimmäisen kerran vuonna 2024, vuoden 2023 tiedoista.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä kehittämistyössä haettiin vastauksia kolmeen eri tutkimuskysymyksen: Mitkä ovat tärkeimmät vastuullisuusaiheet toimeksiantajan yritystoiminnan kannalta? Voidaanko olennaisuusanalyysiä käyttää vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä? Onko toimeksiantajan liiketoiminnan ja sen toiminnasta johtuvien yhteiskunnallisten vaikutusten välillä jännitteitä? Osoittautui, että sidosryhmäteoriaan ja vastuullisen liiketoiminnan teoriaan pohjautuva olennaisuusanalyysi tarjosi toimivan viitekehyksen etsittäessä vastauksia näihin tutkimuskysymyksiin. Muodostamani olennaisuusanalyysimalli osoittautui myös oivalliseksi tavaksi tutkia olennaisimpia vastuullisuusaiheita sekä kehittää toimeksiantajaorganisaation vastuullista liiketoimintaa sekä vastuullisuusraportointia.

Kehittämistyö toteutettiin tapaustutkimuksena, joka soveltui hyvin tehtävään, sillä kehittämistyössä haluttiin ymmärtää organisaation sidosryhmien tarpeita sekä määrittää toimeksiantajalle sen toiminnan kannalta olennaisimmat vastuullisuusaiheet, joita se voi käyttää vastuullisuutensa sekä vastuullisuusraportointinsa kehittämisen apuna. Tavoitteena ei kuitenkaan ollut lähteä vielä kehittämään toiminnan vastuullisuutta kehittämistyön puitteissa. Yhdistelmä Euroopan kestävän kehityksen standardien vedoksen mukaisesta olennaisuusanalyysistä yhdistettynä Garst ym. vuonna 2022 esittämästä olennaisuusanalyysimallista toimi hyvin tutkimuksen vaiheita ohjaavana pohjana ja auttoi suunnittelemaan parhaiten kuhunkin vaiheeseen sopivat tutkimustavat.

Sidosryhmien jakaminen sekä sisäisiin, että ulkoisiin sidosryhmiin Freemanin (1984) ja Gibsonin (2000) tapaan sekä vaikutuksen kohteena oleviin sidosryhmiin ja vastuullisuusraportin käyttäjiin ESRS-standardin mukaisesti auttoi minua määrittelemään yrityksen tärkeimmät sidosryhmät. Yhdistämällä eri teorioita sain määritettyä sekä yrityksen toiminnan, että vastuullisuusraportoinnin kannalta merkittävimmät sidosryhmät. Mielestäni oli mielenkiintoista tutkia, miten useamman jaottelutavan käyttö toi esiin sidosryhmien erilaiset, usein moninaiset roolit, sekä erilaiset tarpeet vastuullisuusraportoinnin osalta.

Garst ym. (2022) niin kutsuttu paradoksilogiikka osoittautui myös toimivaksi teoriapohjaksi tutkittaessa olennaisimpien vastuullisuusaiheiden muodostamia jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä. Yllättävää kyllä, suurempia jännitteitä ei löytynyt, mikä mielestäni tulos kertoo siitä, että yrityksen toiminta on hyvin riippuvaista sen ympäristön vaikutuksista yritystoimintaan ja yrityksen vaikutukset ympäristöön vaikuttavat myös yrityksen taloudelliseen menestykseen. Vaikka jännitteitä yrityksen liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä ei havaittukaan, ulkoisten ja sisäisten sidosryhmien mielipiteet erosivat toisistaan osittain tutkittaessa, mitkä vastuullisuusaiheet ovat toimeksiantajayrityksen toiminnan kannalta olennaisimpia.

Kehittämistyön tulokset näyttäisivätkin olevan samaan suuntaiset Atkin & Skitmore (2008) tutkimuksen kanssa, sillä myös he törmäsivät eri sidosryhmien eettisten vaateiden väliseen ristiriitaan tutkiessaan vastuullisuutta rakennusalalla.

Tulosten perusteella ulkoiset sidosryhmät kokivat ympäristövastuuseen liittyvät aiheet kaikista tärkeimmiksi, ja erityisesti ilmastonmuutokseen ja päästöihin liittyvät aiheet nousivat haastatteluissa esille. Ulkoisten sidosryhmien haastattelujen tulokset eivät olleet kovin yllättäviä, sillä ympäristövastuuseen liittyvät aiheet ovat olleet paljon esillä viime vuosien aikana niin yleisessä keskustelussa, kuin myös rakennusalalla. Rakennusalan vaikutukseen ilmastonmuutoksen vauhdittajana on herätty ja kaupungit ovat asettaneet itselleen yhä tiukempia hiilineutraaliustavoitteita. Lait ja säädökset ovat alkaneet velvoittamaan myös yhä useampia yksityisessä omistuksessa olevia yrityksiä tekemään päästövähennyksiä ja sidosryhmät ovat alkaneet vaatia yhä enenemässä määrin kaiken kokoisia toimijoita ottamaan vastuun omista ympäristövaikutuksistaan. Tulokset ovat linjassa Atkin & Skitmore (2008, 550), sillä vastuullisuusvaateet organisaatioiden ulkoisille sidosryhmille rakennusalalla on heidän mukaansa tullut pitkälti säädösten ja lainsäädännön kautta.

Toimeksiantajayrityksen sisäiset sidosryhmät painottivat puolestaan enemmän sosiaaliseen vastuuseen liittyviä teemoja, kuten hyvien työolojen takaamista omille työntekijöille sekä työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin lisäämistä. Myöskään nämä kyselytutkimuksen tulokset eivät olleet kovin yllättäviä, sillä saattoi olla odotettavissa, että yrityksen työntekijät saattaisivat painottaa heidän omaa hyvinvointiinsa liittyviä vastuullisuusaiheita. Tulokset ovat ymmärrettäviä, sillä työhyvinvointiin ja työturvallisuuteen liittyvät asiat ovat erittäin tärkeitä ja osa työntekijöiden jokapäiväistä työarkea. Sosiaalisen vastuun tärkeys sisäisten sidosryhmien piirissä voi johtua myös siitä, että rakennusala yleisesti on edelleen valitettavasti tunnettu harmaasta taloudesta sekä huonoista työoloista, ja hyvien ja turvallisten työolojen takaamisen jatkaminen sekä omille, että toimitusketjun työntekijöille on tärkeää. Olisin kuitenkin odottanut ympäristövastuuseen liittyvien aihepiirien nousevan hieman korkeammalle työntekijöiden arvoasteikolla, sillä ne ovat niin vahvasti esillä jokapäiväisessä uutisoinnissa. Koen etenkin ilmastonmuutosta koskevien aihepiirien jäännin vähiten tärkeiden aiheiden joukkoon hieman yllättäväksi. Toisaalta sisäisten sidosryhmien tulokset ovat myös linjassa Atkin & Skitmore (2008, 550) tutkimuksen kanssa, sillä heidän mukaansa rakennusalalla on korostettu vahvemmin sisäisiä sidosryhmäsuhteita, ja ulkoisten sidosryhmäsuhteiden on katsottu kuuluvan enemmän virkamiesten kontolle lainsäädännön kautta. Sisäiset sidosryhmät saattavat siis kokea työmaatoimintaan ja hankintaan liittyvien asioiden olevan heidän omassa vaikutuspiirissään ja olettaa, että lainsäädäntö määrittää, mitä ilmastonmuutokseen liittyviä toimia yrityksen tulee noudattaa.

Sekä sisäiset, että ulkoiset sidosryhmät kokivat myös toimitusketjun vastuullisuuden sekä harmaan talouden torjunnan erittäin tärkeiksi vastuullisuusteemoiksi. Tämä kertoo mielestäni

siitä, että alan organisaatiot ovat ymmärtäneet, etteivät he ole enää vastuussa vain omasta toiminnastaan, vaan koko avoketjunsu vastuullisuudesta. Toimitusketjun vastuullisuuden todentaminen luo myös rakennusalalla painetta tutkia aliurakoitsijoiden sekä materiaalintoimittajien toimintatapoja, sekä lisätä läpinäkyvyyttä koko toimitusketjun kattavan vastuullisuusraportoinnin muodossa. Hienoisena yllätyksenä tuli kuitenkin se, kuinka nopeasti organisaatioiden tulisi pystyä toimittamaan vastuullisuustietoa koko sen toimitusketjusta. Tiedon keräämiseen ja parhaan raportointimuodon valitsemiseen tulisikin alkaa valmistautua mahdollisimman pian, sillä osa sidosryhmistä haluaisi saada tietoa toimitusketjun toimintatavoista jo kahden vuoden sisällä. Myös etenkin toimeksiantajan aliurakoitsijoina toimivat pienet rakennusliikkeet tulisi huomioida ja auttaa niitä tarvittavien vastuullisuusitietojen raportoinnissa, sillä näillä toimijoilla voi olla haasteita resurssiensa osalta kehittää vastuullisuusraportointiaan. Toimeksiantajan oman toiminnan kannalta voisi olla hyödyllistä luoda esimerkiksi yksinkertainen raportointipohja, jonka pienemmät aliurakoitsijat ja materiaalintoimittajat voisivat raportoida toimintansa vastuullisuudesta toimeksiantajayritykselle. Hyvin todennäköisesti alalle ilmestyy myös pian pienille yrityksille suunnattuja vastuullisuusraportointipalveluja nykyistä huokeampaan hintaan, mikä tulee varmasti helpottamaan pienempien organisaatioiden raportointitaakkaa.

Kehittämistyö vastasi mielestäni hyvin toimeksiantajan tarpeita, sillä sen lopputuloksena saatiin määritetty strategiset vastuullisuusaiheet, joiden avulla vastuullisuustyötä voidaan lähteä kehittämään yrityksen strategian sekä sidosryhmien vaatimusten mukaiseen suuntaan. Samalla saatiin myös määritettyä yritykselle olennaisimmat vastuullisuusaiheet ESRS-standardin mukaista raportointia varten. Strategiset vastuullisuusaiheet tullaan ottamaan huomioon uuden strategian kehittämisessä ja kaikki neljätoista tärkeintä vastuullisuusaihetta tulevat luomaan pohjan vastuullisuuden mittareiden asettamiselle sekä ensi vuonna julkaistavalle vastuullisuusraportille. Voidaan siis todeta, että kehittämistyön tulokset toivat konkreettista hyötyä sen toimeksiantajalle. Samalla luomani yksinkertaistettu kaksinkertaisen olennaisuusanalyysin malli voi toimia apuna niille yrityksille, jotka valmistautuvat ESRS-standardien mukaiseen vastuullisuusraportointiin, mutta eivät halua vielä analysoida jokaista standardeissa mainittua vastuullisuusaihetta erikseen. Malli toimii hyvin myös rakennusalan, sekä toki myös muidenkin alojen, organisaatioiden vastuullisuuden kehittämisen tukena ja auttaa organisaatioita määrittämään olennaisimmat vastuullisuusaiheet kaksinkertaisen olennaisuuden näkökannalta. Uskon, että ESRS-standardin mukainen raportointi voidaan nähdä myös vastuullisen liiketoiminnan edistäjänä rakennusalalla. Atkin & Skitmore (2008, 550) ovat korostaneet yhtenäisen kestävän kehityksen arviointimallin tarpeellisuutta, jotta uusien konseptien hyödyt voitaisiin maksimoida kestävän kehityksen välineenä. Näen, että etenkin ESRS-standardin alakohtaiset raportointivaatimukset voivat viedä rakennusalan vastuullisuutta harppauksin eteenpäin.

Kehittämistyön toimeksiantajan tärkeimmiksi eli strategisiksi vastuullisuusaiheiksi valikoituneet teemat kattoivat sekä ympäristövastuun, sosiaalisen vastuun sekä hyvän hallintotavan piiriin kuuluvia aiheita, joten voidaan olettaa, että toimeksiantaja tulee kehittämään yritys vastuutaan tasapainoisesti kaikki ESG-teemat huomioon ottaen. Voidaan myös havaita, että yritys otti strategisten vastuullisuusaiheiden valinnassa huomioon sekä sisäisten, että ulkoisten sidosryhmien tarpeet. Sidosryhmäteoriaan peilaten, voidaankin olettaa valinnan luovan arvoa toimeksiantajaorganisaation lisäksi myös sen sidosryhmille. Jos kuitenkin tarkastellaan globaaleja megatrendejä, voidaan huomata, että väestö tulee monimuotoistumaan ja kilpailu hyvistä työntekijöistä kovenemaan. Vaikka toimeksiantajayrityksen johto huomioikin keskusteluissaan tämän kasvavan trendin, eivät henkilöstön monimuotoisuuden tai tasa-arvoisuuden tukeminen nousseet kumpikaan strategisten vastuullisuusaiheiden piiriin, mikä saattaa antaa mahdollisesti näihin aiheisiin enemmän panostaville kilpailijoille etulyöntiaseman, kun kysymykseen tulee osaavan henkilöstön hankinta sekä olemassa olevan henkilöstön sitouttaminen.

Kuten jo aiemmin totesin, käyttämäni olennaisuusanalyysimalli auttoi strategisten vastuullisuusaiheiden kartoittamisen lisäksi myös vastuullisuusraportoinnin kehittämisessä ja raportoitavien vastuullisuusaiheiden valinnassa. Voidaan myös huomata, että vastuullisuusraportointi ESRS-standardin mukaisesti voi kehittää yrityksen vastuullisia toimintatapoja, sillä standardit asettavat tarkkoja mittareita ja auttavat näin yritystä asettamaan vastuullisuustavoitteita sekä seuraamaan asetettujen tavoitteiden toteutumista. Vaikka toimeksiantajalla ei vielä ole lain velvoittamaa pakkoa julkaista ESRS-standardien mukaista vastuullisuusraporttia, uskon, että raportoinnin aloittaminen tukee yritystoiminnan vastuullisuuden kehittämistä, luo kilpailuetua sekä valmistaa yritystä pian sille pakolliseksi tulevaa vastuullisuusraportointia varten. Tätä tukee Hoerisch ym. (2014, 336) tutkimus, jonka mukaan ne yritykset, jotka panostavat vapaaehtoisesti vastuullisuuden kehittämiseen, pystyvät houkuttelemaan paremmin pätevää henkilöstöä, luomaan taloudellista vakautta sekä uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kehitystyön tulosten perusteella vastuullisuusraportointi tulee myös vaikuttamaan yritysten rahoituksen hintaan ja auttaa organisaatioita erottautumaan edukseen sen kilpailijoista. Tulokset eivät olleet yllätyksellisiä, sillä aiempi tutkimustieto vastuullisen liiketoiminnan kehittämisestä ja vastuullisuusraportoinnista on saamieni tulosten kanssa samalla linjalla.

6.1 Eettinen pohdinta ja tutkimuksen luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön peruseräisiin kuuluvat luotettavuus, rehellisyys, arvostus sekä vastuunkanto (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11). Tutkimustyön eettisyyden kannalta on oleellista huolehtia, että kaikki

tarpeelliset luvat ja suostumukset on saatu ennen tutkimusaineiston keräämisen aloittamista. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksessa tulee noudattaa tietosuojalainsäädäntöä, luottamuksellisuutta sekä salassapitovelvollisuutta. Myös aineiston omistus- ja käyttöoikeuksista sekä käsittely- ja säilytystavasta tulee sopia kaikkien mukana olevien osapuolten kanssa ennen aineiston keruun aloittamista. Nämä seikat huomioon ottaen, tulisi myös edistää kerätyn aineistojen avoimuutta sekä mahdollistaa aineisto jatkokäyttöä. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 13-14.)

Koska kehittämistyön haluttiin noudattavan hyvää tieteellistä käytäntöä, toimeksiantajayrityksen kanssa sovittiin ennen aineiston keruun aloittamista, että kerätty aineisto on sekä tutkijan, että yrityksen yhteisessä käytössä, sillä aineistoa käytetään tämän kehitystyön kautta tukemaan toimeksiantajaorganisaation vastuullisuuden sekä vastuullisuusraportoinnin kehittämistä. Toimeksiantajaorganisaatiolla on myös oikeus käyttää aineistoa tulevaisuudessa vastuullisen liiketoiminnan kehittämisen tukena. Tietojen käyttötarkoituksesta ja käyttöoikeuksista ilmoitettiin ulkoisten sidosryhmien haastateltaville ensin sähköpostitse lähetetyssä haastattelukutsussa, sekä vielä sanallisesti teemahaastattelujen alussa. Myös sisäisille sidosryhmille kerrottiin kyselytutkimuksen tarkoituksesta sekä sähköpostitse lähetetyssä kyselytutkimuskutsussa, sekä itse kyselylomakkeella.

Valittaessa haastateltavia ulkoisten sidosryhmien joukosta, käytettiin harkinnanvaraista otantaa, jotta sidosryhmät olisivat tarpeeksi kattavasti edustettuina. On kuitenkin hyvä huomioida, että haastateltavien määrää olisi voitu kasvattaa, jotta ulkoisten sidosryhmien mielipiteistä olisi voitu muodostaa luotettavampi kuva. Teemahaastattelujen nauhoitukseen pyydettiin lupa jokaiselta haastattelun kohteelta ja kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa nauhoitukseen. Haastateltujen kanssa sovittiin, että haastattelunauhoitukset poistetaan kuuden kuukauden päästä haastattelun toteuttamisesta ja, että haastatteluiden litteroinnit säilytetään kaksi vuotta opinnäytetyön julkaisuhetkestä. Kehittämistyössä ei käytetä haastattelujen kohteena olleiden organisaatioiden tai haastateltujen henkilöiden nimiä, vaan haastateltuihin viitataan heidän organisaationsa edustaman sidosryhmän mukaan. Anonyymius haluttiin säilyttää, jotta suoria lainauksia ei voida yhdistää tiettyyn henkilöön tai organisaatioon.

Tutkittavien henkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen, tiedon tarkastettavuus ja luotettavuus tulee huomioida osana tutkimusetiikkaa. (Kuula 2011, 18-19) Kyselytutkimus sisäisille sidosryhmille toteutettiin toimeksiantajaorganisaation hallinnoimalla Webropol-työkalulla. Kyselyn tuloksiin on pääsy tutkimuksen tekijän lisäksi kahdella yrityksen työntekijällä, jotka työskentelevät läheisesti yritysvastuun kehittämisen parissa. Sisäisille sidosryhmille toteutettu kyselytutkimus oli anonyymi, eikä siinä kerätty vastaajien yhteystietoja tai muitakaan tietosuojalain piiriin kuuluvia tietoja. Tieto anonyymiydestä mainittiin

kyselytutkimuksen yhteydessä, jotta kyselyyn vastaajille ei jäisi epäselväksi, mitä tietoja heistä mahdollisesti kerätään vastauksien yhteydessä. Myös kyselytutkimuksen tulokset tullaan säilyttämään kaksi vuotta opinnäytetyön julkaisuhetkestä eteenpäin, jotta tutkimuksen tulokset ovat tarvittaessa tarkistettavissa tämän ajan puitteissa. Haastatteluista ja kyselytutkimuksesta kerätty alkuperäinen tutkimustieto on tallennettu ja tiedostot säilytetty alkuperäisissä muodoissaan. Tiedon jalostamisen vaiheet on myös tallennettu omiksi tiedostoikseen, joten tutkimuksen vaiheet ovat helposti tarkastettavissa.

Tiedon luotettavuuden sekä totuuden etsimisen tulisi ohjata tieteellistä tutkimusta. Vaikka laadulliselle tutkimukselle ei ole asetettu standardoitua aineiston analysointitapaa, tämän kehittämistyön pyrkimyksenä oli käyttää mahdollisimman systemaattista analyysitapaa, jotta tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia (Kuula 2011, 18-19). Tarkempi kuvaus analyysin kulusta ja aiheiden teemoittelusta löytyy kappaleesta 4.2.1. Teemahaastattelujen tuloksissa jokaisen vastaajan vastauksilla oli yhdenvertainen painoarvo, joka johti tilaajien näkemyksen vahvempaan painottumiseen muihin sidosryhmiin verraten. Tämä johtuu siitä, että kaikista viidestä haastatellusta organisaatioista, kolme olivat tilaajien edustajia. Tutkimuksen kannalta en kokenut tätä painotusta kuitenkaan ongelmalliseksi, sillä kaikki haastatellut tilaajaorganisaatiot edustivat yrityksen eri toimialojen asiakkaita. Toimeksiantajan monimuotoisen rakennustoiminnan huomioon ottaen, en kokenut siis tarpeelliseksi muuttaa muiden sidosryhmien vastauksien painoarvoa suhteessa tilaajien vastausten painoarvoon.

Sisäisten sidosryhmien eli yrityksen työntekijöiden vastausmäärä heille tehtyyn kyselyyn oli yli 34 %, joten tulokset voidaan suhteellisen luotettavasti yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Jotta kohderyhmästä olisi voitu kerätä tarkempaa tietoa sekä etsiä korrelaatioita esimerkiksi eri vastuullisuusaiheiden valintojen sekä vastaajan sukupuolen tai työtehtävän välillä, kysely olisi voitu muodostaa useammasta kysymyksestä ja siihen olisi voitu sisällyttää kysymyksiä koskien vastaajan toimenkuvasta sekä muista taustamuuttujista. Kysely haluttiin kuitenkin pitää lyhyenä, jotta mahdollisimman moni henkilö vastaisi kyselyyn ja näin päädyttiin vain yhteen valintakysymykseen. Tutkimuksen luonteen kannalta, ei myöskään ollut kovin olennaista selvittää, missä työtehtävässä tai mitä sukupuolta olevat henkilöt kokivat mitkään aiheet tärkeiksi. Olisi voinut kuitenkin olla mielenkiintoista tutkia, mitkä eri rakentamisen toimialat kokivat mitkään vastuullisuuden aiheet tärkeiksi. On myös mahdollista, että kyselytutkimuksen kysymysten asettelu saattoi ohjata henkilöstön päätöksiä, sillä tarjolla olevat vastausvaihtoehdot oli määritetty ulkoisten sidosryhmien haastattelujen perusteella. Kyselyyn vastaajille annettiin kuitenkin mahdollisuus esittää myös kolme itse määrittämäänsä vastuullisuusaihetta, jotta ulkoisten sidosryhmien mielipiteet yrityksen toiminnan kannalta olennaisimmista aiheista eivät pääsisi vaikuttamaan liian paljon sisäisten sidosryhmien vastuullisuusaiheiden valintaan. Henkilöstö ei kuitenkaan käyttänyt tätä mahdollisuutta mainittavasti hyväkseen.

Jotta voitiin välttää yleisiä olennaisuusanalyysin sudenkuoppia, muutama seikka tuli ottaa huomioon ennen olennaisuusanalyysin teon aloittamista. Olennaisuuspisteiden määrittämiseen valittiin kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulma, mikä toi luotettavuutta pisteytykselle. Kun tarkasteltiin sekä organisaation toiminnan vaikutuksia sen ympäristöön, että ympäristön vaikutuksia organisaation toimintaan, ei pisteytystä voinut tehdä vain yrityksen taloudellisen näkökulman kannalta, vaan vaikutukset tuli pakosti ottaa holistisemmin huomioon. Analyysin luotettavuutta vastuullisuuden näkökulmasta kasvatti myös se seikka, että tällä analyysitavalla yrityksen toiminnan vaikutuksille sen ympäristöön annettiin enemmän painoarvoa, kun ympäristön vaikutuksille yrityksen toimintaan. Olennaisuusanalyysi on saanut aiemmin kritiikkiä myös siitä, että yritysjohto valitsee usein helpoiten toteutettavia vastuullisuusaiheita, olennaisimpia aiheiden sijasta strategisten vastuullisuusaiheiden joukkoon (Garst ym. 2022, 80-81). Jotta edellä mainittu tilanne pystyttiin välttämään, johtoryhmälle esitettiin ainoastaan olennaisuusanalyysin kautta yritystoiminnan kannalta olennaisimmiksi nousseita aiheita, joiden joukosta heidän tuli suorittaa strategisten vastuullisuusaiheiden valinta. Tämä ei kuitenkaan herättänyt johtoryhmässä kritiikkiä ja heidän valitsemansa vastuullisuusaiheet olivat hyvin linjassa sidosryhmien näkemyksen kanssa.

Kun mietitään tämän kehittämistyön rajoituksia, tulee huomioida, että tämä kehittämistyö toimii vain ESRS-standardin mukaiseen vastuullisuusraportointiin valmistautumisen apuna ja tarjoaa mahdollisuuden aloittaa kevennetyn version standardin mukaisesta raportoinnista. Kun toimeksiantajalle tulee lain mukaan ajankohtaiseksi tuottaa vastuullisuusraportti ESRS-standardin mukaisesti, täytyy olennaisuuden arvio suorittaa jokaiselle ESRS-standardeissa listatulle vastuullisuusaiheelle erikseen, riippumatta siitä, nostavatko sidosryhmät asiaa olennaisimpien aiheiden joukkoon, vaiko eivät. Sidosryhmiä täytyy kuitenkin osallistaa yrityksen vastuullisuuden kehittämiseen myös tulevaisuudessa, sillä ESRS-standardi vaatii yrityksiä osallistamaan sidosryhmiään olennaisuusanalyysin tekoon ja käyttämään heidän mielipiteitään olennaisuusanalyysin tukena. Sidosryhmien osallistamisen avulla voidaan myös ohjata yrityksen liiketoimintaa palvelemaan sidosryhmien muuttuvia tarpeita ja näin tuomaan yritykselle kilpailuetua sekä taloudellista vakautta.

6.2 Yhteenveto ja jatkokehittämissaiheet

Yhteenvetona voidaan todeta, että olennaisuusanalyysi on tehokas keino tukea vastuullisen liiketoiminnan sekä vastuullisuusraportoinnin kehittämistä. Vastuullisuusraportointi omasta puolestaan tukee myös vastuullisen toiminnan kehittämistä, ja näin muodostuu positiivinen kehä, joka ruokkii yritysvastuuta. Tutkimus osoitti, että arvonluonti vastuullisen liiketoiminnan avulla on myös mahdollista. Ottamalla omat sidosryhmänsä mukaan vastuullisuuden kehittämiseen, organisaatio pystyy palvelemaan sidosryhmiään paremmin ja

näin tuottamaan niille lisäarvoa. Panostamalla vastuullisuuteen yritys luo myös arvoa itselleen sitoutuneiden työntekijöiden sekä parantuneen markkina-aseman muodossa.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tutkia, parantaako kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulmasta tehty olennaisuusanalyysi merkittävästi yritysten vastuullisuuden kehitystä sekä kilpailukykyä verrattuna niihin yrityksiin, jotka eivät käytä tätä olennaisuusanalyysitapaa liiketoimintansa kehittämisen tukena. Eurooppalaisen kestävän kehityksen raportointidirektiivin laajemman voimaantulon jälkeen olisi myös mielenkiintoista tutkia, onko ESRS-standardin mukainen vastuullisuusraportointi parantanut organisaatioiden vastuullisuuden vertailtavuutta rakennusalalla. Tämä aihe on erityisen mielenkiintoinen, sillä olisi hyvä selvittää, tuoko uusi vastuullisuusraportointistandardi todella toivottua yritysvastuun mitattavuutta, ja tuleeko standardi todella muuttamaan rakennusalaa vastuullisempaan suuntaan. Seuraavien tutkimusten selvitettäväksi siis jää, tuleeko ESRS-standardi toimimaan Atkin & Skitmoren (2008) toivomana, yhtenäisenä kestävän kehityksen arviointimallina rakennusalalla.

Lähteet

Painetut

Hanikka K., Korpela P., Mähönen A., Nyman C. 2007. Yrityksen yhteiskuntavastuu ja sosiaalinen yritystoiminta. Kerava: Savion Kirjapaino.

Pillay, P., Pinheiro, R. & Schwartzman, S. 2015. Higher education in the BRICS countries: Investigating the pact between higher education and society. Dordrecht: Springer

Sähköiset

Atkin B. & Skitmore M. 2008. Editorial: stakeholder management in construction. *Construction Management and Economics*, 26:6, 549-552. Viitattu 4.5.2023.
<https://doi.org/10.1080/01446190802142405>

Balluchi F., Furlotti K. & Torelli R. 2019. The materiality assessment and stakeholder engagement: A content analysis of sustainability reports. *Corporate Social Responsibility and Environmental Mangement*. Volume 27, Issue 2, March/April 2020, 409-1178. Viitattu 7.4.2023. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3433149

Beske, F., Haustein, E., Lorson, P. 2020. Materiality analysis in sustainability and integrated reports. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, Vol. 11 No. 1, 162-186. Viitattu 8.5.2023. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-12-2018-0343>

Clarkson, M. 1995. A stakeholder framework for analysing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review*, Vol. 20, No. 1, 92-117. Viitattu 19.4.2023. <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9503271994>

Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements 2022. 2022. European Financial Reporting Advisory Group. Viitattu 14.6.2023.
<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F06%2520Draft%2520ESRS%25201%2520General%2520requirements%2520November%25202022.pdf>

Draft European Sustainability standards ESRS E1 Climate change 2022. European Financial Reporting Advisory Group. Viitattu 22.6.2023.

<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F08%2520Draft%2520ESRS%2520E1%2520Climate%2520Change%2520November%25202022.pdf>

Delgado-Ceballos J., Ortiz-De-Mandojana N., Antolín-López R. & Montiel I. 2023. Connecting the Sustainable Development Goals to firm-level sustainability and ESG factors: The need for double materiality. *Business Research Quarterly* 2023, Vol. 26(1), 2-10.

<https://doi.org/10.1177/23409444221140919>

Dufva M. & Rekola S. 2023. Sitran selvityksiä: Megatrendit 2023 Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitra. Helsinki: PunaMusta. Viitattu 10.6.2023. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/>

EcoReal 2023. EU-taksonomia. Viitattu 1.3.2023. https://www.ecoreal.fi/palvelu/eu-taksonomia/?utm_campaign=EU-taksonomia&utm_source=google&utm_medium=ppc&utm_term=eu%20taksonomia&utm_content=3378937-e1-ng-mp-c15799201424-g130639386366-a613306175416-ucj0KQCQjw1bqZBhDXARIsANTjCPKzYeJBD33KbVSlD-W3jiB631w9A7c6QBhFnCVCeNZxMATOcxN8dUaAhZiEALw_wcB-cat10416522-keu%2520taksonomia-mod

EFRAG 2023a. EFRAG delivers the first set of draft ESRS to the European Commission. Viitattu 26.6.2023.

<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=/sites/webpublishing/SiteAssets/EFRAG+Press+release+First+Set+of+draft+ESRS.pdf>

EFRAG 2023b. [Draft] ESG 1 Double materiality conceptual guidelines for standard-setting Working paper, January 2023. Viitattu 22.7.2023. https://pl.materiality.pl/wp-content/uploads/2022/03/esrg_1_double_materiality_wp.pdf

Elkington, J. 2018. Cannibals with Forks - Triple Bottom Line of 21st Century Business. Here's Why It's Time to Rethink It. Viitattu 20.6.2023.

https://www.researchgate.net/publication/225983579_John_Elkington_Cannibals_With_Forks_The_Triple_Bottom_Line_of_21st_Century_Business

Euroopan Komissio 2023a. Corporate sustainability reporting. Viitattu 19.4.2023.

https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Euroopan Komissio 2023b. Yritysten yhteiskuntavastuu. Viitattu 30.8.2022.

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/corporate-social-responsibility-csr_fi

Euroopan Komissio 2023c. Corporate social responsibility & Responsible business conduct. Viitattu 30.8.2022. https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-social-responsibility-responsible-business-conduct_fi

First Set of draft ESRS 2023. European Financial Reporting Advisory Group. Viitattu 8.4.2023. <https://efrag.org/lab6>

Font X., M. Guix & M. J Bonilla-Priego. 2016. Corporate social responsibility in cruising: Using materiality analysis to create shared value. *Tourism Management*, 2016. Volume 53 (April), 175-186. Viitattu 6.7.2023. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.10.007>

Freeman, R. Edward ; Freeman, R. E ; Harrison, Jeffrey S. ; Wicks, Andrew C. 2007. *Managing for Stakeholders: Survival, Reputation, and Success*. Yale University Press. Viitattu 6.7.2023. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1npxrg>

Garst J., Maasa K & Suijs J. 2022. Materiality Assessment Is an Art, Not a Science: Selecting ESG Topics for Sustainability Reports. *California Management Review* 2022, Vol. 65(1), 64-90. The Regents of the University of California. Viitattu 3.7.2023. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/00081256221120692>

Hahn R. & Kühnen M. 2013. Determinants of sustainability reporting: A review of results, trends, theory, and opportunities in an expanding field of research. Viitattu 6.6.2023. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652613004654>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 20.11.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Juuti P. & Puusa, A. 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Kamensky M. 2010. *Menestyksen timantti: Strategia, johtaminen, osaaminen, vuorovaikutus*. 4. painos. E-kirja. Alma Talent.

Koipijärvi T. & Kuvaja S. 2020. *Yritysvastuu 2.0: Johtamisen uusi normaali*. 2. painos. E-kirja. Helsingin seudun kauppakamari.

Kujala, J.; Sachs, S.; Leinonen, H.; Heikkinen, A.; Laude, D. 2022. Stakeholder Engagement: Past, Present and Future. *Business & Society* 2022, Vol. 61. Viitattu 20.6.2023. https://www.researchgate.net/publication/357648650_Stakeholder_Engagement_Past_Present_and_Future

Kuntarahoitus 2023. Vihreä rahoitus. Viitattu 18.3.2023.

<https://www.kuntarahoitus.fi/rahoituspalvelut/vihrea-rahoitus/>

Kuula A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Mikä EU-taksonomia? 2023. Rakentamisen laatu RALA ry. Viitattu 19.4.2023.

https://www.rala.fi/application/files/6016/8080/4496/Final_2_korjattu_Opas_EU-taksonomiaan_.pdf

Nordea 2023. Vihreät yrityslainat. Viitattu 18.3.2023.

<https://www.nordea.fi/yritysassiakkaat/palvelumme/rahoitus/vihreat-yrityslainat.html#tab=Nain-vihreat-yrityslainat-toimivat>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.painos. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro.

RALA-sertifioinnilla kehität ja osoitat yrityksesi toiminnan laatua 2023. Rakentamisen Laatu RALA ry. Viitattu 8.3.2023. <https://www.rala.fi/fi/palvelut/rala-sertifiointi>

Read S. 2022. What is the difference between Scope 1, 2 and 3 emissions, and what are companies doing to cut all three? World Economic Forum. Sep 20, 2022. Viitattu 21.2.2023.

https://www.weforum.org/agenda/2022/09/scope-emissions-climate-greenhouse-business/?DAG=3&gclid=CjwKCAiA0cyfBhBREiwAAStHM5Mjvqv93YsXC--y0VfkyAOAUTgZQKe9QcVqtN6WlACML2LynMM3RoCKowQAvD_BwE

Renard Y.J. 2015. A review of corporate sustainability reporting tools (SRTs). Journal of Environmental Management 164 (2015), 180-195. Viitattu 4.5.2023.

<https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-environmental-management>

Shi, Y. and Ye, M. 2016. Responsible Leadership: Review and Prospects. American Journal of Industrial and Business Management, 6, 877-884. Viitattu 20.4.2023.

<https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=69747>

Sitra 2023. Kiertotalouskriteerit käyttöön rakennusalalla. Viitattu 15.6.2023.

<https://www.sitra.fi/caset/kiertotalouskriteerit-kayttoon-rakennusalalla/>

Suomen YK-liitto 2023. Kestävä kehitys - Agenda 2030. Viitattu 14.6.2023.

<https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys>

Sustainability Materiality Matrices Explained 2015. Center for sustainable business. Viitattu 3.5.2023.

https://www.stern.nyu.edu/sites/default/files/assets/documents/NYUSternCSBSustainabilityMateriality_2019_0.pdf

Sustainability Strategy: Simplified 2015. Corporate Citizenship. Viitattu 15.5.2023.

https://corporate-citizenship.com/wp-content/uploads/dlm_uploads/Sustainability-Strategy-Simplified1.pdf

Viertiö V., Koski I., Sihvonen H & Pessala P. 2022. Biodiversiteetti rakennusalalla.

Rakennusteollisuus RT & Gaia Consulting. Viitattu 20.4.2023.

<https://www.rt.fi/globalassets/ajankohtaista/ajankohtaista-liitteet/2022/biodiversiteetti-rakennusalalla.pdf>

Ympäristöministeriö 2023a. Hallituksen ilmastopoliittikka: kohti hiilineutraalia Suomea 2035.

Viitattu 19.4.2023. <https://ym.fi/hiilineutraalisuomi2035>

Ympäristöministeriö 2023b. Ilmastolain uudistus. Viitattu 19.4.2023.

<https://ym.fi/ilmastolain-uudistus>

Ympäristöministeriö 2023c. Green deal -sopimukset. Viitattu 24.9.2023. <https://ym.fi/green-deal-sopimukset>

Ympäristöministeriö 2023d. Pariisin ilmastosopimus. Viitattu 14.6.2023.

<https://ym.fi/pariisin-ilmastosopimus>

Kuviot

Kuvio 1: ESRS-standardin mukaisen kestävä kehityksen raportin rakenne Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements (2022) pohjalta.	22
Kuvio 2: Toimeksiantajayrityksen sidosryhmät	33
Kuvio 3: tutkimuksen vaiheet	34
Kuvio 4: Vaikutusten mittakaava	41
Kuvio 5: Vaikutusten laajuus	42
Kuvio 6: Vaikutusten korjattavuus	43
Kuvio 7: Vaikutusten olennaisuus.....	44
Kuvio 8: Taloudellinen olennaisuus	46
Kuvio 9: kaksinkertaisen olennaisuuden huomioon ottava olennaisuusmatriisi	48
Kuvio 10: ulkoisten sidosryhmien esille nostamat olennaisimmat vastuullisuusaiheet	51
Kuvio 11: Olennaisimmat vastuullisuusaiheet ulkoisten sidosryhmien haastattelujen mukaan	52
Kuvio 12: olennaisimmat vastuullisuusaiheet sisäisten sidosryhmien kannalta	55
Kuvio 13: olennaisimmat vastuullisuusaiheet sisäisten sidosryhmien näkökulmasta muunnettuna ESRS-standardien nimikkeistön mukaisiksi	57
Kuvio 14: ESG aiheiden painottuminen vastuullisuusaiheittain	58
Kuvio 15: tulokset olennaisuusmatriisin muodossa	60
Kuvio 16: yrityksen olennaisimmat vastuullisuusaiheet sekä strategiset vastuullisuusaiheet .	65

Liitteet

Liite 1: Vastuullisuuskysely sisäisille sidosryhmille	83
Liite 2: Topical ESRS Sustainability matters covered in [draft] topical ESRD	84

Liite 1: Vastuullisuuskysely sisäisille sidosryhmille

Vastuullisuus xxx Oy:ssä

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Olemme kehittämässä xxxxxx liiketoimintaa entistäkin vastuullisempaan suuntaan. Koska vastuullisempaa liiketoimintaa luodaan yhdessä koko henkilöstön voimin, haluamme kuulla henkilökohtaisen mielipiteesi siitä, mihin vastuullisuuden osa-alueisiin yrityksen tulisi kiinnittää erityisesti huomiota toiminnassaan.

Vastaukset ovat anonymoivia, eikä kyselyssä kerätä henkilötietoja.
Vastausaika on keskiviikkoon 23.8.2023 asti. Vastaaminen vie alle 5 minuuttia.

Valitse vähintään 3 ja enintään 5 vastuullisuusaihetta, jotka ovat mielestäsi xxx:n yritystoiminnan kannalta tärkeimpiä aiheita *

Yritysvastuu jakautuu ympäristövastuuseen (Y), sosiaaliseen vastuuseen (S) sekä hyvään hallintotapaan (H). Alla olevat vastuullisuusaiheet on valittu ulkoisille sidosryhmille tehtyjen haastattelujen perusteella. Voit lisätä myös 1-3 itse valitsemaasi vastuullisuusaihetta, jos mielestäsi tärkeitä aiheita ei löydy listattujen aiheiden joukosta.

- Harmaan talouden torjunta (H)
- Henkilöstön monimuotoisuuden tukeminen (S)
- Hyvien työolosuhteiden takaaminen omille työntekijöille (S)
- Hyvien työolosuhteiden takaamisen vaatiminen toimittajilta- ja aliurakoitsijoilta (S)
- Ilmastonmuutoksen hillitseminen (Y)
- Ilmastonmuutokseen sopeutuminen (Y)
- Luonnon monimuotoisuuden tukeminen (Y)
- Maaperän, vesistöjen ja ilman saastumisen estäminen (Y)
- Resurssitehokkuuden ja kiertotalouden parantaminen (Y)
- Toimitusketjun vastuullisuuden kartoittaminen (H)
- Työturvallisuuden- ja työterveyden parantaminen (S)
- Työmaiden lähistön asukkaiden ja alueen käyttäjien huomioiminen: turvallisuus, melu, pöly, tärinä, väliaikaiset kulkureitit jne. (S)
- Yhdenvertaisen kohtelun ja mahdollisuuksien takaaminen kaikille työntekijöille (S)
- Muu, mikä? _____
- Muu, mikä? _____
- Muu, mikä? _____

Liite 2: Topical ESRS Sustainability matters covered in [draft] topical ESRD

Topical ESRS Sustainability matters covered in [draft] topical ESRD

- ESRS E1 Climate change
 - Climate change adaptation
 - Climate change mitigation
 - Energy
- ESRS E2 Pollution
 - Pollution of air
 - Pollution of water
 - Pollution of soil
 - Pollution of living organisms and food resources
 - Substances of concern
 - Substances of very high concern
- ESRS E3 Water and marine resources
 - Water withdrawals
 - Water consumption
 - Water use
 - Water discharges in water bodies and in the oceans
 - Habitat degradation and intensity of pressure on marine resources
- ESRS E4 Biodiversity and ecosystems
 - Direct impact drivers of biodiversity loss
 - Climate Change
 - Land-use change
 - Direct exploitation
 - Invasive alien species
 - Pollution
 - Others
 - Impacts on the state of species Examples:
 - Species population size
 - Species global extinction risk
 - Impacts on the extent and condition of ecosystems Examples:
 - Land degradation
 - Desertification
 - Soil sealing
 - Impacts and dependencies on ecosystem services

- ESRS E5 Circular economy
 - Resources inflows, including resource use
 - Resource outflows related to products and services
 - Waste
- ESRS S1 Own workforce
 - Working conditions
 - Secure employment
 - Working time
 - Adequate wages
 - Social dialogue
 - Freedom of association, the existence of works councils and the information, consultation and participation rights of workers
 - Collective bargaining, including rate of workers covered by collective agreements
 - Work-life balance
 - Health and safety
 - Equal treatment and opportunities for all
 - Gender equality and equal pay for work of equal value
 - Training and skills development
 - Employment and inclusion of persons with disabilities
 - Measures against violence and harassment in the workplace
 - Diversity
 - Other work-related rights
 - Child labour
 - Forced labour
 - Adequate housing
 - Privacy
- ESRS S2 Workers in the value chain
 - Working conditions
 - Secure employment
 - Working time
 - Adequate wages
 - Social dialogue
 - Freedom of association, including the existence of work councils
 - Collective bargaining
 - Work-life balance

- Health and safety
 - Equal treatment and opportunities for all
 - Gender equality and equal pay for work of equal value
 - Training and skills development
 - The employment and inclusion of persons with disabilities
 - Measures against violence and harassment in the workplace
 - Diversity
 - Other work-related rights
 - Child labour
 - Forced labour
 - Adequate housing
 - Water and sanitation
 - Privacy
- ESRS S3 Affected communities
 - Communities' economic, social and cultural rights
 - Adequate housing
 - Adequate food
 - Water and sanitation
 - Land-related impacts
 - Security-related impacts
 - Communities' civil and political rights
 - Freedom of expression
 - Freedom of assembly
 - Impacts on human rights defenders
 - Particular rights of indigenous communities
 - Free, prior and informed consent
 - Self-determination
 - Cultural rights
- ESRS S4 Consumers and end-users
 - Information-related impacts for consumers and/or end-users
 - Privacy
 - Freedom of expression
 - Access to (quality) information
 - Personal safety of consumers and/or end-users
 - Health and safety

- Security of a person
 - Protection of children
- Social inclusion of consumers and/or end-users
 - Non-discrimination
 - Access to products and services
 - Responsible marketing practices
- ESRS G1 Business conduct
 - Corporate culture
 - Protection of whistle-blowers
 - Animal welfare
 - Political engagement and lobbying activities
 - Management of relationships with suppliers including payment practices
 - Corruption and bribery
 - Prevention and detection including training
 - Incident

(Draft European Sustainability Reporting Standards, ESRS 1 General Requirements. 2022. EFRAG. Brussels. 31-33.)